

OVČAR MARKO.

SPISAL JANEZ JALEN.

Krnice so se do malega izpraznile. Še variha ni bilo v vsaki hiši. Zvonovi svetega Klementa so sklicali ljudi na Rodine. Bila je cvetna nedelja.

Beganice so se pozibavale pred oltarjem kakor mlad les na vrhu Jecole v pomladnem vetru. V klopih so zelenele le redke, kakor v Rebri zeleni brinje, redke čase tako visoko, da moreš bičevnik urezati v njem. Mogočno in mirno so molele beganice nad odkrite glave pod korom in zunaj v lopi, kakor mole mogočno in mirno hrasti in lipe iz polja med Pečmi in Savo.

V vrhovih se jim je košatilo zelenje, pomešano z rumeno cvetočim drenom in z rdečim resjem. Manjkalo je belih cvetov s češnje, ki se tisto leto še ni razpustila.

Gruntarske so bile košate, bogato opasane z vencji jabolok, nabranih na hudovitnovne trte. Kjer so pri hiši vozarili iz Trsta, so imele v vrhovih vpletene pomaranče. Podlipnik jih je Ceneku, svojemu edinemu fantu, nabodel na trte, za vsakega konja po eno, in jih je ovil krog zelenja kakor drugi jabolka, a jabolko je navezal na vrh, kamor drugi pomarančo; Podlipnik, ki je lahko zapregel tri parizarje.

Beganice bogatinov so bile trebušaste; bilo je v nje povezanih več malih: ena za v ovčjak, ena za v hlev, za v konjak ena in še za v čebelnjak ena. Podlipnik je vpletel še peto, vsako leto

jo je, da jo je potem do druge cvetne nedelje vozil pribito na najtežji parizar od Trsta na Dunaj in še niže doli in še više gori. Ni čuda, da je bil Cenek ves prepoten in da ga je zanašalo pri procesiji okrog cerkve. S Krnic na Rodine in nazaj mu jo je pomagal nositi Cena sam; ni pustil Mihu, hlapcu, ki se je ponudil. Ne. Zato je moral od strani preslišati, da je narobe Simon iz Cirene.

Beganice revnih so bile vitke in visoke, gosto nataknjene z zelenjem, resjem in drenom; največ je bilo na njih tise, ki je najtršega lesa drevo, kar jih raste Zavrhom.

Jabolk je bilo na njih bore malo, na nekaterih še za vsakega pri hiši niti eno.

Primožev Marko jih je imel cel roč.

»Bog vedi, na čigavem jih je v jeseni nakradel,« so ga obsodili gruntarski, čeprav je vsak sam zase dobro vedel, da Marko nikdar nič ne premakne. Bolela jih je le pomaranča, ki jo je uvezal v vrh tudi Marko, čeprav niso imeli pri hiši konja; še krave ne; samo dve kozi in eno samo ovco z jagnefom.

»Smrkavec! Da si upal!«

Smrkavec? Pa so ga že na sv. Štefana fantje vabili, naj gre z njimi pobirati potice.

V vseh beganicah pa je bila skrita oljka in iz nobene, tudi iz Podlipnikove, je ni gledalo toliko, da bi tako majhne vejice ne bil mogel prinesiti golob Noetu v barko.

Take so bile beganice v rodinski cerkvi, za katero sta sveči Ciril in Metod prinesla svetinje svetega Klementa.

Pa, od fiste cvetne nedelje je preteklo že več kakor sto let.

1. Resje cvete.

Vsi trije zvonovi so se oglasili.

»Procesija gre okrog cerkve.«

Pri Primožu za pečjo je odrinil stari Jernej oguljeni kožuh raz sebe, pokleknil na vse križem obšiti plevnici, se naslonil čez teme in začel prebirati jagode rožnega venca.

Na sredi hiše pa se je prelegel Volkun, svetlosiv kraški ovčar.

»—, ki je za nas krvavi pot potil,« je molil stari. Misli pa so mu ušle z Oljske gore v rodinsko cerkev in na pot od nje do doma. Prav dobro je vedel, da Marku ne bodo iztrgali pomaranče. Pa če bi jo: »Najbolj žalostna bi bila te izgube Manica, ki še nikoli ni jedla pomaranče.«

Manica!

Povrnil se je k Zveličarju in rabljem in bičanju.

Manica, najmlajša!

Spremljal je Gospoda na križevem potu in trepetal, kdaj se mu bo zgrudil pod križem, in se je bal, kdaj njega samega podero skrbi. Pririnil se je k Trpečemu, ga narahlo prijel za okrvavljen plašč, da se je ozrl nanj, na Jerneja, starega Podlipnikovega ovčarja. Prestrašil se je svoje drznosti in, kakor bi se hotel opravičiti, je iz globočine svojega srca zaprosil:

»Ljubi moj Bog! Pomisli! Kdo jim bo kruha služil!«

Ščinkavec, ki je tik pod oknom med brstečim popjem vriskal pomladno pesem, se je preletel z jablane v češnje.

Jerneju so zastale jagode med prsti. Stisnil je glavo med dlani in spremljal Gospoda, s križem obloženega, in mu je dopovedoval svojo nadlogo:

»Očeta že dolgo nimajo več. Za mamó smo pred nedavnim opravili obletnico. Če jim še mene vzameš — —? Saj, zase se ne branim. Malokdo doživi tako starost, kakor si jo meni odmeril. Ali! Da bi vsaj Marko res do vrha dorastel. V najbolj nevarnih letih je.«

Na gmajni vrhu smreke si je požvižgaval kos. Na zorani njivi pa je zakrakala vrana.

Jernej pa je hodil s Kriščem na Kalvarijo in ni videl nič več ne rabljev ne križa, še Njegov plašč mu je blestel kakor blešči v solncu sneg-novinček, ki pade na trdo skórnjo starega snega. In je dopovedoval in je moledoval:

»Gospod! Če si že dopustil, da se je njih oče povozil, Primož, edini moj otrok, ki si je iz ničá prislužil konje in voz, in vsega, ne konj ne voza, ni imel kam postaviti, pa vendar ni hotel vzeti Rotije, ki je hišo imela in hléva za silo. Ne. Majdleno je počakal, ki je služila za deklo. Verjem! Do danes bi si bil že lepo hišo privozaril in okrog nje bi se igralo več kakor samo troje otrok.«

Volkun, ki je bil zadremal, je jezno šavsnil kakor za muho.

Jerneja pa so konji in voz in ženitev odpeljali z Golgoate na široko tržaško cesto:

»Ko bi bil Primož vedel, ne bil bi opiral voza, naj bi se bil trikrat okrog in okrog prevalil in naj bi se bili tudi konji pobili. Tako pa: tovor mu je prsi pretisnil in trije drobni otročiči niso imeli več očeta in mlada, brhka žena je bila — vdova. Kako bi bilo vse drugače!«

Nič več ni spremljal s križem obloženega Boga-Sina. Boga-Očeta je zagledal, visoko na oblakih neba, z dolgo sivo brado in z zlatim žezlom v roki, s katerim vodi in vlada svet.

»O, ljubi moj Bog!«

Volkun se je mrmraje pretegnil, stopil s prvima šapama na klop, pomahljal s košatim repom in motril gospodarja, kakor bi čakal, kaj mu ukaže.

»Priden, Volkun! Takrat te je vozil izza Trsta nekje. Kako si bil majhen in čudno zavaljen. Kdo bi ti bil prisodil, da boš danes najmočnejši pes pri čredah, še posebno, ko si bil za k vozu namenjen. Ej, ni te pripeljal. Drugi so njega, mrtvega, in drugi tebe, živega; otrokom za spomin, so rekli. Volkun, lezi!«

Pes se je znova zvil v klopek, gospodar pa se je pogovarjal z mrtvim sinom:

»Sanjaril si o lepi, beli hiši, o konjih in parizarjih, pa sem moral jaz, tvoj rodni oče, voz in konje prodati, da sem kupil borno střešo. Vsaj tuja vrata tvojim in mojim ne bijejo na pete. In njivo sem jim kupil, iz svojega sem jo, Primož, da imajo repo in krompir doma; kruh sem jim pa do sedaj zaslužil. Kdo ga jim bo za naprej?

Ooo!

Hiša in njiva, vse bo šlo.

Ljubi moj Bog, ne vem, če je tako prav!«

Nejevolja na samega Boga-Očeta, ki na oblakih sedi in z zlatim žezlom vodi in vlada svet, se je oglasila v njem.

Takrat je na Rodinah pri svetem Klemenu pozvonilo k povzdigovanju. Jernej se je križal in trkal na prsi in, ko je zvon ufhnil, se je glasno prepričeval: »Bog že ve, zakaj je tako naredil, že ve, že ve.«

Nič kaj trdno ni mogel verjeti v svoj »že ve«. Zamahnil je z roko, kakor bi odganjal muho: »Poberi se, satan! Kaj boš preskušal mojo vero.«

»Bog že ve. Ali vsaj moje stare kosti naj jim pusti še nekaj let, če je moralo tako biti, da jim je mamó žalost izgrizla. Na Marka bi popazil, da ne zaide v fantovske nerodnosti. In zavoljo Rozalke in male Manice me pusti.«

Mižé je razmišljal o vnukih, o vseh treh zapovrstjo:

Marko in Manica. Za mamino obletnico sta šla pred poldnem v Reber in prinesla polno naročje resja in kurjic. Kako so težko čakali, da je Rozalka pospravila pri ognjišču, in kako so skrbno pletli venec za na grob mami. Otroci.

»Še par let samo, če je količkaj mogoče,« je znova zaprosil in videl, kako bi bilo, če bi ga ljubi Bog uslišal:

»Marko vse vidi in natančno razloči. Kako je razlagal sestricama, da je sedem sort resja: belo, ki ima najbolj živo zelene lističe in ga dobiš samo pod Skokom, pa še tam težko; rožnordeče na tri sorte cvete, ognjenordeče na dve; in sedmo je kakor kri, na Voglu, kjer poč v planino preide s trave na pesek, ga je največ. In kurjice: že sedaj ve, katere bodo ostale bele in katere bodo v solncu pordele. Sam tega nisem nikoli spazil, pa je res tako.

Ivan Grohar: Rojstvo Jezusovo. (Zupnišče v Sorici.)

Marko! Zrastel je postavno; še Primož ni bil v teh letih tako močan. Kako bi ga izučil in v pošteni utrdil.

Ljubi moj Bog! Samo še letos naj ženem v planino. Marko bi šel z mano. Ne bo ga boljšega ovčarja v naših planinah, tako bi mu vse razkazal.«

Še bolj sta ga skrbeli dekletci:

»Rozalka je kakor je bila mama. Postavo ima njeno, obraz njen, njene temne lase, in hodi kakor je hodila ona. Tiha in krofka bo in pridna kakor bčela; že sedaj se suče okrog ognjišča, kakor se ne zna še vsaka omožena.

Če se nerodno v koga zagleda? Oooool Bog ne zadeni! Kako lahko bi nase pozabila, ali pa se bo zagrizla v trpljenje, kakor se je mama.«

Svetlolaso, razkodrano Manico je imel najrajši: »Le od kod se je vzel ta otročiček, da je tako podoben moji rajnici. Ali bo dorasla do njene moči? Komaj. Ali bo ostala kakor kaka grajska spletična? Težko, da bo za trdo delo. Kdo ji bo služil kruha? Jaz bi jo dal vadit šivanja. Ali bo Marko zmogel, čeprav bi hotel?

Manica! Osem let ima komaj, pa poje, kadar je vesela, kakor nobena pevka na koru ne zna tako. Revica! Najmanj žaluje za mamico, pa jo čaka najhujše.

Pred svečnico, tisti dan je stresla iz napol odprte, bele kurjice otrplo bčelico in se ni mogla načuditi rjavim hlačkam na zadnjih nožicah — na resju nabranem cvetnem prahu. Dihala je v njo, dokler ji ni zaplesala na roki. Kako je šele plesala,

se vrtela, vzklikala in se veselila sama. Spustila jo je skozi okno, da bi domov v panj zletela. Zjutraj jo je našla na vrhu v snegu, jo prepoznala po cvetno naprašenih nožicah. Misli je otrok, ki ne ve, kaj je smrt, da jo bo zopet ogrel. Skoro ji je sapa pošla; nič in nič, še peč ni pomagala. In si je izmislila: zavila jo je nazaj v beli cvet, jo obdala z resjem in nesla pokopat v Reber, v najbolj goreč grm resja za Krniškim robom.

Kako ne boš vesel otroka s takim srcem.

Še Volkun, še pes nori z njo, z Manico, in je žalosten z njo. S povešenim repom je šel za pogrebom na Reber.«

Jernej se je spomnil, da se je v molitvi raztresel, in se je sam nase pojezil: »Skoro z obema že stojim v grobu, pa posvetne marnje premišljujem, namesto da bi molitev pel. Oče naš, kateri si v nebesih —«

Pa ni domolil rožnega venca. V bolečinah prečuta noč ga je zmogla. Zadremal je in sanjal o resju, ki cvete na sedem sort, nedolžnobelo in krvavordeče. In je hodil v sanjah — mlad — med Krniškim robom in Stražo in slišal brneli od daleč nekje kolovrat in peti svoje deklet, svojo rajnico — mlado, sam mlad, čeprav je v resnici stal že skoraj z obema v grobu.

* * *

Izpred hiše so odfrčali vrabci in ščinkavec se je preletel s češnje v smreko.

Volkun je dvignil glavo in narahlo zarenčal. Jernej, naglušen od starosti, se ni predramil.

Volkun je vstal, stopil pod okno, renčal čimdalje bolj glasno, dokler ni izbruhnil mogočno in nizko: »Hov, hov, Hrr —.«

Jernej se je zbudil in ugledal pod oknom črnkast ženski obraz, Rotijo: »Preklicana babnica,« je zamrmral nehote. Kakor bi bil najrajši odprl Volkunu, da bi jo odpodil, se je vendar potajil in ukazal psu: »Tiho!«

Sivec se je zategnil v kot in je še vedno nejevoljno renčal, zalajal pa ni več, še takrat ne, ko je vstopila Rotija, visoka in močna ženska, cel moški. Tudi govorila je z nizkim glasom: »Kakor sam safan se vedno zažene vaš pes proti meni, čeprav ga nisem nikoli razdražila. Tako me sovražijo, da še kosti ne pobere, če mu jo vržem.«

»Dober nos ima, pa morebiti ovoha tudi misli,« jo je zbedel Jernej. »Kosti mu pa ni treba nič več metati, se ne bo priteknil nobene; še klobase ne vzame od nikogar. Sem ga odvadil, da je varen pred mišjico.«

Rotija je pazno ogledovala starega pastirja. Ne samo ona, ki si ničesar ni bolj želela, vsak, kdor bi bil videl Jerneja, bi bil razsodil: »Ta ne

bo več gnal črede čez Vrh.« In Jernej sam je to najbolje vedel, pa Rotiji, ki je prišla prav nalašč zato, da ugotovi, kako je z njim, bi tega ne bil priznal za vse na svetu ne.

»Oh, no. Sem slišala, da ste nekaj bolni.«

»Po udih mi trga. Vreme se bo spremenilo.«

»Kaj pa leta, oča, leta?«

»Ko solnce zemljo presuši, bom šel še kakor gams po robeh.«

»Pravijo, da bo letos trda planina.«

»Sem več trdih prepasel kakor mehkih.«

»Oh, no. Saj Vam zdravja želim,« se je lagala.

»Pa, če bi vendar ne mogli prevzeti Podlipnikovih jarcev?«

»No, kaj, če bi ne mogel.«

»Našemu Matevžu je pozimi volk psa raztrgal.«

»Dober pes je bil. Zakaj ga ni zapiral?«

»Sedaj je, kar je. Drugega bo moral dobiti.«

»Ga ne bo lahko.«

»Vem, vem! Zato sem prišla. Če bi Vi — Oh, no.«

»No, kaj. Če bi jaz?« se je že močno vznemiril Jernej.

»Če bi Vi le ne mogli več gnati v planino.« — Besede ji kar niso hotele iz ust. — »Volkun preveč pojé, da bi samo okrog hiše postopal. Prašička, jesenca, Vam rada dam zanj, ga boste kar z istim prerediti, kakor Volkuna.«

»Volkun ni in ne bo naprodaj nikomur.« Še je potlačil togo, ki ga je čimdalje bolj grabila.

»Vam dam še enega kozliča.«

»Ali razumeš, kaj je: ne.«

»Oh, no. Oča! Meni se pa zdi, da Vi le ne boste mogli več čez Vrh; posebno ne s Podlipnikovim tropom, v katerem je do petsto voln. Kaj pa, ko bi pasel pri Podlipniku naš Matevž in vaš Marko pri Blažniku, kjer jih še dvesto ni, in bi se skupaj držali Matevž, Volkun in Marko.«

»Da bi Volkun in Marko podpirala lenobo tvojemu fantinu. Ne boš!« Tako je vzrojil, da je kosmatinasti krašavec zarenčal in pokazal zobe. Jernej ga ni slišal. Rotija pa je previdno prijela za kljuko; ni zaupala psu.

»Ne boš, babnica. Sova najgrše vrste, ki mi hodiš pri belem dnevu v hišo smrt skovikat,« je mislil. Rekel pa: »Seveda. Tvoj pri Podlipniku, Marko pri Blažniku, ko bi komaj sebi zaslužil suhega kruha, delal pa s psom za oba. Rozalka in Manica naj pa slamo s strehe jesta. Ali je imaš, ali je nimaš. Pameži!«

Strup je siknil Rotiji z jezika, strup, ki je bil že dolga leta stisnjen v njej: »O, vem, da te skrbi, stari. Pa bi bilo lahko drugače, ko bi bil Primož vzel mene.«

Jernej se je pognal proti njej, pa je od bolečin omahnil nazaj. Pes je znova zalajal, vendar se ni upal prestopiti. Nestrpno je čakal gospodarjevega ukaza. Jernej je zavpil v nizki hiši tako glasno, da bi se razleglo z gore v goro:

»Volkun! Kolji!«

Kakor bi se bil odtrgal vrag z verige, se je pognal kosmatinec za Rotjo in je butil, ne v njo, v vrata in jih sam sebi pred nosom zaprl. Priprl pa je gubo krila, ki jo je odtrgal in renče raztrgal na drobne kosce.

Takrat se je prestrašil Jernej svoje zmože. »Hvala Bogu, da je dovolj hitro odnesla pete. Naravnost za grlo bi jo bil pograbil pes.« Spomnil se je, da se je v jezi zarekel, in je ukazal »kolji« kakor na volkove, in ne »zapodi« kakor, če so cigani postopali okrog tropa.

»O, ljubi moj Bog!«

* * *

Na svečnico pride medved iz brloga. Če sije solnce, se zavleče nazaj, če pa je mračno vreme in mraz, ostane zunaj; zgodnja pomlad bo.

Od svetega Antona naprej je vsak dan od jutra do večera sijalo solnce. Reber je bila že o sveči Neži vsa kopna. Po polju pa so se še po svečnici tiste dni v sencih belili snegovi.

Na delopust k cvetni nedelji je začel jug tiščati izza Svetega Jošta oblake in jih gnal vso noč, da je bila na praznik zjutraj vsa Dolina zaflačena z njimi in v Kleku vse v meglah.

Solnce se ni več pokazalo.

Mraz je zopet pritisnil.

Nobena bčela ni zletela iz panja; samemu sebi je cvetelo resje.

Proti poldnevu so utihnili tudi ptiči, ki so prejšnje dni veselo poletavali okrog hiš. Neopazeno so si poiskali po grmovju in po lopah hrane. Po polju pa so se oblasno prepeljavale med lipami in hrasti vrane, ki so dolgočasno krakale v pusti dan.

Na stogovih so se pa prepirale srake: Šrak, šrak, šrak.

Sneg bo.

Malo pred poldnem so oživele steze in pota, ki peljejo od cerkve na Rodinah.

Minila je maša.

Proti Poljčam in Hrašam, ki ne spadata k fari svetega Klemenca, je šlo le malo ljudi. Studenčani so zavili domov po kolovozu skozi Jarše. Najbolj goste so bile vrste na krniško stran; saj so skoraj vsi farani morali domov skozi Krnice; vse zgornje vasi fare.

Razvrstili so se po poti in po zgornji in po spodnji slezi. Otroci, katerim je bilo hudo, ker niso

nosili beganic, so udarili za plot na Reber med resje in kurjice.

Po kamenju so pele okovane coklice otrok. Po mejah so se majali pisani kožuhi. Ženskam so blesteli v rokah beli robci.

So šli in so se pogovarjali: otroci o igračah, dekleta o oblekah, fantje o dekletih, žene o otrocih, možje o skrbeh.

Dež bo. — Sneg bo. — Oboje.

Potem se bo pomlad ustalila. Se bo.

Ni kanilo prej od strehe kakor od sveče. Medved je ostal zunaj. Zgodnja pomlad bo.

Hvala Bogu! Saj kmalu ne bo kaj vreči živini v jasli, ko nas je v jeseni tako zgodaj zapadlo.

Da bi že vsaj jarce lahko v Reber zapodil in bi veje za jalovino ostalo.

O svečnici, so rekli stari, da za živino mine šele pol zime.

Če je letos ni minilo več, se bo morala krava, ko pride na travo, ob plot nasloniti, če bo hotela zamukati, tako bodo oslabele.

Konjem ne kaže trgati. Ali naj samotež vozim iz Trsta.

Svetogaj je povedal, da mu je ponoči volk odtrgal psa izpred hleva.

Na Dolenjčevem gnoju je še predsinočnjim stikal.

Sodrgal! Če so pozimi, ko je vse škripalo, pritiskali v vasi, no. Ne pa na pomlad.

In našteji so zapovrstijo vse, kar so zagrešili volcje tisto zimo.

Lenčku so v ovčjak vdrli in so mu eno samo noč poklali petnajst jarcev.

Poljanarju je pri belem dnevu odnesel kozo.

Volkancu so v hlev prikopali in junico raztrgali.

Če bi Klemenec ne bil imel psa s seboj, bi mu bil konja razmesaril; tako je pa šel s psom.

Muhovec se mu je sam komaj ubranil.

Kdor ni pozimi vsak večer psa zapiral, je že davno brez njega. Še Jernej jim Volkuna ni zaupal zunaj. Enega samega ta pes res zmaga; naj pa pridefa dva ali več.

Zajčjih in lisičjih sledov ni bilo kar skoraj nič v snegu. Srnjaka ne vidiš več. Edino gams se jim še za silo umiče.

In medved je že zunaj; na Reber bo hodil po živino; saj drugega nima kaj jesti.

To bo zverjad klala jarce po planinah. Kdor ne bo imel dobrega pastirja, mu jih bo dokaj zapasel.

Spomnili so se Jerneja in Balant je za vse povedal: »Škoda, če res ne bo mogel več pasti. Škoda, njega in psa. Koga boš potem vzal, Podlipnik?«

* »Rotijin Tevž se mi ponuja.«

»Tevž?« mu je vpadel Podrobar, ki je bil za srenjskega župana. »Kdo bo pa pri kravah tretjinil? Lansko leto se ni slabo obnesel.«

»Zato pa,« je ponagajal Podlipnik Podrobarju, katerega je skrbelo, kje bo iskal drugega tretjineka. »Kdo pa ima rad slabega pastirja.«

»Volkuna bo manjkalo pri živini, če res Jernej ne bo več mogel,« jih je ustavil Skočir, ki ni maral zbadanja med sosedi.

In so tako sklenili, da bo srenja kupila Volkuna, ker za kratek čas pes, kakor tele velik, pri bajti preveč poje. Izgovor so morali dobiti, da ne bi kdo mislil, kakor da kmetje ne morejo brez kajzarjev prebiti. Volkun bo stražil pri tamorih, Primožev Marko bo pa tretjinil, da bo pomagal preživljati starega in dekletci, in da bo psa privadil na drugega človeka.

Za pogovarjajočimi se vrstami pa je šel Marko in je vse slišal. Stisnil je pest v žepu, zavil naravnost čez meje domov in se grede rotill, da Volkuna ne da in da ne gre za kniškega tretjineka: »Drugam bom šel past, če ne bo drugače; v drugo faro, če ne bo drugače; četudi na Koroško.«

Še tesneje je stisnil pesti v žepu, se gnal čez meje in sklepal: »Za tretjineka nikoli več — za ovčarja, in četudi na Koroško.«

Mahljaje z repom mu je priteknel naproti Volkun.

Rozalka je že razživila ogenj na ognjišču. Manica pa je zlezla k oču za peč.

Vse po vrsti je povedal oču, kako so se pogovarjali iz cerkve gredé. Jernej je zamišljeno poslušal, nekajkrat vmes povprašal in obmolnil.

Manica se ni mogla premagati, pritisnila se je k njemu in proseče vprašala: »Kajne, oča, da Volkuna ne damo?«

»Nič se ne boj, Manica.«

Otrok je skočil izza peči, nateknil coklice in oddrsal pred hišo pravit kožuhastemu prijatelju: »Mi te ne damo, Volkun. Jaz te ne dam, pa oča te ne dajo, pa Marko te ne da, pa Rozalka tudi ne.«

In sta se igrala otrok in pes, dokler nista vsa vesela in oba že lačna pridrevila k ognjišču čakati na zakesnelo južino.

Jernej pa je dvignil glavo iz zamišljenosti in je vprašal: »Marko! Ali bi upal sam prepasti vso planino Podlipnikov trop?« Takrat se je Marko zavedel, da so gospodarji iz cerkve grede oča prav presodili. Skozi stisnjeno grlo je odgovoril: »Bi, oča.«

Da skrije solzo, ki mu je silila v oko, je snel pomarančo z beganice, jo olupil in razčetrtil in oddelil vsakemu četrtino, oču in Manici, Rozalki in sebi. — Do večera je razen treh krljev vso po-

jedla Manica. Drugi trije so jo samo pokusili, drugo pa na skrivnem dali Manici, ljubljeni.

Jernej pa je polglasno potožil: »Ljubi moj Bog! Opešal sem, pa se bom moral delati še trdnega. Komaj bi bilo, da bi človek na stara leta lagati začel, ko ljudje nimajo preudarnosti.«

* * *

Najprej se je pokazal sneg na Belščici in na Stolu, koj nato v Kleku in preden je Rozalka pomila lonce in sklede, se je usul tudi v Krnicah.

Manica je prihitela v hišo: »Oča, sneg. Spet gre sneg. Zakaj gre. Dovolj ga je že bilo za letos.«

»Bog bo z njim kajzarjem pognojil,« jo je poučil oča.

Nejevoljna je bila na sneg zato, ker se je že več dni lahko pred hišo igrala pastirico, sneg jo je pa zopet pregnal v hišo: »Kam naj sedaj ženem živino na pašo,« jo je zaskrbelo.

»V hišo jih prinesi, bova za pečjo pasla.«

Manica je imela ovčke in kozice, teličke, krave in vole iz turščičnih stebel. Naredil jih je Marko. Pa tudi oča je včasih preprosila, da je večal njeno čredo.

Prve pomladne solnčne dni je pobral Marko za hišo konec turščine, ki jo je veter iz bogve čigavega stoga tja prinesel. Z nabrušenim tolmincem je odrezal kake štiri prste dolg, gladek konec, odklal spodnjo stran tik nad robovi, jo očistil stržena, naklal iz koščenaste vlaknine ožje in širše trščice in jim odmeril dolžine. Štiri je zasadil spodaj v stržen, spredaj dve in zadaj dve za štiri noge; zadaj v sredo eno, katero je zavil navzdol — za rep; dve precej široki in krački vodoravno spredaj ob strani — za ušesa; in roge in vime je prav tako naredil.

Manica pa ga je gledala in povpraševala: »Kaj delaš, Marko?« — »Boš že videla,« in zopet in zopet: »Kaj boš naredil, Marko?« — »Boš že videla.« In z »boš že videla« jo je zavračal tako dolgo, dokler je ni razveselil z: »Na, kravo!«

Vesel je bil otrok igrače, toda Manica je hotela še telička; in ga ji je naredil. In junico. In vola. In Marko je vse znal in Manici vse rad naredil. Mehkovolnatim, zavaljenim ovcam in jagnetom, in koštrunom in butastim mrkačem je napravil trupelca iz samega stržena.

Manica je stekla v svinjak, kjer je imela zaprto svojo čredo — prašička so že pred božičem zaklali — in je prinesla v predpasniku govedo in drobnico in razpostavila svojo živino za peč. Tam so bila njena Jezerca, nižja planina. Teme pa je krstila za Zelenico, višjo planino.

»Oča! Danes bomo gnali na Zelenico in nas šest tednov ne bo nazaj.«

»No le, Manica.«

»Ali mi boste kaj pomagali?«

»Saj boš vsej čredi lahko sama kos, ko si mlada in hitro hodiš.«

»Ne yem, če bom. Voli tako nagajajo.«

Kakor bi se bil rad igral z otrokom, ni mogel, preveč je bil utrujen od boleznih in skrbi.

Manica je prestavljala iz turščine narejeno živino na teme, jo poganjala in karala: »Lisec, kam bodeš? — Cika, pusti malega! — Na, mali, na!«

Naenkrat se je domislila: »Kaj, če pride volk, ko nimam nič psa v tropu. Marko, naredi mi psa; pa ne iz slame, lesenega, da bo imel močne čeljusti in hude zobe. Okovane zobe mu naredi.«

»Danes ne, Manica. Danes je nedelja in še cvetna. Kar kdo v nedeljo lesa narezlja, mu bo na sodnji dan na rokah zgorel.«

»Pa jutri. Tudi gradanico mora imeti, da mu volk ne bo mogel pregrizniti vratu.«

• • •

Pod noč je prišel Podlipnik. Prinesel je Jerneju polič vina in kos pogače, da je imel izgovor za svoje poizvedovanje. Jerneja ni hotel žaliti, saj je že za njegovega očeta pasel pri hiši, sam pa tudi ni maral, da bi moral nazadnje najeti slabega ovčarja. Za dobre, je vedel, se bodo letos že davno pred svelim Jurjem gospodarji kar spopadli.

O vremenu in živini, o zdravju in boleznih, o planini in dolini, o vsem sta se že pogovorila, le o fistem, zavoljo česar je Podlipnik pravzaprav prišel, nista mogla začeti.

Jernejec ni več prenesel negotovosti. Zaobrnil je besedo naravnost. Kar bo, bo:

»Če ti je prav, bi letos oba pasla; Marko in jaz. Veš, da ga do dobra izvadim in mu kraje razkažem. Plačo boš dal pa kakor druga leta, samo zame.«

»Prav. Denarje kakor lani. Hrano dam pa rad za oba. Samo — če bi ti čisto opešal, bi meni ostal sredi trde planine neizkušen ovčar in pri takem tropu.«

»Tak, do poletja ste mi še prisodili življenje?«

»Oh, kaj prisodili; kakor je vse mogoče. Res nisi več trden.«

»Če bi ti hotel biti dober, bi Marko tudi sam lahko pasel, ko ima psa, da mu ni daleč naokoli takega.«

»Volkun je zares dober pes in vaje planine. Marko je pa ni. Lahko mi pol drobnice zapase.«

»Takole narediva. O svetem Klemenu, ko bo odpasel, bosta zračunala, koliko glav izgube bo padlo na vsakih sto živine, če bi bili vsi jarci v srenji en sam trop. Potem bosta natančno vedela,

P. de Chavannes: Sv. Genovefa bedi nad Parizom.
(Pantheon, Pariz.)

koliko glav ti mora prignati v ovčjak. Če jih bo manj, mu jih pri plači odtrgaj, če jih bo več, bodo pa njegovi. Se lahko zanesesh. Nisva praznih rok.«

»Iz hiše vas ne bom podil. Saj nisem Jud.«

»Ali ne vidiš, da jo bodo snedli, preden odrastejo, če Marko ne bo za vse tri kruha zaslužil.«

Iz glasu je spoznal Podlipnik, kako je stisnila bridkost starcu grlo: »Kakor si rekel, tako bo. Vseskozi si držal z našo hišo, jaz bom pa z vašo.« Pristopil je k peči in je segel Jerneju v roko.

»Bog naj ti povrne, Cena.«

Pa Cena bi se ne bil tako hitro vdal, če bi ne bil s tem, da je Marka sprejel za ovčarja, ponagajal Podrobarju, ki naj sedaj išče za srenjo drugega tretjineka. In Volkuna je privezal k svoji živini. Preklicano ga Marko zlepa ne bo pustil od tropa, če bo zverina pravzaprav njemu trgala jarce, ne gospodarju.

Vsem je ponagajal. Zakaj pa njega niso postavili za župana.

Otroci so se umeknili v hlev. Večja dva sta vedela, o čem govorita oča in Podlipnik, in jih je hudo skrbelo. Manica se je brezskrbno igrala z jagnjičkom, Rozalka je molzla kozi in Marko je nametal krme v jasio. Ko je dvignil škaf, da bi še vode prinesel, ga je poklical Podlipnik:

»Marko!«

Rozalki je skoraj žehtarec padel iz rok in mleko je pljusnilo čez rob in se je v belih kapljah razlilo po črnem predpasniku.

Marko je postavil škaf nazaj v kot, pomiril Rozalko, »Mislim, da bo,« in odšel.

Podlipnik je premeril njegovo postavo, kakor bi ga ne bil še nikoli videl: »Saj si večji kakor sem mislil. Za ovčarja boš letos pri nas, če boš kaj skrben.«

»Bom poskušal biti.« Srce mu je od razburjenja in veselja bilo prav v vratu.

»Pa boječ ne boš smel biti. Še medveda se ne boš smel bati.«

»Se ga pa ne bom.«

Ko je Podlipnik že odhajal, se je domislil dopoldneva in cerkve: »Fant! Zakaj pa si na beganico pomarančo navezal?«

Marko ni umeknil pogleda, mladec, ki je pravkar obljubil, da se tudi medveda ne bo bal:

»Zašto sem jo, ker je rajnki ata do morja vozil in bom jaz tudi, če Bog da.«

»No, če boš, kakor gre, te bomo pa iz ovčarja v vozarja povišali.«

»Bom prosil, dokler ne bom imel svojih konj.«

»O, hudimana, korajže ti ne manjka. Kje si pa dobil pomarančo?«

»Vaš Cenek mi jo je sam ponudil za perišče šiški, ki sem jih mimogrede v Goričici nabral.«

Podlipnik, sam drzen, je bil vesel Markove drznosti. Naročil mu je: »Kadar bo skopnil kajžarski gnoj, boš kar kmalu gnal v Reber. Nekaj pa le živina ugrizne, ko krme manjka. Ti bom že posebej plačal, kar boš pred svetim Jurijem pasel.«

S prijaznimi obrazi so se vsi poslovili od njega. Še Volkun mu je pomahljal z repom.

Niso zapele podkvice na Podlipnikovih petah po kamenju. Za štiri prste je že ležalo južnega snega. Vse je bilo tiho.

Manica se je prva oglasila:

»Kajne, Marko, kadar boš Podlipnikov ovčar, boš pa že čisto velik?«

»Seveda, Manica, dovrha velik bom.«

• • •

Zjutraj je zopet posijalo solnce. Sneg-novinček se je topil in rahljal revežem zemljo. Pliči so se zopet oglasili. Vsaka vejica je nosila svojega pevca. Potisnil jih je sneg iz Zavrha v vasi.

Vrane so letele nazaj k Savi, na Rebrji pa so se preletavale in sklicavale gorske kavke, da odleže speč na Stol.

In kakor rdeča preproga ob velikih praznikih pred velikim oltarjem je od Krniškega roba do Straže znova zažarelo resje, na sedem barv razcvetelo. Med njim so pošumevale bčele in se obešale na drobne cvete.

Pomlad je prišla.

(Dalje prihodnjič.)

SVETA NOČ.

Naša vas je Bellehem.

Nocoj nikamor ni daleč.

Daljave so se sfisnile ...

kakor vrtovi, sami vrtovi,

so krog nje se razvrstile —

da bo imela krajšo in slajšo pot
Marija k nam.

Vesoljstvo iz dna

v srebrnih valovih udarja

ob našo vas.

In vendar smo kakor od daleč se zbrali
za sinjimi okni,

kot v cerkvi smo na mizi luč prižgali ...

Nocoj ne bomo spali.

Morda sta se zakesnila?

Ena je izba zanjo pripravljena.

Čujmo, kdaj v veži zazveni

Marijina stopinja ...

Nad našo hišo zvezda gori.

Nocoj imaš, žena, še lepše oči.

In kogar pogledaš —

vsak v čudni svetlobi stoji.

Tedaj se angel oglasi.

ANTON VODNIK.

OTON ŽUPANČIČ.

Ob petdesetletnici (23. I. 1878 — 23. I. 1928).

DR. K. DOBIDA.

Dobrih sto let je tega, kar je skromni pater Valentin Vodnik začel peti v našem jeziku, vendar je bila to še plaha govorica, bolj jecljanje otroka kot umotvor pesnika. Ni poteklo petdeset let, pa je izšla knjiga (Poezije Franceta Prešerna), ki je položila temelj in pridobila svetovno slavo slovenskemu pesništvu. In spet je pol stoletja preteklo in dobili smo prvo knjigo njega, ki mu v teh dneh veljajo misli in voščila vseh Slovencev. Dolga je ta pot od Prešerna do Župančiča, mimo Jenka vodi in Gregorčiča, Aškerca in Medveda, Ketteja in Murna. Med tema vrhovoma je mnogo znamenitih pesnikov, globoko čutečih ljudi in velikih umetnikov, a nihče se od njih po svoji globini, moči in širokosti ne more v toliki meri kosati s Prešernom nego baš Oton Župančič.

Župančičeva pesniška tvorba je živa podoba njegovega življenja. Vestno ga spremlja, odkar se je iz dečka razvil v mladeniča in v moža. Nič skokov, nič presenečenj ni v tem razvoju velike osebnosti. Mladeniču je ljubezen največja zagonetka, ki jo skuša čustveno reševati na pesniški način. Prav nič ni pri tem mehkužen, preveč zdrav je in zato gleda v svet pogumno in veselo. Ko pridejo leta dozorevanja, se mu odnos do »večno ženskega« poglubi. Ni mu več le čutno vprašanje, duša je, ki ga s svojimi tajnimi silami vznemirja. Obzorje se mu razširi, poet stopi ven iz sebe in se ogleduje po širnem svetu, motri ga, vrednoti in — obsoja. Na tretji stopnji najdemo zrelega, dovršenega moža, moža, ki je trudoma iskal in končno našel svojo podobo. Zdaj je njegovo razmerje nasproti svetu čisto in jasno: brez strasti je, vedro in mirno. Ljubezen do ženske je tiha harmonija, dopolnilo moškosti. Nič več ni viharjev, ki burijo dušo, sama uravnovešena, prečiščena vzvišenost je napolnila moža-vidca. Pesnik je dosegel najvišjo stopnjo, kjer se je že

približal modrijanu. Misel mu razriva čelo, ki spočenja spet nove misli, iz katerih se rodi delo in plod.

Župančičevo duhovno obzorje je širno, njegova izobrazba vsestranska in res temeljita. Življenjska izkustva so ga izmodrila, ga preskusila in našla zdravega v jedru. V njem ni mesta za svetobolje, ni svetožalja, ni prazne zagrenjenosti: samo neprestana volja do dela, do ustvarjanja.

Zato ni čuda, da je obseg njegovega delovanja tako pester, in vendar dosleden, ker je vedno odsev življenja. Kakor je kot študent začel z otroškimi pesmicami v Vrčcu in v Zvončku, tako se je ob lastnih otrocih pomladil in poglobil ter podaril mladim materam in očetom in vsem, tudi odraslim otrokom, prekrasno otroško knjigo: »Ciciban«. V drobnih stihih je v preprosti lupini globoko in zlato jedro. Mladi fant, ki poje dekletu podoknico, ji vroče in na sto načinov zatrjuje svojo ljubezen, postane mladenič, ki premišlja, kaj je njemu — umetniku — ljubljena ženska, in končno, ko dozori v moža, spozna v ženi svoj drugi jaz in enovitost vsega stvarstva.

Kakor se mu pogloblja in plemenito očišča čustvo ljubezni do ženske, tako je tudi z ljubeznijo do domovine. Čim bolj poet dozoreva, tem česče se oglašata struna na njegovi mnogoglasni liri. Daljni spomin je, ki ga vabi iz velikega mesta domov, spremlja izseljenca preko morja, v miru trepetla za usodo nebolgljene krpice svoje zemlje in njenih mejnikov, za dušno zdravje narodiča. V vojni trpi z njim, globoko sočustvuje s pregnanci, plaka z vdovami in siročami, tolaži može v jarkih ob Visli in ob Drini... Doma ostale bodri, omahljivce roti, naj vztrajajo, izdajavcu brani zlo delo. In ko še komaj, le za hip in le na skrivaj zapihljajo prve sapice »narodne pomladi«, se ujamejo v njegovih strunah. Pozdravljajo viteza sv. Jurija in vsajajo novo vero v bodočnost v neverna srca. Vsa težka in še nenapisana zgodovina Slovencev med leti vojnih grozot je vsebovana v njegovih verzih.

Oton Župančič

A kot pesniku in človeku mu je najljubši in najvažnejši predmet in nagib do pesni — lastna duševnost. Nič usmiljenja in prizanesljivosti ne pozna s seboj, on, ki je poln sočulja z vsem ustvarjenim. Svoje bistvo pozove na odgovor in v teh »Samogovorih« se mu odkrijejo tajne in globine, da na njih dnu vidi in spozna obširnost vsega stvarstva, zmisel in ceno vsega življenja. Spozna nujnost svoje osamljenosti, spozna resničnost Prešernovih besed: »Kako bi' hočeš poet in ti preteško, nositi je v prsih pekel al' nebo?« Zave se, da je na dnu vse modrosti in vsega dognanja velik mir in eno samo čustvo: vse obsegajoča ljubezen in neskončno, silno sočutje.

V Župančičevi poeziji so se strnili mnogi in raznovrstni sokovi v novo, njegovo krepko pijačo. Narodno pesništvo, ukrajinski spomini in sodobni odmevi pesnikov Verlainea, Dehmela in Verhaerena. K vsemu temu velika moč osebne poetične stvariteljske, živo, čutno oblikovanje videnega in doživljenega sveta in neverjetno nežen in tenak sluh za muziko jezika. V njegovih verzih je zazvenela slovenščina, kakor zazvene gosli samo v rokah mojstra. Obogatil je slovenščino z novimi, neznanimi in z nanovo ustvarjenimi izrazi, ki jih je rodilo njegovo čudovito jezikovno občutje. Kar cel slovarček bi lahko sestavil iz njih, da ne govorim o vplivu na sodobnike.

Prav to jezikovno razkošje, ta prirodna zmožnost, ravnati z jezikom po mili volji, je poleg sposobnosti, živeti se v tuje delo in včutili se vanje, poglavitni vzrok, da so Župančičevi prevodi iz tujih slovstev take mojstrovine. Pa naj prevaja iz francoščine, angleščine ali španščine, zdi se ti, da čitaš izvirnik. To niso prevodi, to so prepesnitve. V njegovih Shakespearjih je zapela naša materinščina s tako bogatim, tako milim in tako krepkim zvokom, kakršnega skoro nismo še slišali dotlej v sličnem blagoglasju.

Župančičevih knjig je dolga vrsta. Od mladostno prekipevajoče »Čaše opojnosti« gre po »Čez plan« do resno-šrpkih »Samogovorov«, tem sledi po precejšnjem odmoru nov, krepak korak še bolj navzgor, »V zarje Vidove«. Ko poet zbere svoje prvence, ki jih v knjigah ni bilo več dobiti, jim z novim imenom »Mlada poča« da njihov pečat. Sledi velika dramska pesnitev »Veronika Deseniška«, njegov odrski prvenec. To veliko reko spremljajo manjši tokovi, knjige napisane ob strani in za drugi svet. So to otroške »Pisanice«, »Sto ugank« in večno mladi »Ciciban«. Izmed prevodov samo nekaj glavnih, ki so že izšli v knjigi. Shakespearov »Beneški trgovec«, »Othello«, »Kar hočete«, »Sen kresne noči«, »Macbeth«, Rostandov »Cyrano de Bergerac« itd.

Razen tega, da je Oton Župančič stvaritelj-pesnik, pa je tudi fisti, ki prvi skrbno deluje ob umetniškem oblikovanju slovenskega gledališkega, odrskega ustvarjanja. Njegova dramaturška delavnost bo zapustila trajne sledove naši odrski umetnosti. On je ustvaril in še ustvarja naš odrski jezik, gradi stil slovenske igravske umetnosti. Uspehi, dasi malenkostni in še počasi, se že kažejo.

Rekli smo, da je obseg Župančičeve osebnosti širok, skoro brezbrežen. Tak je tudi odmev, ki ga je vzbudila. Zato ni čuda, da je delo tega poeta ob njegovi petdesetletnici res že narodno, resnična last celokupnosti in nujna duševna potrebnost zanjo. Njegove pesmi čita izobraženec in preprosti kmečki človek, z enako močjo govore delavcu in dijaku, utrujenemu dajejo krepila, domoljubu bodrečo besedo, iskavcu resnice so spoznanje in kažipot. Otroci jih znajo na izust, z odra govori njegova beseda, v koncertni dvorani se čuje njen harmonični odmev, citati iz njegovih pesnitev so v ustih govorniku, kritiku in časnikarju. V pesništvu se je nekaj časa zdelo, da bo njegova osebnost vdušila celo vrsto mlajših, ki so prišli za njim, in še danes je njegov vpliv občuten vsepovsod.

Ob svojem petdesetem rojstnem dnevu je Oton Župančič osrednja postava slovenstva. Ne stoji pa sredi med nami poet-starec, temveč krepak, nezlomljen mož dela, ki še seje v odprte brazde. Narod pozna tega sejavca in želi samo eno za njegov petdeseti god:

»Da bi nam še dolgo, še dolgo sejali!«

SPROŠČENA PTICA.

Davi, davi vstali so svetki
tudi v moji žalostni kletki.
Ko je zjutraj varhinja vrla
tesna vratca v kletki odprla,
urno, urno v fisti sem uri
blisknila čez mrežaste duri.

Pflicam vsem o svoji bom sreči,
pela bom o spraznjeni ječi.
Varna, sestre, res je samota,
ali hladna nje je lepota.
Res, prostost je, sestre, nevarna,
ako so vremena viharna.

Ali prosta splavam visoko,
pod menoj svetovje globoko;
morja gledam, merim valove;
vsako jutro zarje me nove
prebude in nagnejo peti:
več nikdar ne dam se ujeti.

SILVIN SARDENKO.

MLADOST.

KSAVER MESKO.

I.

Dolina, mirna in fiha, kakor bi jo sam Bog zibal v svojem očefovskem naročju.

Na vzhodni strani se svet dviga polagoma in previdno, kakor bi se bal, da bi se v mogočnem poletu vzel previsoko nad vas. Saj še tako trpe konji, kadar z napetimi mišicami, z drhtečimi nozdrvi vlečejo vozove masnega gnoja iz vasi na njive gori na hribu. Za njivami, hribu na ramah, je dom širnih gozdov. V nemirnih nočeh, ko voglarijo in vasujejo pri njih razbrzdani vetrovi, šume ti gozdovi, zdihujejo in ječe, da njih bolešno šumenje zveni v zamolklih akordih do vasi dol. Majhen potok — solza teh lesov — polzi iz njih, drsi proti vasi, ob skrajnih dveh južnih hišah naglo mimo vasi. Pod vasjo se vrže v odprto naročje večjega brata, prihajajočega v globoki, deloma umetno poglobljeni strugi od severa po dolini navzdol.

Voda v potoku je čista kakor so čiste duše prebivavcev vasice ob potoku. Le ob mračnih dneh se zdi temnozelenkasta, kakor bi se ji bilo vtisnilo v lice in v radovedne, žive oči temno zelenje rod-nih šum.

Na nasprotni, zapadni strani plane hrib naglo in drzno navzgor kakor nenadoma splašen konj. Vinograde nosi na strmo-poševnem hrbtu. Na glavi mu čepe kakor sivkaste bradavice štiri nizke, s slamo krite kleti, v katere spravijo posestniki jeseni vinski mošt.

Vas v dolini šteje samo šest hiš. Najsevernejša stoji nekoliko oddaljena od drugih, že gori na zložnem vzhodnem hribčku. Pet vinogradov kaže dan na dan zapadni hrib vasi, vsaki hiši njenega. Zakaj kaj je v tistih krajih hiša in posestvo brez vinograda? Ni li kakor človek brez srca, brez dobre, blage volje? A šesta hiša, hiša na hribu, je li ta taka sirota, da niti vinograda ne premore? Ima ga! A leži dalje gori, hribu prav na rami. Vasi ga zakriva in skriva gozd, sosed in mejaš vaških vinogradov, na drugi strani sosed in mejaš tudi šestemu vinogradu.

Ob vznožju hriba, pritisnjen k hribu z visokim jezom, ki varuje niže ležeče vaške travnike poplave, se leno vije potok. Ni len od narave, obsojen je na lenobo. Pod vasjo, kjer se hriba razmakneta in se dolina razširi, stoji mlin. Zaradi tega, da daje njemu življenje in moč, je obsojen potok na lenobo, na jetništvo med hribom in jezom. A kadar se voda z vratolomnim skokom čez mlinska kolesa reši lesne ječe, je vsa vesela in poskočna. Malo pod mlinom se združi z malim vaškim potokom, pa hiti

z radostno naglico dalje, da ji zapre pot in zavre svobodni tek spet drug mlin, ki jih je doli do Drave na hrvaški meji še kakih pet.

Solnčen, pekoč dan sredi poletja. Cesta, hiteča skozi vas kakor širok bel potok, je čez in čez vsa prašna. V toplem prahu sredi ceste se valjata majhen fant zagorelih lic, živih radovednih oči, kodrastih las, in velik pes, povsem bel, z dolgo dlako, mehko in prožno kakor dragocena volna.

»Reci bav, bav, Belin!« prigovarja psu fantič.

Kosmatinec, starec, mrmrav in zlovoljen proti tujcem, a z otroki potrpežljiv in ves nežen, gleda fantka z velikimi, nekoliko okrvavljenimi očmi, maha z repom in stresa povešene uhlje, kakor bi ga muhe nadlegovale.

»Daj no, Belin, reci bav, bav!« sili palček, prešerno grabi starega prijatelja za uhlje in jih krepko nateza. »Ali ne rečeš?«

»Bav, bav!« se oglasi Belin z mogočnim basom ter ponosno privzdigne glavo, da mora fante uhlje izpustiti.

Kar se zasliši zamolkel, nagel pekel konjskih kopit.

Pes in fant planeta na rob ceste.

»Bav, bav!« zagrmí Belin, a zdaj s čisto drugačnim glasom, in se zažene proti vozu, za vozom. Fant stoji kakor vkopan ob strani ceste, gleda, strmi. Iz kočije se nagibata dve deklji glavici, s širokokrajnimi belimi slamniki zavarovani proti vročemu solncu. Kdo ju pač zanima, ali pes, ki se v mogočnih skokih poganja za hitečim vozom, ali fant, stoječ kakor steber na mestu, strmeč za dekljicama kakor za prelepim čudom, ki se je nenadoma pokazalo pred njim, a že odhaja in beži, da se ne vrne in ne pokaže morda nikoli več? Zakaj že izginjata v oblaku prahu angelska obraza, bolj bela od materine bele peče, cvetoča kakor najlepša roža v vrtu. Že so ugasnile velike oči, ki so se zabliskale za trenutek, za dva iz bežeče kočije. Zableste li še kdaj v njegovo življenje?

Pes se je vrnil od brezuspešnega zasledovanja. Postavil se je tesno pred malega svojega gospodarja in varovanca obenem. Radovedno zre vanj, glasno sopeč iztega jezik, nemirno, nekako nejevoljno maha z repom.

»Ali si ju videl, Belin? Kdo sta le bili? Kam se peljali? Ali misliš, da se še peljejo nazaj tod mimo?«

Pes gleda modro, sope glasno, ves še razburjen od teka, maha z repom, a ne reče nič.

»Neumen si, Belin. Pojdi proč!«

Fant mu nemilostno obrne hrbeč, sede v travo ob robu ceste, iztegne zaprašene noge v občestni jarek. Pes leže tik fanta. Radovedno ogleduje ma-

lega prijatelja, sope naravnost vanj in se silno čudi, da se malček zanj nič ne spremeni.

Tedaj prižvižga po cesti sosedov hlapec Tine. Velik je, raven kakor metrska mera, suh kakor trlica.

Fant se naglo zdrami iz sanjarij. Neprijetna mrzloča mu zaveje skozi tople misli in v vroče mlado srce ob pogledu na prišleca. Ne mara Tine. Zakaj Tine kolne kakor Turek, pretepa konje in deco, išče ob nedeljah po krčmah preprirov in pretepov. Ne mara ga, a tudi boji se ga.

»Kaj pa ti, mali?« vpraša hlapec sladko, naravnost sumljivo prijazno, in se ustavi tik fanta.

Palček ga gleda z velikimi očmi, gleda motiko, ki jo drži Tine z eno roko na rami, in se čudi, počemu skriva drugo roko za hrbtom.

»Kar sedim tukaj,« odgovarja naglo. »Z Belinom se igrava in si kratek čas delava.«

Nenadoma se zmede ob čudnem pogledu Tinetovem: zlobnost začuti iz njega. Z zaupnostjo se hoče obraniti te zlobe in neznanih njenih namenov. Zato pristavi še prijazneje: »A ti, Tine, ali si videl tisto lepo kočijo?«

»Videl, saj nisem slep. Bil sem na njivi spodaj ob cesti. Brazde sem tolkel, da bom laže povlačil — kakor kamen je tam zemlja.«

»A kdo so bili oni v kočiji?«

»Kdo bi bili? Pač gospoda iz mesta. Časa imajo dovolj, hudiči leni, pa se lepo po svetu vozijo. Mi pa moramo delati kakor tovarna živina. Hudič jih vzemi!«

Malček čuti, kako mu je zagorelo lice: vroč val krvi mu je zaplul vanje ob hlapčevih psokah. »Kaj so mu storili, da jih tako preklinja?« pomišlja žalosten in nejevoljen. A ne pokaže nejevolje, ker se Tine boji. Kakor bi govoril o silno lepi, veliki sreči, pripoveduje vznemirjen in razgret:

»In fisti deklici v kočiji, s tistimi zlatimi lasmi in belimi klobuki — oh, ko bi ju bil videl, Tine! Veš, obe sta se nagnili iz kočije in naju z Belinom gledali. Se nasmehljala se nama je ena.«

»Tebi? Če je videla tebe, je videla res kaj posebnega, ti cigan zagoreli. Tu imaš, pa te bo gledala še rajši!«

Naglo potegne roko izza hrbta in vsuje fantku na kodraste lase polno perišče belega pocestnega prahu. Po čelu, v oči, vprašujoče, čudeče se in v tajnem strahu povzdignjene proti velikanu, po licih med narahlo odprte ustnice in doli za odpeto, debelo hodno srajco drsi prah zavzetemu malčku.

»Haha, zdaj si šele lep, Stefan, cigan! Res vreden, da te kaka deklica zaljubljeno pogleda.«

Sirovo se smeje Tine. In veselo žvižgaje, kakor bi bil storil malčku najplemenitejše delo, se oddalji po cesti.

Fant obupno stresa glavo, kiha, kašlja, si briše z rokicami lice, lase, oči. A prahu je brž le več in več.

Je mu, kakor bi ga bil kdo s težko pestjo udaril naravnost na srce in bi mu bil prepodil iz njega vse lepe misli. Kakor vrabci, če vržeš mednje kamen, so odfrfotale na vse strani. Vsa svetla radost, vsa sladka sreča je v preplašenem srcu nenadoma ugasnila.

In brž je padlo že tedaj, temno pač še, podzavestno in ne še umevano, v ranjeno srce, v zbegano dušo tisto težko in grenko vprašanje, ki je v poznejših letih tolikokrat kljuvalo v srcu, tolikokrat težilo in morilo dušo:

»Ali res ni neskalsene sreče na svetu? Je li res slednji kapljici radosti primešan del grenke žalosti, pekočega trpljenja?«

II.

Veseli ob vaškem potoku. Kaj ne bi bilo veselja, kaj ne radosti prazniške, ko so pa zbrani palčki iz vse vasi! Sami zdravi obrazi, same nedolžne, radostne, smejoče se oči.

Malo pod tonjo, širokim in globokim tolmunom v potoku, kamor hodijo vaške žene in dekleta prač, stoji mladina, pisan zbor.

»Kdo preskoči potok?«

V trenutku utihne glasno čebljanje, se pretrga veseli smeh, ko nenadoma pade iz gruče to glasno vprašanje. Radostne oči se zresnijo, zablistajo čez potok, merijo širino in globočino struge, dasi jo dobro poznajo vsi, ko jo pa vidijo vsak dan, brodijo v njej le prevečkrat; tehtajo v mislih, bi li uspelo ali se jim morda vendar ponesrečilo, hrepene, se boje.

»Jaz!« se zdajci iz tesnega molka oglasi Stefan. In preden se drugi zavedo iz začudenja, da bi si mali Stefan upal, se že zažene v mogočnem loku čez vodo.

Za trenutek vsi ostrme. Ali stoji Stefan, »mali Stefan«, res na zeleni trati onstran potoka in se vsej družbi srečno in ponosno smehlja? Resnično — popolnoma na trdo je skočil, dobrega pol komolca od struge! Niti v najmanjši nevarnosti ni bil, da bi štrbunknil v vodo ali bi vsaj še z brega zdrknil v potok. Ne, resnično povsem varno je zletel čez, povsem trdno stoji.

»Če ti, pa še jaz!«

»In jaz tudi.«

Dva se poženeta z mogočnim zaletom iz množice. Trenutek, dva — in glej, tisti, ki je bil vprašal: »Kdo preskoči potok?« stoji ob Stefanu, a se guga kakor pijan: toliko da je dosegel trdna tla in se s težavo obdržal na njih. — »Štrbunk!« Drugi je za las zgrešil. Z naporom, vidno ozlovoljen leze iz jarka, do kolen moker in blaten.

»Kdo ga še preskoči?« se zmagoslavno smeje Štefan.

Kdo? — Nihče! Vsi mirno sloje, strme v potok. Ne eden se ne zgane, ne eden ne plane s kipečim pogumom proti strugi.

Štefan in Lojze, ki je tudi preskočil jarek, se za nekoliko korakov oddaljita od struge, se — po prejšnjem uspehu opogumnjena — mogočno zaženeta proti potoku ter ga zopet srečno preskočita.

Marija Baskirčeva: Važen posvet. (Luksemburški muzej, Pariz.)

»Kaj bi se šli tako neumno!« se zjezi eden. »Saj so tudi druge igre. Pade kateri po dolgem v blato, pa bomo vsi krivi in ozmerjani, morda še tepeni.«

»Dobro. Pa pridemo mi nazaj k vam.«

Tretji, z blatnimi hlačami, še premišlja. Nena doma se tudi on spusti v tek. A tik pred strugo se zavali v travo.

»Karlček je pal rajši na suho kakor bi v jarek,« se veselo in poredno smejo mladi glasovi.

»Pa vil Kar dajtel Seveda, z jeziki že znate,« se jezi Karlček. Slabe volje se dvigne in stopa gori proti tonji, da se tam čez brv varneje vrne k družbi.

Medtem je prišel od kovačnice, stoječe samotno nad vasjo, Matija, vaški pismouk, učitelj in učenjak, učenjak vsaj med tem preprostim ljudstvom. Nad tonjo se ustavi, z zanimanjem in pazno si ogleduje otročad in njih igro. Večina malčkov ga opazi šele, ko obrnejo oči proti tonji, kjer Karlček varno stopa po široki brvi čez potok. In kakor bi jih odrasel človek zmotil v njih veselju, vrišče na mah nekoliko potihne.

Matija se približa, viha črne brke, pozorno in pazno ogleduje otroke.

»Štefan, ti si fant! Videl sem te, kako si preskočil potok,« pohvali naposled in položi malemu Štefanu roko na glavo. »Ostani tak, pa preskočiš in prekosiš v življenju vse tovariše.«

Štefan zardi. Zakaj čuti in vidi, kako so se vseh oči obrnile vanj. In toplo kakor julijski solnčni žarek mu je padla v srce pohvala učiteljeva. Oči se mu zaiskre v radosti, ponosu in mladi moči. Zdi se mu: v tem trenutku bi z lahkoto preskočil trikrat širši potok...

Veseli ob potoku je utihnilo, zakaj solnce se nagiba že zelo na stran. Edini Štefan je še ob potoku: najbliže ima domov, samo nekaj korakov stran od potoka stoji očetova hiša. In drag mu je potok, danes dvakrat drag, dasi mu je bil mil prijatelj vedno.

Stofero misli se poraja dečku v glavi. Ko odhitevajo ene kakor bežeča voda v potoku, prihajajo že druge. In vse so jasne, lepe in vesele kakor so jasni, lepi in veseli poskočni valčki v potoku.

Pa prižene po cesti od gozdov doli sosedov pastir Lukec bele in marogaste svoje kravice, sedem repov. Takorekoč prijatelja sta si Štefan in Lukec. Prijatelja toliko, ker se Štefan Lukca hudo boji. Zato skrbi in se trudi, da se mu ne bi zameril. Gori z vrhov je Lukec, viničarski otrok. Širokoramnat in nasajen, okoren, a močen, in proti nežnemu Štefanu v svoji moči brezobziren. Iz boječega spoštovanja do njegove hrastovske zunanjosti in hribovske samozavesti, iz strahu pred znano njegovo sirovostjo mu je Štefan prijatelj.

Nad tonjo, kjer je obrežje proti cesti povsem nizko in izhojeno, zažene Lukec živino v vodo, da bi se napila. Sam se pa pridruži Štefanu.

»Veš, Lukec,« — mu z vnemo in ves srečen pripoveduje Štefan — »jaz pa sem preskočil potok, ko si nobeden ni upal. Pa pride prav tedaj mimo Skuhala Matija in me pohvali: »Ti si junak! Vse tovariše boš prekosil v življenju!«

Lukec gleda, gleda debelo, se čudi, dvomi. Molči, razmišlja.

»Tako je rekel šomašter?« se čez čas nasmehne s širokim, nelepim nasmehom. »Vem, študirani je. Ne verjamem pa, da bi bil kaj takega rekel.«

Zaboli Štefana ta dvom.

»Kako, da ne verjameš? Nikoli se ti še nisem zlagal.«

»Če nikoli prej, danes lažeš.« — Gleda Lukec proti potoku, počasi pokimava z veliko glavo. — »Precej širok je potok, ni verjetno.«

»Pa ga preskočim še enkrat, Lukec. Da boš videl.«

»Prav. Preskoči, pa ti verjamem.«

Brez pomišljanja in obotavljanja se zažene Štefan proti strugi.

A kaj je bilo to? Ga ni li malo pred jarkom nekaj prijelo zadi za suknjo, ga za trenutek zadržalo, potegnilo ga nazaj? Vendar povsem zadržalo ga ni. Že v prihodnjem trenutku se odbije od kopnega, a glej, preden se prav zave, pljuske v potok, tik pred nasprotnim bregom. Visoko gori po njem in čez njega brizgne voda, vsega ga oškropi in oblači mehki sivkasti mlaj.

»Pa si slabo naredil, Štefan! Pa misliš tako preskočiti vse tovariše v življenju?«

»Lukec, pa me nisi prijel za suknjo?« vpraša negotovo in boječe, s solzami se boreč, mali, stoječ še v potoku. Živa podoba žalosti in obupa.

»Jaz? Zini še enkrat tako neumno, pa si nisva več prijatelja.«

Glas pastirjev, ki je bil še pravkar skoraj čez mero razposajen, hudo zasmehljiv, postaja sirov in grozeč.

Štefan požre grenkost in solze. A globoko v srcu se mu oglasi fiho, bolešno vprašanje:

»Ali res ni odkritosrčnega prijateljstva na svetu?«

Ah, kolikokrat se bo v poznejšem življenju, v bridkih urah, v težkih dneh oglašalo isto vprašanje, le bolj zavedno, glasneje, še mnogo bridkeje...

* * *

Malo pozneje stoji Štefan pri stricu kovaču v kovačnici kakih sto korakov dalje gori ob potoku.

»Takšen ne moreš domov,« — modruje stric in si ogleduje mokrega in blatnega nečaka — »tepen bi bil. Stoj tukaj ob ognju, da se vsaj malo posušiš in ti vsaj najhujše blato omesim.«

»Da, tukaj pri Vas ostanem, stric. Domov ne grem. Ne upam se.«

»Kriv nisi ti, seveda. Kaznovan pa bi bil vendar ti. Toda ta Lukec! Le počaj, temu izplačam njegovo zlobo.«

»Kaj pa mu mislite storiti, stric?«

Kovač potegne z velikimi kleščami iz žerjavice debelo železno palico, vso razbeljeno, da kar srši in dehti iz nje na vse strani smodeča in paleča vročina, udari s palico po naklu, da zacvrče goste rumenozelenkaste iskre na vse strani, ter pravi s temnim obrazom, dasi je najboljši človek na svetu:

»Kaj mu mislim storiti, vprašaš? Oči mu iztaknem s takimle železom.«

Štefan se ustraši. Nekako dvomeče zastirni v strica.

»Stric, prehudo bo. Tega pa vendarle ni zaslužil.«

»Misliš? Pa mu vsaj uho prebodem in vkujem vanje velik železen obroč, na obroč pa dolgo verigo. Turki, pesoglavci, so delali nekoč tako kristjanom.«

»Stric, Turka pa midva vendar ne smeva biti, kaj?«

»Tako se ti zdi? Kaj pa naj vendar storiva?«

»Sam ne vem. Z Lukcem sva si pravzaprav dobra prijatelj.«

Stric pogleda nekako čudno.

»Tako? Dobra prijatelja sta? Pa ti je lump to storil, ha?«

Glas kovačev zveni še napol mrko in razjarjeno, napol že potolaženo in dobrovoljno.

»Kaj naj torej narediva z njim? Ali misliš, da bi mu kar odpustila?«

»Pa mu dajva, stric!«

»Dobro. A če boš doma lasan ali tepen, kaj potem?«

Fantič razmišlja.

»Pa mu morda tedaj tudi odpustiš?«

Naravnost v oči strmi veliki, močni mož malčku, kakor bi zelo težko pričakoval odgovora.

»Pa mu odpustim, stric.«

Kakor bi posijalo v kovačnico po mračni nevihti smehljajoče se solnce, se razjasni kovaču sajasto lice. Oči se mu zasmejijo v radosti.

»Tako je lepo, Štefan. Takšnega te imam najrajši. Če bi bil tudi tepen, odpusti mu! Tudi Gospoda Zveličarja so topli, pa ni zameril in se ni nič jezil.«

Umolkne, skloni glavo, razmišlja.

»Morda pa doma niti opazili ne bodo, kakšen si. Nekoliko te pa že tukaj očediva. Krepko stoj!«

In veliki, mišičasti mož drgne in mesi hlačice in suknjico kakor skrbna mati.

»Ne da se prav, ni še dovolj suho. Boš moral pač takšen domov.«

»Pa grem. Srečno, stric!«

»Srečno hodil! Pridem tudi jaz v kratkem za teboj!«

Mrak je že, ko vstopi Štefan tiho in počasi doma v sobo.

Upanje stričevo, da doma morda niti opazili ne bodo, kako lep je Štefan, je bilo prazno. Oče morda res ne bi, a brata sta takoj. V prihodnjem trenutku vedo že oče. Pristopijo z lučjo, posvetijo Štefana od glave do nog.

»Kakšen pa spet si? Ali ti naj kupujem vsak dan novo obleko?«

Velika krepka roka pograbi kodraste lase. Kakor tenkovratna roža v silnem pišu se guga mala glava sem in tja.

»Da si zapomniš za drugikrat in bolj paziš. Zdaj pa spati!«

Brez večerje leže mali mučenec. Skrije se pod odejo, skoraj povsem v klobko se zvije. Z vso silo se trudi in premaguje, da bi zadušil jok. V srcu pa premišlja:

»O Lukec, kaj si storil? Je li to tvoje prijateljstvo? — A odpuščam ti, ker sem obljubil.«

Laže mu postaja pri srcu. Solze teko redkeje. Sam ne ve, kdaj ga zaziblje sen v pozabnost. Zaspi brez grenkosti v srcu, dasi brez večerje.

(Dalje prihodnjič.)

ANTONIN SOVA: PESEM.

Po letih zopet gosli
doma sem v roke vzela.
O, in kako okorno
mi plah je zvok vzdrtel!
Mi plah je zvok vzdrtel —
igrati več ne znam.
Zaman poskušam nanje —
igrati več ne znam.

In v strasti, silni boli
po mehkih goslih teh,
ki so jokale toli
mi v mesečnih nočeh,
mi v mesečnih nočeh — — —
Še bolj zajem se v strune:
zaman, vse odlete mil
Igrati več ne znam.

In ta, ki je ljubila
sanjav pogovor moj,
se tudi ni zgenila,
ni vzplul v očeh ji soj.
Ni vzplul v očeh ji soj,
čez leta, o, sem sam!
Postaral sem se davno —
ljubiti več ne znam.

Prevedel TINE DEBELJAK.

NOČNI ČUVAJ.

MAGAJNA BOGOMIR.

Pritapal je ob palici v posvetovavnico. Deset mož se je ozrlo vanj. Župan je sedel za mizo sredi njih in ga nekaj trenutkov opazoval. Starcu se je tresel pogled. Čez kalne oči so mežikale razširjene veke in so bile rdeče, ko da hoče izstopiti kri iz njih. Vznemirjen je dvignil desnico in si pogladil šop sivih las, ki so v neredu viseli od robov pleše proti vratu.

»Janez Gliha,« je rekel župan nevede, »torej si prišel.«

Starec je prikimal in zopet vprašujoče pogledal odbornike. Roka, ki se je oprijemala palice, se je tresla, ko da se je strah prilepil v njeno dlan.

»Kajne, petdeset let si bil za nočnega čuvaja v naši vasi?«

»Da! Petdeset let in ni bilo noči, da bi v njej zaspal. Ko je drugim sijalo sonce, je bila zame noč.«

Glas mu je zamolklo prihajal iznad težko se premikajoče spodnje čeljusti.

»Janez Gliha, odbor se ti ob tvojem sedemdesetem letu zahvaljuje za delo, ki si ga opravljal toliko let.« Starcu so se zasvetile oči, zamomljal je v zadregi in ni vedel, kaj bi odgovoril.

»Toda, Janez...«

Besedica je bila izgovorjena z nenavadnim poudarkom.

»Kaaj?« je vprašal plašno.

»Toda povedati ti moram, da je Sterletov Miha zaprosil za tvojo službo.«

»Za službo,« je ponovil in čeljust se mu je povsila kot v grozi.

»Da, za službo in odbor je prošnji ugodil.«

Gliha je buljil v županov široki obraz in ni mogel umeti.

»Kaaj?«

»Sterletov Miha bo odslej nočni čuvaj. Si razumel?«

»Miha?«

»Da, Miha bo.«

Pomeknil se je za korak naprej in zopet pogledal odbornike. Vsi so zrli v tla.

»Pa saj, saj...« Glas mu je bil jecljav, otroški in trepetal je, ko da se je v dno grla zateknil jok.

»Saj, saj bi lahko jaz še... Petdeset let sem čuval. Pokazal sem, da... Saj bi bil lahko jaz še čuvaj.« Županu je pošla potrpežljivost.

»Kaj bi, Janez Gliha! Ne vidiš, da ti je povešena glava, ko da visi že smrt na njej? Ne bodi otročji! Čas je, da se odpočiješ. Za stanovanje ti je preskrbljeno. Izselil se boš iz občinske hiše v

kočo Jernača, ki se je odpeljal v Kanado. Hrano boš imel po družinah, in če zboliš, bo že preskrbljeno zate.«

»Aa,« se je začudil vprašujoče.

»Zlomka, ali si gluha,« je zaklical župan že močno vznejevoljen.

»Jutri se preseliš v Jernačevo kočjo! H kosilu pa pridi najprej k nam! Si razumel?«

»Pa je zima, zima sedaj,« je zajecjal starec preplašeno.

»Seveda je zima. Zato pa ni, da bi ti hodil v nočnem mrazu okrog. Sterletov Miha je pa močan. Nocoj bo prevzel tvojo službo.«

»Že nocoj?«

»Da, že nocoj.«

Gliha se je ozrl še enkrat po odbornikih. Na ustnicah mu je visela prošnja, a nihče ni dvignil oči, nihče ni izpregovoril. Obrnil se je in odtapljal brez besede iz sobe.

* * *

Strmel je iz podstrešne izbe občinske hiše na pokrajino. Nad dolino se je plazil mrak. Ogromen oblak se je skrivenčeno vil pod nebom. Njegovi jeziki so se stegali čez ugašajočo modrino obzorja, se večali, večali in se razprostrli kot neizmerni mehovi do robov doline. Od nekod je zapihal veter. Samotna snežinka je zdaj pa zdaj zakročila v njem. Polagoma so snežinke izginjale v temi, ki je pokrila zemljo.

Stolček, na katerem je stal Janez, se je izpodmeknil in zaropotal. Mož se je prestrašil in zaprl okno nad seboj. Sedel je na posteljo slamnjačo in se v motni svetlobi leščerbe poslavljal od sobice. Vse je bilo nad petdeset let staro, vse domače, vse tako združeno z njegovim življenjem, ko da je leseni posteljnjak, orehova skrinja, stolček in kozliček za sezivanje škornjev le del njegove duše, kakor da so sive stene sobice in okno v strehi, skozi katero je videl sonce na nebu, ko je zaspal, in ga videl zahajati, ko je vstal, polovica njegovih dni.

»Kaj bi vzel s seboj? Kaj je moje? Stražil bom še to noč in jutri me odženejo v Jernačevo kočjo, kjer piha mraz skozi lesene razpadajoče stene, da tam umrjem. Kaj sem vam storil, da me sedaj obsojate na smrt?«

Ljudje božji, za dolgih petdeset let dela me obsojate na smrt, mi jemljete dom, spomine na življenje! V tej sobi bo odslej bival Miha, ki kolne; onečastil bo njeno dušo.«

Vstal je, stopil do skrinje in dvignil pokrov.

»Kaj naj vzamem s seboj? Naj ostane plesnivo perilo tebi, Miha, za strah starosti. Tebe, Julka, pa ne pustim. O, še v Jernačevo kočjo boš šla z menoj!«

Poiskal je na dnu sliko, zavito v rjav papir, in zaprl skrinjo. Ozrl se je še enkrat po sobi, si obrisal z zamazanim rokavom solze in sključen zlezl po lestvi do prvih stopnic in dalje po njih v vežo in ven, neprestano se ozirajoč, ali ga je kdo videl.

Hlad mu je udaril v obraz. Stresel se je in si tesneje zapel suknjo. Sneg je cvileče zaškripal pod škornji. Ozrl se je naokrog. Dolina je počivala v neprodorni temi. Le po oknih v vasi so sijale petrolejke. Za šipami so se premikale sence.

»Ljudje so tam in ne vedo, da potujem danes poslednjič mimo njih, v ljubezni do njih, v njih varstvo. Doslej je bila njih beseda prijazna, odslej bodo mrmrali, ko bom stopal skozi duri. Sedaj pa grem, da se mi zadnjič razjoka duša, ki hrepeni po boljšem bivališču kot je Jernačeva koča.

Vrh vasi je nekdo zavriskal. Glas je radosno zaplaval nad vasjo in se širil do vznožij visokih gora.

»Miha je! Vriska fant, o, vriska in se raduje nad mojim grobom. Tudi jaz imam še moči; slušaj, Miha!« Poskusil je. Iz ust se je opotekel hripav glas. V prsih ga je stisnilo in v grlu je začutil praske-tanje, ki se je izprevrгло v dušljiv kašelj. V sosednji hiši je zajokal otrok.

»Ne morem več, Miha! Toda včasih sem vriskal glasneje in radostneje ko ti!«

Razvedril se je.

»Da, smrt mi sliska grlo sedaj, toda takrat je bil moj glas od veselja kipeč. Fant, kot ti sedaj, sem imel dekle. O, tudi jaz...«

Na uvele usnice mu je legal smehljaj. Napotil se je dalje.

»Gor pojdem pod tvoje okence, Julka!«

Trudno se je premikal mimo poslopij. Hiše so spale zatopljene v molčanje, le iz hlevov je bilo slišati, kako so konji udarjali ob leseni pod in so krave zdaj pa zdaj zamomljale. Ob županovi hiši je skočil pes iz ute, da bi zalajal, pa se je zvil, ko je zavohal starega znanca, priliznjeno k njegovim nogam.

»Belin, ti si, Belin,« je zamrmral in gladil z dlanjo po volhki dlaki. »Miho boš oblajal. Mene nisi nikdar, saj si šel premnogokrat z menoj skoz vas in sem delil svoj kruh s teboj. Kdaj bodo izgnali tudi tebe, revček, da boš begal okrog in tulil v noč!«

Pes je liho zacvilil.

»Zebe te, revček! Čakaj, pojdi v uto nazaj! Popravil ti bom gnezdo in te pokril. Saj boš še zmrznil tukaj v tej hladni noči. Ni prav, da legaš kar v sneg. Človek zaspi in se ne zbudi nič več. Tako, viš, sedaj sem te ogrnil. Če pa tudi tebe izženejo kdaj, kar nič ne tuli ponoči okrog, ampak k meni pridi v Jernačevo kočo. Bom že nabral kruha tudi zate.«

Bridkost ga je obšla do solz. Pogladi je psa še enkrat ter odšel dalje. Korak mu je bil težak in spotikal se je nad kamni, ki so ležali skriti pod snegom. V zvoniku na holmu je bila ura. »Deset je,« je pomislil, ne da bi štel, in se ustavil pred nizkim poslopjem, ki se je mračno dvigalo v noč. V ozadju je bilo še eno okno razsvetljeno. Svetloba je v žarkem, ozkem potoku lila na sneg in se lomila čez zasnežene hlode.

»Jelica še ne spi. Tiho bom moral biti, da me ne sliši in se ne prestraši. O, to dekle! Pravijo, da za Mihom gleda. Res, čudno je na tem svetu. Godi se mu kot meni nekoč.«

Prišel je tik do zidu, razkopal sneg s hloda in sedel nanj. Palica mu je zdrknila k nogam. Zagledal se je v svetli žarek ter šele sedaj zapazil, da se svetlikajo iz teme padajoče snežinke v njem. Bile so čudno lepe kot metuljčki, ki beže v luč. Zazrl se je vanjo in se zamišljeno smejal. Za hip se mu je zakročilo v glavi, kot da mu hoče telo v zrak, pa je povetil oči in se zopet zasmejal, kakor bi se nečesa spomnil. Odpel je suknjo in vzel iz žepa zavojček. Prsti so se mu tresli in pozabil je spet zapeti suknjo. Odmočal je papir, primeknil podobo k svetlobi in se zagledal vanjo. »Svojemu Janezu v spomin — Julka —« je bilo napisano na sliki. Gledal je, gledal. Izpod rute in črnih gladkih las je pod belim čelom zrlo dvoje velikih oči vanj. Ruta se je vila krog vratu in padala čez belo bluzo na prsi. Dasi je slika obledela, je bil obrazek vendarle kot živ.

»Ta ruta je bila rdeča. Kupil sem jo bil jaz na sejmu. Ona pa mi je bila kupila vivček, tistega, ki mi ga je pred leti ukradel berač, klateški, za plačilo, ker sem ga prenočil v svoji izbi. Samo ta slika mi je še ostala, o, samo še ta slika! Julka, zakaj je pričel tvoj obraz bledeti in upadati, da sem preplašen begal k zdravniku, in zakaj si umrl, ti dohri otrok! Da si živela, nama ne bi bilo hudega. V Ameriko bi šel takrat z drugimi in ti v premogovniku nakopal denarja, da ne bi več stradala in bi ti ne bilo treba iskati za žetvijo po hišah. O, in zibelko bi naredil potem in ti bi ajala malega, kot da si gospa in ne dninarsko dekle, ki mu ni dano imeti otrok. O, da se je iz bede naselila bolezen vate.«

Obrisal si je zopet oči, ko se je spomnil zlatih sanj in prvih bridkosti, ki so še živele skozi davna leta v tisti večer.

»Tvoja smrt me je prikovala na to vas, da sem petdeset let sanjaril mimo tvojega okna. Tisočkrat sem posedel na tem prostoru in nisem mogel verjeti, da te ni več. In kadarkoli so cvetele rože na travnikih, so cvetele tudi na tvojem grobu, da so se mi smejali neumni ljudje. Sedaj pa je zima in Bog ve, ali jih bom lahko še nasadil v prihodnji

pomladi na tvoj grob. Glej, Julka, gosteje padajo snežinke in to zimo so čudovito mrzle, kot da je letošnja zima nekaj posebnega. Zdi se mi, da bo Jernačeva kočica moj grob. Saj si rekla, ko si umirala, da se vidiva zopet tam. Stokrat sem prosil Boga, naj te me pokaže za trenutek v sanjah, pa me ni uslišal, čeprav sem prosil. Uslišal pa ni, da bo svidenje sedaj tem veselejše. O, lepše bo sedaj, kakor bi te gledal v sanjah!»

Za oknom se je premaknila senca. Bela roka je šla mimo in nato je luč ugasnila.

»Jelica gre počivat. — Snežinke so pa vse gostejše in večje. Morda se prehladim in mi ne bo treba hoditi od vrat do vrat, kjer bi me, nadležnega starca, sprejemali z mrmranjem. Enajst bije ura na holmu. Kdo ve, kdaj me poneso tja gor! Ne bo vesele osmine za menoj, ne bo! O moške, ki se niste upali dvigniti oči, ko sem stal pred vami! Še je življenje v meni in še zadnjo uro bi Janez Gliha lahko čuval vaše hiše! Ne boste mi ugrabili spominov! V Jernačevo kočico, ki razpada, ki v njenih plesnivih prostorih biva samo mraz in mrtvaški prepri, me zapirate. Naj bo, ljudje božji! Kot sveti Florijan sem vam bil dolgih petdeset let, sedaj ste pa povsili oči, ko so moje s prošnjo gledale v vas. Neštetokrat sem vas obvaroval ognja in tatov. In ti, župan, še dete si bil, ko je udaril ogenj iz oblaka v hišo tvojega očeta in jo hipoma spremenil v plamene. Na teh svojih rokah sem te nesel skozi ogenj, župan, in mater sem ti rešil v času, ko je tvoj oče samo kričal in se ni upal čez prag. Danes pa ti je bila beseda trda, ker te nisem mogel razumeti takoj. Vem, da sem star in mi smrt visi na glavi, toda brez potrebe ti je bila trda beseda. Pa odpuščam ti, župan, saj še ne veš, kaj je starec ...

Jelica spi. Dekle ne ve, kdo je bival pred dolgimi leti v tej hiši in prav v njeni sobi. Julka, le prosi Boga, da bi se videla kmalu! Uvelo je moje srce, toda ljubezen živi v njem iz spomina od fistih dni in grob je ne bo zatrl. Dal sem ti besedo, ko si bila še vsa lepa in cvetoča, in držal jo bom vedno, ti dobri moj otrok!»

Glava se mu je povsila nazaj. Belih las so se oprijemale snežinke. Ni jih čutil. Toplota duše je premagala mraz, ki je stresal telo. Neprestano je upiral oči v okno, ki ga ni bilo več videti. V tem je pes Belin ušel iz ute, v kateri ga je zeblo, in cvileče iskal po snegu.

»Julka« je raen'rat zaklical starec.

Glas je šel skozi temo dvorišča in se izgubil na s'orni rebri.

»Julka!»

Vse tiho.

»Julka, mesec plove nad dolino in nebo je polno zvezd. Jaz, Janez sem.«

»Kdo je?«

Glas je bil kot iz dalje, čudovito lep in mehak.

»Pridi, Julka!«

»Visoko, previsoko sem žel!«

»Dvignil se bom do tebe.«

»Bi šel res za menoj? Do neba?«

»In če bi šla više kot je večernica, više kot je rimska cesta, šel bi.«

»Poklekni, Janez moj!«

»Zakaj, Julka?«

»Ker sem umrla.«

»Ti, da si umrla?«

»Da, poklekni, Janez!«

»Pa saj govoriš z menoj.«

»Ne vidiš, kako sedim na oblačku in plavam izpod neba k tebi?«

Vstal je, strmél v deklico in ji tiho stopal naproti. Zelena trava mu je šelestela pod škornji. Do njega se je nižal oblaček. Julka je sedela na njem v fisfi rdeči ruti — prav zares. Samo tako lepa je bila vsa, vsa lepša, kot da je stopila iz ognjenega solnea. Pokleknil je, razprostrl roke in strmél navzgor ...

»Janez, pridi!« ga je vabila in se smehljala.

Sklonil se je z radostnim smehom, da bi poljubil nevesto, in se je dvigal visoko, visoko do neskončnosti, po kateri je hrepenel petdeset let.

* * *

Županov Belin je cvilil in razkopaval sneg iznad zmrzlega trupla. Skakal je krog njega in tulil z glasom, ki je jokavo plaval nad vasjo. Končno je prenehal, legel k truplu in zaril gobec v sneg. Ura je bila polnoči. Zcvilil je še enkrat kot v snu in nato so snežinke pokrile še njega ...

NAHOD IN ŠE KAJ.

DR. JANEZ PLEČNIK.

Iz nosne dupline — to vemo — drži odprta pot v čeljustnično votlino (desno in levo).

Nosna duplina je opeta po sluznici, čeljustnična votlina pa tudi.

Sluznic se prime kaj rada za b r e k a : sluznice zabreknejo, pa pravimo, da se nas je prijel ka t a r, da imamo katar, da smo kataralično (kataralno) oboleli. Vsaka sluznica more zabrekneti; prav obče znana je zabreka sluznice v nosu, nosni katar, zabreka nosne sluznice — po domače n a h o d.

Z a b r e k a v pomenu katar — upam — ni slaba oznaka. Sluznica namreč, ki se je prime katar, najprej zabrekne (zabrehne): več je je kot je je bilo. Nahod (= katar sluznice v nosni duplini = zabreka te sluznice) ti je iz prvega početka neprijeten po tem, da ne »dobiš skozi nos več sape«. Sapo ti pa »zapre« v nosu, ker se je sluznica zdebelila (ker je zabreknila) in je torej v nosu za sapo manj prostora kot ga je bilo, kot ga je treba, kot si ga vaju. Pri zabreki (zabrehi, katarju) zabreknejo neke sluznične okolije (regio; C a f) močnejše od drugih; te zabrekle okolije so z a b r e k l i n e. Nемеc pravi zabreki »(trockene) Anschwellung«, z a b r e k l i n a m pa pravi »(katarrhalische) Schwellungen«.

Zabreka (katar) se rada in urno širi po sluznici — to vemo iz skušnje. Pri kataru v nosu (nahodu) zabrekne najprej sluznica v nosu; čez par ur ali čez par dni postanemo hripavi: zabreka se je prijela tudi sluznice v jabolku (larynx, Kehlkopf); še čez par ur nas peče podolž od jabolka proti košu: zabrekla je sluznica v sapniku (trachea, Luftröhre); še po par urah nas primejo bolečine v košu: nastala je sluznična zabreka v pljučih in po sapnikovih vejah (bronchi, Luftröhrenäste), nastal je torej pljučni katar. — Leták urno se šireči, urno po sluznici hiteči katar označajo zdravniki kot a k u t n i katar (akutno zabreko); po naše bi temu morda rekli p o h i t e č i katar, p o h i t e č a zabreka. Katarji so časih tudi p o č a s n i (kronični): počasi se širijo in dolgo trajajo (počasna zabreka, kronični katar). Katarji (tudi pri drugih prisadnih je to opazno) hodijo časih iz ene sluznične okolije v drugo, to bi bili potem p o h a j a l n i (migrans, Wanderkatar) katarji, p o h a j a l n e z a b r e k e.

Jabolko (larynx, Kehlkopf) oliplješ nekam sredi središnice na sprednji plati vrata. Anatomij rabijo danes za »jabolko« besedo larynx (r. larynx); svoje dni (pa danes časih še tudi) so mu rekali p o m u m A d a m i (Adamovo jabolko). Anatom Spigelius je razlagal nastanek leté oznake na tale nekam drmljavi način: »dum protoplastae nostrae, Adamo, cum exterritus Dei omnipotentis voce, peccati sui poenitentia tangeretur, de pomo illo fatali non nihil in faucibus adhaesisset (ker je prvemu človeku, Adamu, prestrašenemu po glasu Iklieul Boga Vsemogočnega in zadetemu po kazni za njegov greh, nekaj onega usodnega jabolka obličalo v grlu).

Sluznična zabreka v nosni duplini prestopi skoraj redno tudi na sluznico v zgornječeljustnično votlino. V leto sluznico so vkladeni č u t n i ž i v c i, ki drže v zobe oziroma iz zob. Pri zabreki pritisnejo sluznične zabrekline na te živce, pritisk zadene živce in jih zdraži, pa čutimo bolečine v zobeh. Odhod — da se nam pogosto zdi, kot bi pri nahodu naše zobovje ne bilo prav »prav« in da nas pri nahodu zobovje boli, tudi če je zdravo.

Skušnja nas uči in obče je znano, da pritiskanje (kratek čas trajajoči pritiski) živce zdraži in da tiščanje (dolgo časa trajajoči pritiski) živce omamlja in jih končno omami. Le spomni se: ob notranji plati komolca leži živec, ki nam poroča (tudi) o občutkih v mezinu in prstancu; udarci ob komolec zadenejo pogosto ta živec in pri teh udarcih čutiš, da te v prstancu in mezinu zaščemí. Spomni se pa tudi: pri dolgoletni nepremični seji ali pa leži nam udje »zaspé«, da, kar ohromé: »zasedimo se in zaležimo se«; pri nepremični seji ali leži pritisne in tišči peza telesa neprestano na ene pa liste živce, omami jih, omrtviči jih, za delo jih stori nesposobne.

Ličinke zaželk (žužkov) — to vemo — prehajajo iz nosne dupline v čeljustnično votlino in zaidejo — čeprav zelo poredko — tudi v čeljustnične. Čeljustnične in čeljustnične votline leže ob nosni duplini in jim pravimo tudi o b n o s n e v o t l i n e (sinus paranasales, Nebenhöhlen der Nase). Po vsem, kar vemo o naturi, nam je umevno, da pridejo lahko tudi t e k o č i n e, ko jih srknemo v nos, v te obnosne votline; s tekočinami pride tudi nesnaga, ki je v tekočini, v nos in v obnosne votline; z nesnago pridejo prisadila v nos in v obnosne votline — pa nastane v letéh zabreka (katar). V vodi, ki gre skozi nos, je pa vedno nesnaga: saj je v nosu vedno kaj prahu in ta onesnaži tudi »čisto« vodo. »Šunder«, ki ga neki ljudje delajo pri jutranjem umivanju in pri jutranjem izpiranju nosa torej ni baš »zdravo« početje in je to jutranje smrkanje, hrskanje in srebanje z nosom le družabna neuglajenost, ki je družbi neprijetna in se ji zdi grda.

Voda — pa vsaka tekočina — teče od krajev večjega pritiska na kraje manjšega pritiska — to vemo iz skušnje. Pri vsrkavanju tekočine v nos — pri smrkanju (durch die Nase eine Flüssigkeit einzuziehen; C a f) zmanjšamo (s pomočjo mišic) pritisk v nosni duplini, pa priteče voda vanjo in morda iz nje tudi v obnosne votline.

Pri u s e k o v a n j u (v robček) zvečamo (s pomočjo mišic) pritisk v nosni duplini: mi pihnemo iz nosa. Pomljivim dejstva, ki nam ga kaže skušnja, da je pritisk zraka (in plinov sploh) na vse plati enak, nam bo postalo umevno tole:

Mislimo si, da je prehodišče iz nosne dupline v obnosno čeljustnično votlino zastrto po kepici gnoja ali po kapljici nesnažne tekočine; mislimo si, da pihnemo iz nosa, da se useknemo, da torej po-

večamo pritisk v nosni duplini, pa nam bo umljivo, da porine leŕa povečani pritisk gnoj oziroma kapljico v zgornječeljustnično votlino. Gnoj, nesnažne kapljice vode imajo v sebi prisadila (Infektionsstoffe); leŕa pridejo v čeljustnično votlino, sluznica čeljustnične votline se prisadi (»se vname«), zabrekne (postane kataralična). Očividno nasilno in šundravo usekovanje tudi ni »zdravo« početje; družabna neuglajenost je, okolici neprijetna in gnusna.

Hyrtil je zapisal v svoji anatomiji človeškega telesa tele pomnje vredne besede:

»Izločevanje iz telesa: od smešnega ter nespodobnega kihanja in pljuvanja pa dol do tega, kar opravljamo na slranišču, imajo za nas nekaj grdega, gnusnega in ostudnega na sebi. Pomenkujeta se o tem le zdravnik in bolnik — sicer pa nihče, dasi so ta izločevanja za živetje nujna. Lepo razvito človeško telo nam napravlja dobrodejen vlsik; leŕa pa zgine koŕ bi trenil, če ga spojiš s katerimkoli izločevanjem. Predstavi si Apolona (Apolon je bil pri Grkih in Rimljanih bog pesnikov, umelnicov, solnca — sploh vsega lepega) na nočni posodi; misli si, da se Juno (najvišja boginja Rimljanov) usekuje v prsle; zamisli si Zeusa (najvišjega grškega boga), držečega v roki pljuvalnik namesto gromonosnega kija — — — Lepše bi bilo (aesthetischer wäre es gewesen), če bi božji podobi nalik stvarjeni človek ne bil z vsem takim obdarjen. Toda — tako se je zgodilo in kar je, to je in prazne so naše tožbe in hvaliti nam je Boga, če izločamo vse v redu.«

Pritisk na živec — tako smo rekli in tako nas skušnja uči — zdraži živec; tiščanje na živec ga pa omami. Skoraj pravilo je to, da kratko časa trajajoči vtiski živec podražijo in zdražijo, da ga pa prav tisti, pa dolgo trajajoči vtiski omamijo ter olopé. Obče je znano, da alkohol najprej živce zdraži, potem pa omami: pijan človek ne more hoditi ne govoriti, ker ima po alkoholu omamljene živce.

Leto vse sem nekoliko razpletel in poudarjal, želeč, da mi bravec sledi v jasnosti in brez teže sedajle.

Na Kranjskem sem parkrat videl, da si ljudje omamljajo boleče zakzobne živce z žganjem (torej z alkoholom) na svojstven način in leŕa je tale:

Nalijejo si v nosnico oziroma v nosno duplino, ki je na plati bolnega in bolečega (zgornjega) zoba, meričico (»štamperl«) žganja tako, da »pride žganje prav daleč navzad«, zatisnejo nato na drugi (zdravi) plati ležečo nosnico — pa pihnejo s silo žganje iz zalife nosnice. Ljudje trdijo — iz lastnega tega ne vem —, da nato zobobol koj odneha; če ne odneha, »pa ne boli zob, ampak je kaj drugega«.

Stvar je verjetna: pri izpihni žganja nastane v nosni duplini močen pritisk in ta požene nekaj žganja (alkohola) v zgornječeljustnično votlino; tam se žganje (alkohol) razlije po sluznici, zaloti v sluznici ležeče živce ter jih omami — s tem omamljenjem pa prenehajo zobne bolečine.

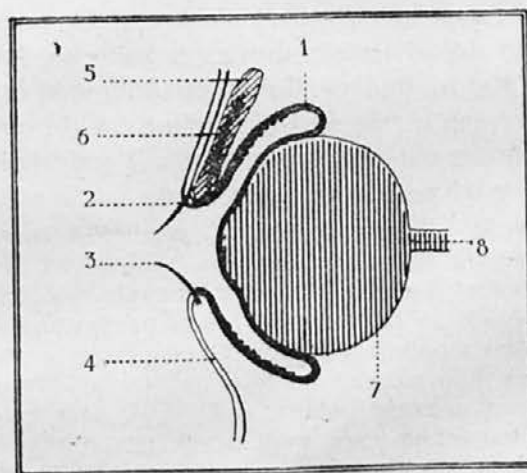
Omenjali smo sluznice in jih zopet omenjali, pa si jih oglejmo podrobneje.

Naš drob — pri živali je to tudi tako — je cevast. To cevje droba je v odprti zvezi z zunanjim svetom: črevo n. pr. je na obeh koncih odprto; pljuča (oziroma sapnik) so le na eni plati odprta in so le na eni plati (skozi nos oziroma usta) v odprti zvezi z zunanjim svetom.

Vse cevje droba openja po notranji plati koža, ki ji pravimo sluznica. Ob odprlinah droba (n. pr. ob ustih) prehaja sluznica v kožo in je ta prehod precéj dobro viden: na ustnicah n. pr. vidiš jasno, kje prehaja sluznica, ki pokriva zadešnja plati ustnic, v kožo; koža je tam, kjer poganjajo kocine brk in brade; koža je bleda in bela in je suha; sluznica v ustni duplini in na ustnicah je rožnatordeča in je volhka.

Prehod kože v nosno sluznico ni tako očiten. Poglej v nosnice (v nozdrvi) pa ti je težko povedati, ali je notranja plati nosnic opeta po koži ali po sluznici; to je tem teže povedati, ker poganjajo v nosnicah tudi kocine, kakor smo tega vajeni sicer le pri koži; nosnična sluznica je tudi bledikasta, je suha — taka je koŕ koža.

Tudi zrklo je odeŕo po sluznici. Leŕa je tanka, je bleda (brezbarvna) in so torej žile v njej dobro vidne. Položi konec prsta pod spodnjo trepalnico (Augenlid, palpebra), potegni kožo nizdolu, pa odmakneš spodnjo trepalnico od zrkla in zagledaš, kako drŕi sluznica od zrkla na zadešnja plati trepalnice, in vidiš, kako sluznica prehaja v kožo: prehod je na (prostem) trepalničnem robu — tam, kjer poganjajo šetinaste, kocinaste vejice (Augenwimpern, cilia) v kožo. Vso to sluznico — ono na zrklu in ono na trepalnicah — imenujejo »veznico« (Bindehaut, conjunctiva, r. konjunktiva) in je ta sluznica svetličasta, kar koža ni.

Podoba kaže prerezano ploskev skozi zrklo (7), Augapfel, bulbus oculi. Pri 8 stopa vidni živec (nervus opticus) v zrklo. 8 je na zadešnji, na »hrbtini« plati zrkla. Sprednja (trebušna, ventralna) plati zrkla je izbuljena (roženica) in je

opeča z veznico (debela črna črta), ki odeva tudi zadešnje plač trepalnic (vek, ommatofila); veznica stopa pri 1 (tako vidiš tudi pri spodnji trepalnici) od zrkla na trepalnico. 2 in 3 kaže na kocine (vejice), ki poganjajo iz (zgornje in spodnje) trepalnice. Vejice liče v prostem robu trepalnic, torej tam, kjer prehaja koža (4) v sluznico (veznico). 5 kaže na trdnjšo ploščico (Augenlidknorpel, tarsus), ki je olipna v zgornji trepalnici in ki je tej v oporo. V tej ploščati opornji zgornji trepalnici vidiš črn, izlegljenemu ozkemu hrastovemu lističu podoben lik (6), ki naj pokaže, kako leže žleze, ki z lojnato gmošo rob trepalnic mažejo in masče. — Spodnja trepalnica je skoraj le »veka«, pa torej v njej ni risane ne opornje in ne žlez. Na eno še pazi: veznica na zrklu je na (prosti plati) povsem gladka, veznica trepalnic je pa (na prosti plati) gubičasta.

K besedi »veka« (= palpebra = trepalnica = Augenlid) posnemam po Hyrtlju, da naj piše Nemeč Lid in ne Lied. Anglež pravi vekam (trepalnicam) eyelid (r. ailid). Nemški in angleški Lid pove toliko kot beseda »Deckel« (pokrov; ljubljanski »dekelc«). Šva bi govore tudj: »die Schnecke lideť sich«, če se polž za zimo »zalize«, če si napravi pokrovko, če si napravi »zalizek«. Besedo zalizek berem v Wolfu, v Pleteršniku je ne najdem; pri narodu se mi ni posrečilo dobiti oznake za polžev zimski »pokrovček«.

Pesniki so rekali trepalnicam (vekam) *ὀμματόφυλλα* (r. ommatofila; *ὀμμα* = oko, *φύλλον* = list) pa tudi »oculi folia« (r. okulus = oko; folium = list); torej lista, ki zastirata, pokrivata zrklo. O koži na trepalnicah pravi Hyrtl, da je nežna, tanka, raztegljiva, pa le malo stegljiva (elastisch); prav zgodaj so torej na njej opazne številne gubice. Po ponočevanju pa kar sploh po čuji in bedenju zabuhne ta koža: ta koža je torej vela; trepalnice se nam zde torej vehaste, vehāve; če pišeš torej očesna »veka« ali pa očesna »veha«, zadeneš pravo.

ACALEJA IN CIKLAMEN.

ING. CIRIL JEGLIČ.

V zimskem času ne razvije nobena druga cvetlica tolikšne krasote in bujne gorečnosti kakor indijska acaleja (*azalea indica*). Kot živ plamen te objame in ogreje njeno kipeče, v belih in rdečih barvah žareče cvetje; ali ko plamen cvetenja ugasne, se rado zgodi, da ugasnejo tudi tvoji veseli upi, ki si jih posvetil acaleji. Ne smemo si namreč prikrivati, da se žlahtna, občutljiva acaleja kot cvetlica v sobi nikoli ne počuti prav dobro; zato se je težko nadejati, da ti bo acaleja, ki jo sam nadalje gojiš, še kdaj zacvetela tako bogato in zgodaj kot tisto zimo, ko si jo vso mladostno, zdravo in lepo prinesel od vrtnarja.

Nesiljena acaleja zacvete po svojem naravnem nagonu spomladi, navadno v mesecu aprilu. Toda vrtnarji jo silijo, da zacvete pri umetni toploti sredi najhujše zime, že o božiču, v januarju in februarju, ko je največje pomanjkanje drugega cvetja. Seveda pa niso vse sorte sposobne za siljenje; ena najboljših in najstarejših je slavna Mme. Petrick s karminastorožnatim cvetjem.

Sobnemu vrtnarju ni priporočati, da bi si vzgajal acaleje sam. Tudi naši trgovski vrtnarji naročajo acaleje, pripravljene za cvet, večinoma iz Nemčije. Slovito je posebno gojenje dresdenschkih vrtnarskih podjetij (n. pr. Seidel in Ziegenbalg), ki vzgajajo acaleje, kamelije, rododendrone in erike. Dresdenschke acaleje in kamelije so se še v dobi, ko ni bilo železnic, prevažale na vozeh v Petrograd, na Dunaj, v Pariz in drugam. Dresden ima za gojenje teh dragocenih rastlin posebno ugodne podnebne in talne razmere in je v njegovi okolici vse polno barske zemlje, v kateri acaleje najbolje uspevajo. V Evropi se kosa glede te goje le Gent v Belgiji z Dresdom; stofisoči acalej, kamelij, erik in rododendronov se razpošljejo odtod vsako leto po nemški državi in v inozemstvo. Posebni vrtnarji, ki vzgajajo acaleje, jih razmnožujejo s potaknjenci in deloma tudi cepijo (n. pr. slabo rastoče sorte acalej na rododendron itd.). Preden se iz potaknjenca razvije rastlina, sposobna za cvet in siljenje, traja dve in pol leta.

Acaleja, ki jo kupiš pri vrtnarju, naj bo dobro ukoreninjena in ne šele jeseni posajena v lonec, kakor se često zgodi pri acalejah, ki so dobavljene iz Belgije, kjer se goje acaleje večinoma na prostem. Šele jeseni vlončena acaleja, ki jo pozimi siliš v toploti, izgubi tedaj nenadoma skoraj vse svoje listje.

Konec jeseni in pozimi, dokler še ni cvetno popje popolnoma razvilo, hoče imeti acaleja prav svetel prostor ob oknu nezakurjene ali le malo kurjene sobe, kjer vlada nizka toplota 2–6° R. V previsoki toploti bi se brž pojavil nevaren, skoraj neviden mrčes in listje bi začelo odpadati. Skrbno zamakaj!

Acaleje, ki še ne cveto, a imajo že dobro razvito popje, postaviš od novembra dalje v toplo sobo. Sedaj še bolj pazi, da jim boš enakomerno in temeljito zalival! Acaleja je vsajena v lahko prst, ki se presušena le nerada napije vode. Mnogokrat se pripeti, da je vrhnja plast lončne grude lepo vlažna, a notranjost grude docela izsušena; in če jo potem zaliješ, izteče voda med grudo in lončno steno brž do dna in skoz odcejalno luknjo. Ti se pa tedaj prevaran čudiš, zakaj listje odpada. Izsušeni acaleji postavi lonec v vodo, da se zemlja popolnoma napije; včasih je potrebno več ur, preden lahka, presušena prst spet sprejme vase potrebno vlago. Ako ne veš pravega vzroka, je treba grudo izlončiti, da se prepričaš, zakaj je rastlina začela nenadoma hirati.

Stožčasto, debelo in trdo cvetno popje je nastavljeno na vseh krepkejših vejicah. V topli sobi popki kmalu nabreknejo, čez dva, tri tedne se jim razrahljajo luskinasti ovoji in prikaže se prvo cvetje.

Tedaj te luskinde previdno odstrani, ako nočejo same odpasli. Obenem, ko se cvetni popki pripravljajo, da odpro svojo skrivnost, začno ob njih brsteti še novi, majhni listni poganjki. Te prezgodnje poganjke moraš takoj odščipniti, ker odtegujejo hrano cvetja in tudi sicer kazijo cvetočo rastlino.

Da bodo acaleje cvetele čim dlje, jih postaviš, kakor hitro se odpro prvi cvetovi, speš v hladnejši prostor, ki je svetel, a ne na solncu. Najopasnejši je acalejam suh sobni zrak; zato je treba rastline, dokler njih popje še ni pokazalo barve, vsak dan temeljito popršiti z rosilko tako, da je zlasti tudi spodnja stran listov ovlažena. Še bolje je, če ves grmič (krono) potopiš v mlačno vodo in nato lahko otreseš. Važno je tudi, da postaviš rastline po možnosti vedno nazaj na isti prostor; zlasti moraš paziti, da vedno isto stran rastline obrneš k svetlobi, sicer bi občutljivo popje, obračajoč se za svetlobo, odpadlo.

Ko je cvetenje pri kraju, moraš skrbeti, da dobiš tudi za prihodnje leto dober nastavek popja. Ko ovenejo poslednji cvetovi, otrebi vse njihove ostanke ter rastlino primerno obreži! Da ohraniš enakomerno razvito krono, skrajšaj vse poganjke prejšnjega leta, ki so prerastli obliko krone. Slabotne in progaste vejice odstrani popolnoma! Korenine acalej rastejo počasi, zato je pri starejših rastlinah presaditev potrebna le vsako drugo ali tretje leto. Presadi torej kmalu potem, ko odcveto, le fiste acaleje, ki jih imaš vsaj že dve zimi in ki se jim na opešani rašči pozna, da potrebujejo nove prsti. Lonec za presaditev naj bo prav malo večji nego je bil poprejšnji. Ko rastlino izlončiš, zrahljaj koreninsko grudo, če je zelo zgoščena in prepletena, previdno z drobnim klinec, a finega, vlaknatega koreninja ne obrezuj! Na dno lonca deni črepinjo nad odcejalno luknjo in še za dva prsta visoko plast debelejšega peska. Acaleja uspeva le v mehki zemlji. Za presaditev vzemi s svižem premešano barsko ali šotno prst, vresnico ali listovko; tudi z dobro, lažjo gnojevko se acaleja zadovolji, a navadna vrtna prst ni zanjo. Ne vsadi pregloboko, deblo ne sme priti nič v zemljo. Novo prst, ki si jo enakomerno obsul v loncu, prav dobro pritiski h koreninski grudi! Presajene acaleje temeljito zamoči ter jih postavi na primerno topel, svetel in zračen kraj, kjer jih še večkrat popršiš.

Tako pripravljene acaleje ostanejo v sobi na prav svetlem in hladnem prostoru do konca maja, ko se ni zunaj bati nobenega mraza več. Tedaj jih preneseš na vrt, kjer si pripraviš gredico iz žaganja ali šote, v katero poglobiš lonec skoraj do roba. Poleti na prostem jim najbolj ugaja prostor z milim solncem; žgoče solnce jim zmerom škodi. Ako

nimaš vrta, moraš gojiti acalejo vse poletje na zračnem, svetlem oknu. Lonec z rastlino vloži v večji lonec, a vmesni prostor izpolni z žaganjem.

Tisto leto, ko si spomladi acaleje presadil, ne smeš gnojiti. Sicer pa jim poleti do sredi julija vsak teden postrezi s prestano in godno kurjekovo ali kravjekovo gnojnico. Pazi, da se na površju lončne grude ne napravi skorja, ki bi ovirala zraku pot do korenin.

Tudi preko poletja moraš tem rastlinam pazljivo zalivati in jih po potrebi zjutraj in zvečer popršiti. Ako imajo rastline prereditve veje in luknjasto krono, tedaj odreži zgodaj poleti rastočim mladikam vršičke, da poženejo obstranske brste, ki bodo do jeseni še tudi lahko nastavili cvetno popje.

Acaleje ne pretrpijo mraza. Kakor hitro se je jeseni bati slane, prenesi rastline z vrta speš v hišo. Prezimovanje ne povzroča posebnih težav; v hladni sobi se zdrave acaleje počutijo prav dobro. V pretoplem prostoru pa začno rastline speš prezgodaj brsteti, listje jim odpada, moré jih boleznin in mrčes.

Acaleje, ki so bile siljene že prejšnjo zimo, ne smeš speš siliti takoj v sledečem letu. S prehudim, ponovnim siljenjem oslabiš ali pa docela ugonobiš še tako krepke rastline. Le tedaj ti bodo acaleje hvaležno cvetele po več let zaporedoma, ako jih k temu ne siliš z umetno toploto. Pozimi torej postavi acalejo, ki je bila lani siljena, na hladnejši prostor ter počakaj, da se do spomladi sama od sebe vzbudi v njej volja za cvetenje.

Kakor smo že omenili, je zelo nevaren sovražnik acaleje trips, ki se ga v previsoki toploti in suhem sobnem zraku zaredi cela vojska. Ako tega mrčesa pravočasno ne opaziš in ne začneš zatirati, ti lahko popolnoma uniči tvoje krasotice. Da se acaleje iznebijo zalege tripsa, ravnaj takole: pripravi si večjo posodo s 40° R toplo vodo ter vanjo potopi krono in deblo (toda ne koreninske grude!) napadene rastline, in sicer samo za trenutek, po eno sekundo, in stori to trikrat zaporedoma! Trdim listom ta vroča kopel ne škodi, pokonča pa nežno-kožnato golazen.

Acalejo, ki je pozimi v sobi trpela sušo tako, da je ogolela, še lahko pomladiš, ako jo obrežeš. Obrezane acaleje ne smeš presaditi, dokler ne začne znova odganjati. Pač pa ji dotlej s posebno skrbjo in previdno zamakaj ter ji daj nekoliko prav razredčene gnojnice.

Opisana indijska acaleja (*azálea indica*), ki smo jo dobili s Kitajskega, je trajno zelena rastlina. Neke druge vrste acalej pa izgube jeseni listje in koš goli grmi prezimijo zunaj na planem, navadno brez vsake odeje. Te vrste se sade največ na vrtu; na prostem cveto spomladi, a se lahko uporabijo pozimi koš sobne rastline za siljenje.

Krasno cvetje v nežnih izpremenah rumenih, oranžastih, rožnatih, rdečih in belih barv se razvije po prej, nego rastlina ozeleni. K tem vrstam spadata kosmata acaleja (azálea mollis ali rhododendron chinense), ki je doma na Kitajskem in Japonskem, in pontska acaleja (azálea pontica ali rhododendron flavum) iz Male Azije. Kosmata acaleja je do 1 m visok grm, ki ima eliptične, mehkokosmatinaste liste in cvele na prostem v mesecu maju rumeno ali rdeče. Pontska acaleja pa naraste do 2 m visoko in ima podolgovatosuličasto listje ter cvele v zelo pestrih barvah. Če te vrste jeseni vložimo in jih šele v januarju postavimo na toplo, se lahko tako silijo skoraj vsako leto. Cvetiče rastline imej bolj na hladnem, da cvetje ne mine prezgodaj, in naj zlasti potem, ko začno zeleneti, ostanejo na svetlem prostoru do spomladi, ko jih spet presadiš na prosto, kjer naj bodo nekoliko zasenčene.

Ciklamen. Dobrim mamicam, ljubljnim dekletom pa tetkam, ki niso preveč sitne, rada priineseš Miklavž in Božiček veselordeče ciklame, ki naj ljubeznivo cveto in žare ob oknu, ko je zunaj sneg in mraz.

Pri nas samorašči korčki, navadni kokorki ali — kakor jim še ljudstvo pravi — »soldatki« (cyclamen* europaeum) so skromne, neizbirčne rastline z majhnimi, vonjivimi cvetovi, trpežno in dolgo cveto, a nikoli ne mnogo naenkrat. Tudi stari perzijski ciklamen (cyclamen persicum), iz katerega so vrtnarji vzgojili današnje žlahtne oblike za v lonce, ni imel prvotno skoraj nič večjih cvetov, tudi ni cvetel bogateje in je rasel tako počasi, da je trajalo tri do štiri leta, preden je razvil prve cvetove; ali današnje njegove oblike, ki jih goje vrtnarji, so brzo rastoče, bujne in krasne, a seveda tudi bolj občutljive rastline z velikimi cvetovi v najučinkovitejših barvah. Perzijski ciklamen je doma iz Grčije in Palestine in ne iz Perzije, kakor bi bilo soditi po njegovem imenu.

V žlahtnih lončnih ciklamah je zares mnogo odličnosti. Ti niso več ponižni soldatki, ampak ponosni generali! Vzgojevalci gledajo zlasti na lepo, elegantno obliko, velikost in čisto barvo cvetov. Odločilna za dragocenost cveta je živahna, jasna barva. Rumelih, modrih in docela temnih barv pri ciklamnih še nimamo. Zastopane so pa poleg bele barve najpogostejše izpremene od prav nežno rožnate barve do najtemnejše in najbolj žareče rdečine. Mogočna in priljubljena je zlasti lososnordeča barva. Dobe se tudi beli cvetovi z rdečimi lisami in rdeči cvetovi s svetlimi vrisi.

* Ime cyclamen je izvedeno od grške besede kyklos (okrogel), ki se nanaša na okroglo obliko gomolja.

Vzorna rastlina žlahtnega ciklamna.

Pitano cvetoči ciklamni (z gibastim ali napolnjenim cvetom) ne dosežejo lepote in elegance enostavnih cvetov. Poleg gladkorobnih cvetov nam nudijo novejšje vzgoje še raznobarno cvetje z nazobčanimi, pramanimi in nagubanimi robovi; te sorte so znane pod označbami fimbriatum (praman, franžast), papilio (metuljast) in kokoko.

Pri stasitih rastlinah prihajajo cvetovi iznad listov strnjeno iz sredine in ne na vseh krajih posamez. Peclji, ki nosijo cvetove, naj bodo lepo pokončni drug ob drugem, ne smejo biti preveč neenakomerni, ne prekratki, a tudi ne pretenki in predolgi.

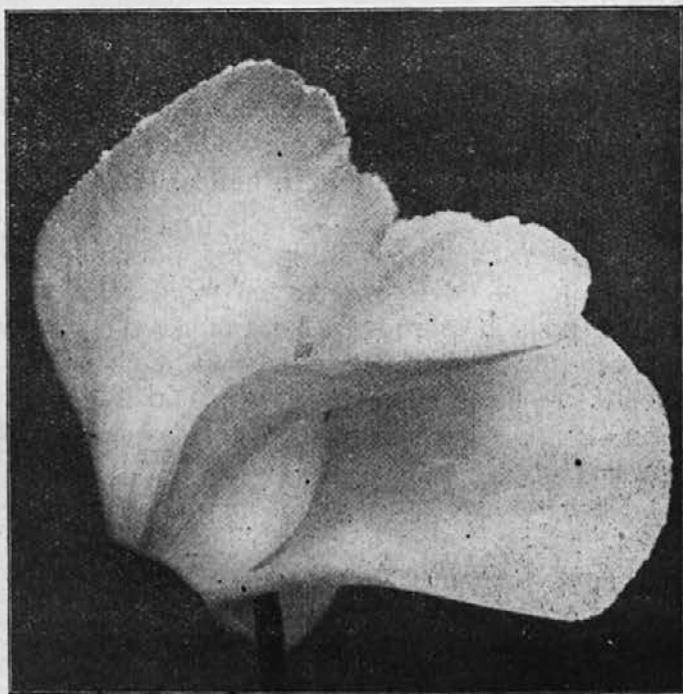
Poslava cvetja se največkrat podeduje po semenu ter ni odvisna samo od tega, kako smo rastlino gojili in oskrbovali. Lepo obliko dajo cvetu široki cvetni (venčni) listi, ki so prav malo in elegantno privihani; slaboten in neučinkovit je cvet s preozkimi, preveč uvitimi ali koničastimi venčnimi listi.

Navadno kupujemo ciklamne pri vrtnarjih v pozni jeseni in v začetku zime. Ciklamni, ki so začeli cveteti že v avgustu, prezgodaj odcvetijo. Nabavi si torej rajši šele v oktobru takšne rastline, ki so se jim baš šele začeli odpirati prvi cvetovi ter imajo nastavljenega mnogo popja. Izberi rastline, pri katerih se vidi gomolj nad zemljo in so čvrsto ukoreninjene! Pri nakupu glej tudi na dobro raz-

vifo in zdravo listje, ki naj bo stasito, jedrorastlo in napeto.

Mnogi tožijo, da jim od vrtnarja prineseni ciklamni doma v sobi nikakor nočejo uspevati. Sicer obilno nastavljeno cvetno popje zastane med listi, listje obledi, vedno bolj rumeni ter se bolno poveša in vsa rastlina vidno sahne. Kaj je temu vzrok? Največkrat nepravilno ravnanje. Zlasti škoduje pretopel ali presuh prostor. Čeprav ciklamen vso zimo cvete, mu ne ugaja toplota in posebno ne suh zrak v zakurjeni sobi. Loncev s ciklamni navadno ne moremo postaviti med dvojna okna, ker so rastline preširoke. Sicer pa tudi mraza ciklamen ne prenese. Najbolje tedaj uspeva tik ob oknu v hladni ali malo zakurjeni sobi, kjer znaša toplota 8° do 12° C. Varuj, da ne vleče skozi okno na rastline mrzel zrak. Vsekakor morajo dobiti ciklamni prav svetel prostor. Tu potem razvijejo množico lepega cvetja, včasih tudi preko 30 cvetov obenem. Daj jim sempalja nekoliko razredčene gnojnice in zmerno zamakaj! Zalivaj vedno ob robu lonca tako, da voda ne pomoči gomolja, ker bi sicer trpelo cvetno popje in bi se celo na gomolju utegnila pojaviti gniloba. Tudi listov ne smeš pomočiti, ker so ciklamni pozimi v tem oziru dokaj občutljivi. Odcvetelo cvetje in rumeno listje je treba s peclji izpukniti iz gomolja in ne rezati.

Ko je cvetenje pri kraju, odnehavaj polagoma zalivati, da pridejo rastline do počitka. Tedaj listi usahnejo in odpadejo. Ob koncu maja ali v juniju

Lepo oblikovan, preko 7 cm širok cvet ciklamna. (Bela sorta Kätchen Stödl, vzgojena leta 1889.)

postaviš lonce z golimi gomolji na vrt v zaveten, hladan kraj, n. pr. ob kakem grmovju. Tu jih včasih po potrebi zalijemo, ker ciklamnom v dobi počitka korenine ne odmrijejo in zato ne smemo pustiti, da bi se gomolji posušili.

Po tri do štirimesečnem odmoru, navadno v deževnem septembru, začno gomolji znova odganjati. Tedaj jih vzamemo iz loncev in presadimo. Slabe, ničvredne korenine in vso staro prst odstranimo. Za presaditev ne jemlji prevelikega lonca; lahko uporabiš stari lonec, v katerem je doslej rasla dotična rastlina, a moraš ga dobro očistiti in oprati. Prst naj bo rahla, humozna; ciklamnom se najbolje prilega gnojevka, premešana z listovko, vresnico in svižem. Gomolja ne smeš vsaditi globoko, njegova gornja polovica naj ostane nad površjem.

Presajene rastline postaviš v zavetje, najprimernejša je topla greda, ki se pokrije s steklom in se lahko zasenči. Če pa postaviš presajene rastline na prosto, izberi toplo lego, kjer ni prepiha in ne hudega solnca. Lonce poglobiš do roba v zemljo. — Lahko gojiš lonce s presajenimi gomolji tudi v sobi na oknu, ki pa naj bo zavetno in obsevano od jutranjega solnca. Sprva zamakaj bolj malo, a skrbno in enakomerno. Včasih traja lep čas, preden se prikažejo prvi listi. Čim več listov požene iz gomolja, tem pridneje zalivaj. V vročih, suhih dneh popršiš vso rastlino s postano vodo. Presajene ciklamne, katere si gojil zunaj, moraš, ko nastopi hladno jesensko vreme, prenesti v sobo k svetlemu oknu.

Ciklamne, ki si jih kupil pri vrtnarju in prej odcvetelo, lahko v nastopnem letu prej presadiš, torej že v juniju in juliju, tako da dobe znova odgnale rastline gotovo dovolj svetlobe. Če pa nimaš pripravnega, dovolj svetlega prostora za gojitev ciklamnov, potem rajši ne presajaj gomoljev že jeseni, kakor je bilo navedeno, ampak jim uravnaj dobo počitka tako, da jih presadiš v februarju ali marcu, ker potem je mladim rastlinam vedno več svetlobe na razpolago; toda v maju morajo ti rastoči ciklamni dobiti primerno senco, da jim solnčni žarki ne ožgo listja.

Ciklamnov gomolj si lahko ohraniš lepo vrsto let. Marsikatera prijateljica cvetlic ima desetleten ali pa še starejši ciklamen, ki vedno znova ne-utrudno cvete. Ciklamni, ki jih sam gojiš v sobi, so bolj utrjeni, popolnoma navajeni na sobni zrak in prenesejo tudi večjo toplota, ki bi v rastlinjaku vzgojenim rastlinam takoj škodila. Vsekakor je pa bolje, da postaviš cvetoče ciklamne na primerno hladan kraj, sicer cvetje prezgodaj mine.

Star gomolj tako naraste in se zdebela, da mu že težko najdeš prikladen lonec. Delitev gomolja pa ne nudi kaj prida uspehov, ker dajo posamezni kosi gomolja le slabotnejše in bolehave rastline. Če pa hočeš delitev kljub temu poskusiti, razreži gomolj na dva ali več kosov, in sicer tako, da bo imel slednji izmed njih dobro ohranjene popke, a rezine posuj z ogljenim prahom; za vsaditev uporabi peščeno prst.

Vrtnarji razmnožujejo in vzgajajo ciklamne izključno iz semena. Sejejo največ v avgustu in septembru v lonce in plitve zaboje, napolnjene s peščeno vresnico. Semenska zrnca se sejejo $\frac{1}{2}$ do 1 cm narazen in pokrijejo s par milimetrov debelo plastjo lahke prsti, ki se nato z deščico nekoliko pritisne. Ob zadostni vlagi in toploti vzkali seme čez tri do šest tednov; najprej se napravi droben gomoljček in šele nato se pojavijo listi. Rastlinicam, ki so izkalile, je treba takoj nuditi dovolj svetlobe, a jih senčiti pred hudim solncem. Čim se razvijeta po dva lista, je treba sejančke prvič pikirati, po božiču, torej čez kaka dva meseca, pa drugič. Navadno se do konca marca mlade rastline toliko razvijejo, da jih tedaj presadimo posamič v majhne lonce z močnejšo prstjo in jih vložimo v toplo gredo. Vrtnarji goje potem mlade ciklamne od pomladi dalje v gnojnih gredah pod steklom. Rastline začno živahno rasti, treba jih je privaditi na zrak in svetlobo in še poleti večkrat presaditi. V avgustu, torej približno eno leto po setvi, presadimo te ciklamne v zadnje lonce in kmalu začne močno brsteti cvetno popje.

Opisana vzgoja iz semena zahteva mnogo skrbi in dela ter zlasti pripravnih prostorov, ki so zračni, svetli, topli in čisti. Treba je često dovajati svež zrak, obenem pa varovati rastline pred prepihom ter uravnavaati vedno primerno toploto, senčiti, večkrat škropiti itd. Brez tople grede, pokrite s steklom, skoraj ni mogoče vzgojiti lepih ciklamnov.

Zato bo sobni vrtnar, ki nima vrta in drugih sredstev ter si mora pomagati s polico ob svetlem oknu, redko dosegel pri vzgoji ciklamnov iz semena zaželene uspehe. Ako sejančkov z vso skrbjo ne gojiš in večkrat ne presadiš, ti bodo kmalu opešali in gotovo ne bodo zacveteli že v enem letu. V prvi mladosti, torej zlasti tudi pozimi, ne sme rasti nikdar popolnoma zastati. Paziti moraš, da gomoljček prezgodaj ne otrdi, ker le, dokler je gomolj mehek, se mlada rastlina bujno razvija in raste ter nastavi potem tudi več očes; zato moraš prvoletne rastline pri ponovnem presajanju saditi toliko globoko, da se iz zemlje vrhnja stran gomolja komaj vidi. Seme ciklamna moraš dobiti od zanesljivega, prvovrstnega vzgojevalca.

(Dalje prihodnjič.)

KRALJ ALKOHOL.

JACK LONDON. — Iz angleščine prevel JOS. POLJANEC.

Prvo poglavje.

Tole se mi je prigodilo vse na dan nekih volitev. Tisti topli, pravi kalifornijski popoldan sem bil odjezdil v neko majhno vasico v Dolini meseca, da bi glasoval za ali zoper celo vrsto izboljševalnih predlogov, predlaganih k ustavi države Kalifornije. Ker je bil dan vroč, sem se bil okrepčal s pijačo, preden sem oddal svoj glas, in sem spil nekaj kozarcev tudi potem, ko sem glasoval. Nazaj sem jezdil med griči, pokritimi z vinogradi, in valovitimi pašniki kmetij in sem dospel domov baš ob času, da sem lahko spil še en kozarec pred večerjo.

»Kako si glasoval o predlogu glede ženske volivne pravice?« me je vprašala Charmian (Čarmien).

»Glasoval sem za predlog!«

Zena je od iznenadenja vzkliknila. Povedati moram namreč, da sem bil v mladih letih zoper žensko volivno pravico, dasi sem bil vnet zagovornik ljudskih pravic. V poznejših letih, ko sem postal bolj strpljiv, pa sem se z navdušenjem zavzemal zanjo kot za neizbežen socialen pojav.

»Povej mi vendar, kako je to, da si glasoval za predlog,« me je vprašala Charmian.

Odgovoril sem ji. Odgovoril sem ji brez ovinov. Odgovoril sem ogorčeno. Čim več sem odgovoril, tem bolj sem postal nejevoljen. (To ne, da bi bil pijan. Konju, ki sem ga bil jezdil, je bilo po pravici ime Hudournik. Rad bi poznal pijanega človeka, ki bi ga mogel jahati.)

A vendar — kako naj se izrazim — sem bil lahke glave, sem se dobro počutil, sem bil razigran.

»Ko dobe ženske volivno pravico, bodo glasovale za prepoved alkoholnih pijač,« sem rekel. »Žene in sestre in matere, in samo one bodo zabile žeblje v rakev kralja Alkohola — — —«

»Jaz sem pa mislila, da si prijatelj kralja Alkohola,« mi je Charmian segla v besedo.

»Sem. Sem bil. Nisem. Nikakor nisem. Nikdar mu nisem manj prijatelj kot takrat, kadar je v moji družbi in kadar se zdi, da sem mu največji prijatelj. Kralj vseh lažnivcev je. Najbolj odkritosrčen oznajevavec resnice je. Vzvišen tovariš; in človek hodi z njim kakor v družbi bogov. Njegova pot drži do čiste resnice in v smrt. Podeljuje jasen vid in močne sanje. Sovražnik življenja je in učitelj modrosti, ki je večja od življenjske modrosti. Zločinski ubijavec je, ubija mladost.«

Zena me je debelo gledala in jaz sem vedel, da je ugibala, odkod imam vse to.

Govoril sem dalje. Kakor pravim, bil sem navdihnjen. V mojih možganih so bile vse mogoče misli. Vsaka misel je v svoji celici ždela opravljena pri

vratih kakor jetnik, ki čaka polnoči, da uide iz ječe. In vsaka misel je bila privid, v svetli obliki, ostro izrazita, jasna. Možgane mi je razsvetljevala jasna, bela svetloba alkohola. Kralj Alkohol je z vso vneto govoril resnico in izdajal največje skrivnosti o sebi. Jaz pa sem govoril v njegovem imenu. Pred menoj so se gibale množice spominov iz mojega prošlega življenja, vse razvrščene lepo po vrsti kakor vojaki pri veliki paradi. Po volji sem lahko izbiral in volil. Bil sem gospod misli, gospodar svojega besednega zaklada in vseh svojih izkušenj ter sem mogel nemolljivo izbirati podatke in graditi svoje izjave. Tako namreč kralj Alkohol mami, skuša in pridobiva, naganja črve razuma, da glodajo, prišepetava svoja usodepolna doumevanja resnice ter vpleta pisane prigodbe v enakoličnost tvojega življenja.

Očrtal sem ženi svoje življenje in ji obrazložil ustroj svojega telesa. Nisem bil alkoholik po svojih starših. Rodil sem se bil brez vsakega organskega, kemičnega nagnjenja do alkohola. Glede na to sem bil po rodu povsem pravšen. Nagnjenje, da mi je alkohol dišal, je bilo pridobljeno. To nagnjenje je bilo pridobljeno s trpljenjem. Alkohol mi je bil od sile zoprna reč, bolj mrzek kot vsako zdravilo. Celo sedaj ne maram za njegov okus. Pil sem ga samo zavoljo njegove izpodbudne moči. V vsej dobi od svojega petega do petindvajsetega leta ga nisem vzljubil zavoljo njegove izpodbudne moči. Treba je bilo dvajset let neprostovoljnega učenja, da je moje telo postalo uporniško strpljivo za alkohol, da sem postal v srcu in notranjosti zelen alkohol.

Opisal sem ji svoje prve stike z alkoholom, ji pravil o svojih prvih opitjih in nenadnem studu zoper njega in venomer poudarjal to, kar me je končno pridobilo zanj, to namreč, da se mi je povsod ponujal in nastavljal. Pa ne samo, da se mi je vedno ponujal, ampak tudi vsaka doba mojega razvijajočega se življenja me je k njemu kar silila. Kot mlad prodajavec časnikov na ulici, kot mornar, rudar, pošnik po daljnih deželah, sem vselej videl, kjer so se shajali možaki, da bi se kaj pomenili, se zabavali, bahali in pogum razkazovali, da bi se odpočili in okrepcali, da bi pozabili na prazni trud zoprnih dni in noči: da so se vedno shajali pri alkoholu. In krčma jim je bila shajališče. Možaki so se zbirali v njej, kakor so se prvotni možaki zbirali okoli prostora, kjer so po navadi čepeli, ali okoli ognja pred vhodom v svoje votlinsko stanovanje.

Spomnil sem ženo na hiše po južnem Tihem oceanu, zgrajene na čolnih, v katere ona ni smela, kamor so kodrolasi ljudožrci ubežali svojim ženam in se gostili ter pili sami zase, na tiste skrivnostne prostore, ki so pod smrtno kaznijo prepovedane ženskam. Kot mladenič sem se bil po krčmi otel iz ozkosti ženskega sveta v širni, prosti svet moških.

Vsa poša so držala v krčmo. Vsa nešteta poša romantičnih in pustolovskih doživljajev so se stekala v krčmi in so vodila odhod ven in dalje v svet.

»Resnica je,« sem zaključil svoj govor, »da je baš to, ker se mi je alkohol povsod nastavljal in ponujal, naredilo, da mi alkohol diši. Prej se nisem zmenil zanj. Smejal sem se mu. In vendar sem navsezadnje obseden od pivskega poželenja. Dvajset let je trajalo, da se mi je to poželenje vcepilo, in nadaljnjih deset let je to poželenje raslo. In učinek tega, da sem ugodil poželenju, je vse prej kot dober. Po svoji čudi sem zdravega srca in vesele narave. A vendar trpim vse preklestvo duševne poirčnosti, kadar sem v družbi kralja Alkohola.«

»Ampak,« sem se podvizal pristaviti (jaz se vedno podvizam kaj pristaviti), »kralj Alkohol mora dobiti, kar mu gre. On govori resnico. In prav to je preklestvo. Takoimenovane življenjske resnice niso resnične. Bistvene so laži, ob katerih življenje živi, in kralj Alkohol jih postavlja na laž.«

»Kar pa življenja ne pospešuje,« je rekla žena.

»Čista resnica,« sem odgovoril. »In prav to je najgrša plač vsega. Kralj Alkohol pospešuje smrt. Zavoljo tega sem danes glasoval za oni predlog. Ozrl sem se nazaj v svoje življenje in sem spoznal, kako je vprav dostopnost do alkohola vzbudila v meni nagnjenje do njega. Znano ti je, da se v enem rodu rodi primeroma malo alkoholikov. In z besedo alkoholik mislim človeka, čigar telesni ustroj koprni po alkoholu in ga žene k njemu, ne da bi se mu mogel upirati. Velika večina onih, ki pijejo iz navade, se ne rodi samo brez poželenja po alkoholu, ampak s pravim gnevom do njega. Ne prvemu, ne dvajsetemu, tudi stotemu kozarcu še ne uspe, da bi jim vzbudil ljubezen do alkohola. Toda oni so se naučili piti kakor se nauče kaditi, dasi je vse lažje naučiti se kaditi kot piti. Naučili pa so se, ker je bilo tako lahko dobiti alkohol. Ženske dobro poznajo vso reč. One trpe za to — žene, sestre, matere. In kadar bodo dosegle volivno pravico, bodo glasovale za to, da se alkohol prepove. In najboljše pri vsej tej stvari je, da s tem ne bodo nakopale nikake nadloge bodočemu rodu. Ker ta rod ne bo imel prilike do alkohola, ker ne bo že spočetka nagnjen k alkoholu, ne bo alkohola nikdar pogrešal. Posledica tega bo življenje, ki bo bogatejše za moško dobo rojenih in rastočih mladih fantov — da, življenje, ki bo bogatejše za rojene in rastoče dekleta, ki bodo deležne zdravega življenja mladih mož.«

»Zakaj ne bi napisal vsega tega v prid mladim fantom in mladim dekletom, ki se bodo rodili?« je vprašala žena. »Zakaj ne bi napisal vsega tega, da bi pomagal ženam in sestram in materam, kako naj glasujejo?«

»To bi bili spomini alkoholika,« sem se rogal, ali bolje rečeno, se je rogal kralj Alkohol. Sedel je namreč za mizo pri meni, pri mojem prijaznem človekoljubnem brbljanju. Kralj Alkohol je tako prebrisan, da na mah izpremeni smeh v roganje, in niti ne veš kdaj.

»Ne tako,« je rekla Charmian, prezirajoč grobost kralja Alkohola, kakor znajo mnoge ženske. »Saj se vendar nisi pokazal, da bi bil alkoholik ali da bi imel bolešno hrepenenje po alkoholu, temveč si zgolj pivec iz navade, človek, ki si se bil seznanil s kraljem Alkoholom, ker si se dolgo vrsto let pajdašil z njim. Zato napiši vse to in naredi spis naslov: »Spomini na alkohol.«

Drugo poglavje.

Pet let mi je bilo, ko sem se prvokrat opijanal. Bilo je nekega vročega dne in moj oče je oral na polju. Poslali so me z doma, kake pol milje daleč po vrč piva. »Ampak pazi, da ga ne zliješ,« so mi naročili, ko sem šel.

Posoda je bila zgoraj široka in brez pokrova, in kakor se spominjam, prvotno namenjena za loj. Ko sem tako koracal s pivom, se mi je razlivalo preko roba po nogah. In ko sem koracal, sem pre-mišljaj. Pivo je bilo prav dragocena stvar. In če sem dobro pomislil, je moralo biti tudi čudovito dobro. Ako ne, zakaj mi ga potem doma nikdar niso dovolili piti? Spoznal sem bil, da so bile druge stvari, ki so mi jih odrasli branili, prav dobre. Potemtakem je bila ta tudi dobra. Odraslim se mora zaupati. Oni že vedo. Povrh tega je bil vrč prepoln. Pijača se mi je razlivala po nogah in po tleh. Čemu ta poŕata? In živa duša ne bi vedela, ali sem jo bil razlil ali popil.

Bil sem tako majhen, da sem sedel, ako sem jo hotel prav prijeti, in jo vzdignil v naročje. Najprvo sem posebal pene. Bil sem razočaran. V njih nisem našel nič posebnega. Očividno ni bilo nič posebnega v penah. Povrh vsega okus ni bil dober. Nato se spomnim, da sem videl, kako so odrasli odpih-ovali pene, preden so pili. Zagrebel sem obraz v pene in sikal pravo tekočino pod njimi. Kar nič ni bila dobra. Vzlic temu sem pil. Odrasli so že vedeli, kaj so delali. Glede na mojo malo postavo, velikost vrča v mojem naročju in glede na to, da sem pil iz nje zadrževaje sapo in imel obraz do ušes zakopan v pene, je bilo precej težko pre-ceniti, koliko sem spil. Požiral sem tudi kakor kako zoprno zdravilo v naglici, da bi bil že konec težke preizkušnje.

Zdrzil sem se, ko sem jo mahnil dalje, in sem si dejal, da se dobri okus pozneje pojavi. Na listi dolgi polovici milje sem še nekolikokrat pokušil. Tedaj se začudim, koliko je manjkalo piva. Ko pa

sem se spomnil, da sem videl, kako so postano pivo zopet vzpenili, sem vzel prot in mešal pivo, kolikor ga je ostalo, dokler se ni penilo prav do vrha.

In oče ni nič opazil. Izpraznil je vrč z veliko žejo potečega se orača, mi ga vrnil in prijel zopet za oralo. Skušal sem stopati vštric konj. Spominjam se, kako sem se spoteknil ob kopita, padel pred blesteči se lemež in kako je oče tako močno potegnil vajeti, da so konji malodane sedli. Pozneje mi je pravil, da je za las manjkalo, da mi ni trebuha razparalo. Megleno se tudi spominjam, kako me je oče v naročju odnesel do konca polja in kako se je ves svet vrtel in sukaj, in zavedal sem se, da mi je bilo na smrt slabo, in sem si bil svest, da sem storil strašen greh.

Popoldan sem prespal pod drevjem in ko me je ob solnčnem zahodu oče zbudil, sem se vzdignil na moč bolan in se s težavo vlekaj domu. Bil sem ves izmučen, udje so mi težki in v želodcu sem čutil neko podgrgetavanje, ki se je raztezaj do grla in možganov. Podoben sem bil človeku, ki je pre-stal borbo s strupom. Resnično, zastrupil sem se bil.

Tedne in mesece po tem mi je bilo prav tako malo do piva, kakor do železnega ognjišča v kuhinji, ob katerem sem se bil opekaj. Odrasli so imeli prav. Pivo ni za otroke. Odraslim ni nič storilo, ampak njim tudi ni nič bilo, kadar so jemali kroglice in ricinovo olje. Kar se mene fiče, sem lahko popolnoma dobro živel brez njega. Da, in lahko bi brez njega popolnoma dobro živel prav do smrti. Ampak okolnosti so drugače nanesele. V listem svetu, v katerem sem jaz živel, je na vsakem vogalu stal kralj Alkohol in mi migaj. Ufeci mu ni bilo mogoče. Vsa poŕa so vodila do njega. In dvajset let pajdašenja in pozdravljanja z njim in pogumnega govorjenja je bilo treba, da je v meni vzraslo neopravičljivo nagnjenje do tega lopova.

(Dalje prihodnjič.)

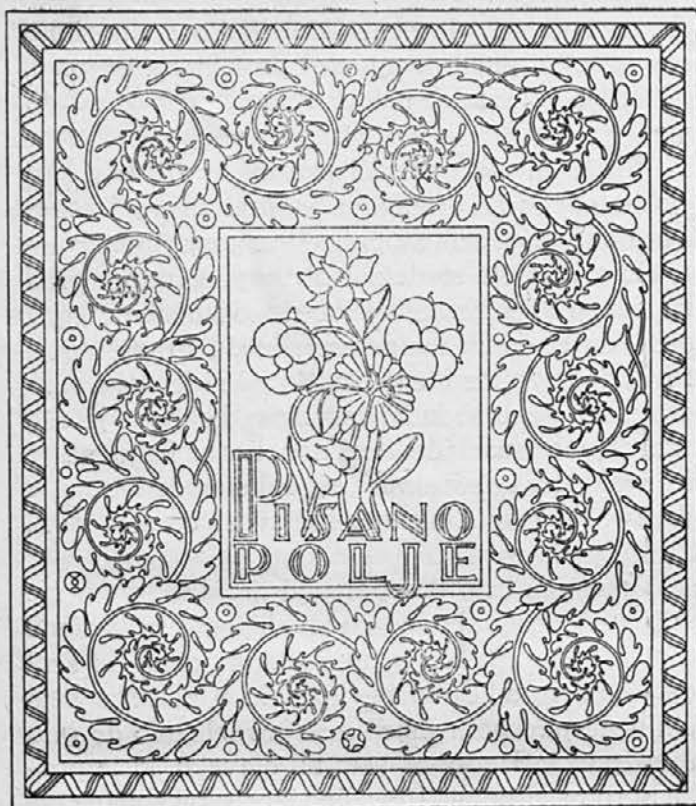
VEČERNE MOLITVE.

Nad snežnimi gorami
peroŕi večernih angelov rdeče gore
v ognjeni zimski zarji, zarji žalostni.
Mesec bledikast po nebesu gre...

Nebo je modrikast zvon.
Vem: za gorami nekje
angeli bijejo nanj,
podenj podvili so svojo blestečo perot...

V zvonjenje srebrno sem ves utonil...
Telesa več ni...
Zvenim in med roke obraz sem sklonil:
o, vsi smo v hiši Očetovil

JOZE POGACNIK.

O SVETOVNI POLITIKI L. 1927.

J. B. SEDIVY.

Mirovne pogodbe niso pravično uredile sveta in za to niso prinesle pravega miru. Topovi in puške pojejo svojo smrtno pesem sicer samo na Kitajskem, toda tem srčitejša so bile prefeklo leto nekrvave vojne med posameznimi državami. Vse velike države so bolj kakor kdaj poprej poudarjale svojo miroljubnost, a medtem pa se z vso silo oborožujejo in si iščejo vojnih zaveznikov z različnimi pogodbami. Preteklo leto nam je prineslo ostre diplomatske boje med Anglijo in sovjetsko državo, a Nemčija je začela pridobivati odločilni vpliv v svetovni politiki, kar dela skrbi zlasti Franciji. Strah pred Nemčijo je zblížal Francijo z Malo antanto in Poljsko. Italija ni izzivala samo Jugoslavije, temveč tudi Francijo. V sedanji dobi res lahko rečemo s svetim pismom: »Svet kliče: mir, mir! Toda miru ni!« Poskusimo si v prav kratkih obrisih predočiti to skrito in očito borbo po svetu.

A m e r i k a postaja vedno bolj središče svetovnega bogastva. Njene tovarne stoje na višku, a tudi njeno trgovsko brodovje vedno bolj narašča in izpodriva angleško. Ameriške Zedinjene države še ne čutijo potrebe začeti borbo s sovjetsko državo, ker ona veže roke nevarnima angleškima tekmečema: Angliji in Japonski. Angleški bogataši so izrabili rusko sovraštvo do Anglije in pokupili mnogo sovjetskih petrolejskih vrelcev.

A n g l i j a postaja v gospodarskem življenju vedno bolj odvisna od Zedinjenih držav. Leta 1927 je prišlo v Ameriko nad 480 milijonov angleškega denarja. Ta vsota, ki je v jugoslovanskem denarju za tri milijarde dinarjev večja kakor jugoslovanski proračun, so samo obresti za ameriška posojila. Zelo pereče vprašanje je v Angliji nezaposlenost, ker skoraj milijon delavcev nima dela in zaslužka. Najnevarnejši nasprotnik Anglije

je sedaj sovjetska boljševiška država, ker hujska zoper Anglijo vzhodne narode, ki so pod angleško oblastjo. Zaradi tega ugovarjajo Angleži zoper sprejem Rusije v zvezi narodov. Je pa upanje, da se to nasprotje poravnava.

I t a l i j a je vse leto resno ogražala svetovni mir. Ker se njeno preobilno prebivavstvo ne more več izseljevati v Ameriko in Francijo, hoče Italija razširiti svoje meje v Evropi. Z Albanijo je najprej sklenila politično, nato pa še vojaško pogodbo, ki dejanski izročata Albanijo popolnoma v italijanske roke. Ti pogodbi nista mogli ostati brez vpliva na Jugoslavijo, ki je sklenila zvezo (podpisano v novembru 1927) s Francijo. Ta je bila pred dvema letoma še tik pred gospodarskim polomom. Toda sedanji Clemenceau-briandovi vladi se je posrečilo zelo izboljšati gospodarsko stanje Francije. V zunanji politiki je dosegla velike uspehe. V zvezi narodov je prodl francosko-poljski predlog, da mora Nemčija do 25. junija 1927 podreti 34 trdnjav izmed tistih 54 utrd, ki jih je tajno zgradila v zadnjih šestih letih na poljsko-nemški meji. Obenem je zahteval ta predlog, da naj posebna komisija uniči vse utrdbe in 30.000 topov, ki jih je Nemčija postavila na meji proti Franciji. Anglija se sicer veseli, da mogočna Nemčija ograža Francijo, vendar se boji premožne Nemčije, ki je v dobrih zvezah s sovjetsko državo. Za to je bil francosko-poljski predlog sprejet in se je tudi izvršil.

N e m č i j a se je v letu 1927 zelo opomogla. Vrednost svoje marke je ustalila na višini skoraj 13 Din. V začetku januarja je sestavil vlado zopet sposobni voditelj katoliške stranke Centruma dr. Marx. Zunanji minister je ostal sposobni in zviti dr. Stresemann, ki vodi zunanjo politiko tako spretno, da se Nemčija ne zameri ne Angliji ne Franciji ne sovjetski državi. Posrečilo se mu je doseči izpraznitev sarskega ozemlja. Zelo napeti so odnosi med Poljsko in Nemčijo, ker hoče Nemčija ponemčiti zapadni del Poljske in ga nato spojiti s svojim ozemljem.

P o l j s k a preživlja notranje težave. Nezadovoljne so predvsem narodne manjšine, zlasti Ukrajinci in Belorusi. Vlado je prevzel general Pilsudski, ki si je dal sprejeti v poljskem parlamentu proračun, nato pa poslance poslal na počitnice. Ker je prišlo do spora med vlado in parlamentom, se parlament sploh ni več sešel k rednemu delu. Po mnogih nasilnih poskusih je Pilsudski začel izvajati nasproti slovanskim narodnim manjšinam bolj pravično politiko. V zunanjepolitičnem oziru si je Poljska izboljšala svoje razmerje do Francije in Anglije. Radi tega je dobila tudi prvo inozemsko posojilo. Zboljšali so se tudi sovjetsko-poljski stiki.

L i t v a je imela v začetku l. 1927 državni prevrat. Skoraj vse stranke so zoper sedanjo nasilno vlado Waldemara, ki ga podpirata nemška in sovjetska diplomacija. Med Poljsko in Litvo je prišlo proti koncu leta do resne vojne nevarnosti.

Majhna E s t o n i j a je povzročila posebno v Angliji nemirno kri, ko je v začetku novembra s sovjetsko državo sklenila prijateljsko pogodbo.

R u s i j a, kakor se navadno napačno imenuje, dasi je njeno pravo ime Zveza sovjetskih socialističnih republik, je ogromna država, 81 krat večja ko Jugoslavija in ima 140 milijonov prebivavcev. Razdeljena je na šest republik, ki tvorijo med seboj zvezo.

Najvažnejša je Ruska sovjetska federativna socialistična republika s 96 milijoni prebivavcev. Čim dalje večje je nasprotje med rusko republiko na eni ter med ukrajinsko in belorusko na drugi strani. Boljševikom se ni posrečilo prepojit s svojimi nauki ukrajinskega in beloruskega kmeta. Verska preganjanja še bolj širijo nezadovoljstvo z Moskvo. Nezadovoljni so s politiko osrednje vlade v Moskvi celo nekateri vodilni ukrajinski boljševiki, ki kakor ogromna večina Ukrajincev težje po združitvi vsega ukrajinskega ozemlja. Ta 50 milijonska Ukrajina naj bi bila neodvisna od ruskih boljševikov. Svobodo želi tudi desetmilijonski beloruski narod. Vlada v Moskvi se zaveda nevarnosti in zato skuša spreiti Ukrajince in Beloruse, obenem pa oslabiti Ukrajince. Zato naseljuje na najrodovitnejša posestva v Ukrajini Jude, dočim se domače prebivavstvo mora seliti v Sibirijo. Ukrajinci se hočejo gospodarsko okrepiti in nato v ugodnem trenutku stopiti v odkrit boj z Moskvo. V gospodarskem oziru je videti napredek. Tudi trgovina se čim dalje bolj razvija. Zgradila je skoraj 3000 km novih železniških prog samo v letu 1927. Sovjetska država je začela l. 1927 prvič sodelovati pri velikih političnih vprašanjih z ostalimi evropskimi državami.

Češkoslovaška. Odkar je oktobra leta 1926 dr. Švehla sestavil vlado iz agrarcev ter češke, slovaške in nemške ljudske stranke, so se razmere vidno zboljšale. Stoletno sovraštvo med Čehi in Nemci je v veliki meri prenehalo. Slovaki so se končno veljavno odrekli težnjam po odcepitvi. Nezaposlenost se manjša, kmetu se godi bolje. Državi nevarni komunizem je začel upadati. Ker je Češkoslovaška hotela imeti tudi s sovjetsko državo dobre zveze, so Angleži poslali vplivnega angleškega časnika Rothermerja, ki se je zavzemal za odstopitev slovaških krajev Madžarski. Ko se je Češkoslovaška odločno izjavila proti sovjetski državi, je tudi angleški zunanji minister proglasil Rothermerjevo akcijo za sanje.

Avstrija je imela l. 1927 državnozbornske volitve, ki niso prinesle socialnim demokratom zaželene večine. Sredi julija so se z vstajo hoteli polastiti vlade. Toda prelat dr. Seipel je vstajo zadušil.

Miren razvoj imajo **Švedska** in **Norveška**, a tudi **Danska** in **Nizozemska**. Isto velja za **Švico**, kjer je sedež Zveze narodov. Precej mirno se razvijata tudi **Portugalska** in **Španija**. Zato pa so tem večje nofranje težave v **Romuniji**, zlasti od smrti kralja Ferdinanda in ministrskega predsednika Bratianuja. Romunski odnosi z **Malo antanto** in **Francijo** pa so zopet zelo dobri. **Bolgarija** je pokazala resno voljo za bolj prijateljske zveze z **Jugoslavijo**. Obisk dr. Korošca v **Sofiji** ni bil brezuspešen. **Grčija** je dežela vednih revolucij ter je precej pod angleškim in italijanskim vplivom.

Jugoslavija. Po treh vladnih krizah je sestavil vlado dne 19. aprila Velja Vukičević, ki si je pri volitvah dne 11. septembra priboril večino. Po volitvah je stopila v vlado tudi Slovenska ljudska stranka, ki jo zastopa dr. Gosar kot minister za socialno politiko. Ta vlada se je začela resno truditi za gospodarsko ozdravljenje države; ima pa zaradi sposobnosti zunanjega ministra dr. Marinkovića tudi zunanjepolitične uspehe, kakor je n. pr. francosko-jugoslovanska pogodba.

A tudi izvenevropske in izvenameriške države imajo vedno večji vpliv na usodo evropskih narodov.

V prvem snegu. (Fot. Fr. Krašovec.)

Egipt je imel hude spore s svojim vrhovnim gospodarjem, z **Anglijo**, vendar pa je nazadnje moral popustiti. **Japonsko** muči preveliko število prebivavstva, ki ne more najti doma kruha in se tudi ne more izseljevati. Velikansko razburjenje in hudo vladno krizo je povzročila gospa Suzuki, najbogatejša žena na svetu, ki je v sladkornih kupčijah izgubila vse svoje ogromno premoženje in uničila šest najbogatejših japonskih bank, v katerih so izgubili tudi mnogi evropski trgovci. V **Indiji** na tihem vre zoper **Anglijo**. Boji na **Kitajskem** so v glavnem samo boj proti **Angliji**. Kdo bo zmagal, še ni gotovo.

Svetovna gospodarska konferenca, ki se je vršila sredi l. 1927, je dokazala, da drevi človeštvo v prepad, ako ne bo zavladata v svetu pravičnost in resna težnja po miru.

NOVE KNJIGE.

Krislusove legende. Spisala Selma Lagerlöf. Prevedla Marija Kmetova. Mohorjeva knjižnica 17. Založila Družba sv. Mohorja, 1927.

Znamenito švedsko pisateljico Selmo Lagerlöf prištevamo k največjim ženam sedanje dobe in so njena dela prevedena v vse večje evropske jezike. Družba sv. Mohorja je poskrbela, da smo dobili tudi Slovenci umotvor te velike pisateljice v svojem jeziku. Pričujoče »Krislusove legende« so tako lepe in prisrčne, da jih smemo vzporejati s samimi »Rožicami sve-

tega Frančiška Asiškega«. Zbirka obsega enajst ljubkih, s posebno nežnostjo opisanih slik in zgodb iz Kristusovega življenja, izmed katerih so še posebno lepe: »Bellehemiški otročiček«, »V Nazaretu«, »V templju«, »Počni prt sv. Veronike«. Pa kaj bi izbirali in naštevati! Z veseljem pozdravljamo te »Kristusove legende«, saj imajo to vrlino, da jih uživa staro in mlado in jih celo nedorasli malčki poslušajo z zanimanjem. Takih knjig je pa malo na svetu — in jih je še posebej malo pri nas. Prevajateljica Marija Kmetova je poskrbela za točen in lep prevod. Prepričani smo, da bodo »Kristusove legende« kaj kmalu lasl vseh naših družin in zlasti šolskih in društvenih knjižnic. Za ude stane ta 206 strani obsegajoča knjiga broš. 21 Din, vezana 28 Din; za neude pa broš. 28 Din in vezana 37-50 Din. J.R.

D r. J a k o b K e l e m i n a : Literarna veda. Pregled njenih ciljev in metod. Založila Nova založba v Ljubljani, 1927. Strani 120. Cena broširani knjigi 26 Din, vezani 34 Din.

Z ustanovitvijo lastne univerze smo Slovenci šele do dobra spoznali, kako našemu celokupnemu kulturnemu prizadevanju manjkajo temelji in opore, kako je vsa zgradba še zelo odvisna od tujih pripomočkov. Zato ni čuda, da je znanstvena produkcija po vojni tako nenadno in nepričakovano oživela. Da pustimo ob strani pravno, filozofsko, bogoslovno in socialno-politično vedo, dovolj nam je pogled na umetnostno zgodovino, kjer smo dobili samo zadnje čase par odličnih del. Znatno vrzel izpolnjuje tudi »Literarna veda« univerzitetnega profesorja Kelemine, ki jo je zdaj izdala živahno delavna Nova založba. Delo predstavlja v stisnjeni obliki nekak kažipot in hudo skrčen, a vendar lahko umljiv in točen pregled obširne, skoro neskončne snovi. Služila bo ta knjiga predvsem visokošolcem in dijaštvu sploh, dalje vsem onim, ki se res zanimajo za lepo slovstvo in njegovo znanstveno proučevanje. V glavnih obrisih in, kar je še važnejše za preglednost celotnega dela, z enotnega gledišča premostriva avtor množico raznovrstnih problemov, ki se neveščemu začetniku nudijo od vseh plati. Dasi snovi na tem tesnem prostoru nifi od daleč ne more izčrpati, vendar vsaj s par besedami osvetli tudi manj važna vprašanja, dočim temeljiteje razpravlja o poglavitnih problemih literarne vede. Razbistri pojme poetike in literarne zgodovine, ki mu baš tvorita literarno vedo. V nadaljnjem avtor razpravlja o usodi pesnitve, njenih postankih, nastajanju in o učinkih na dojemajočo osebo. Razmotriva vprašanje pesniške osebnosti, dikcije, stila, pesniških motivov, vsebine in zadržaja. K sklepu navaja splošne cilje slovstvene zgodovine in njeno bistvo ter jo loči od literarno-estetske pedagogike in kritike. Najtemeljiteje je obdelano poglavje o analizi pesniškega umotvora.

Knjiga je po svoji vsebini v prvi vrsti namenjena izobraženstvu, ki hoče dobili v nepreglednem gradivu vsaj poglobilne smernice. Manj izobraženim bo zaradi množice tehničnih izrazov in pa, ker pisatelj zahteva precejšnjo filozofsko, estetsko in splošno izobrazbo, teže umljiva. Mestoma tudi preveč učenjaško zamotani način izražanja kviri jasnost! K temu mnogo pripomore tudi še neustaljena in deloma sporna strokovna terminologija.

Delo je opremljeno z zanimivimi pojasnjujočimi opazkami, katerih bi si na korist čitateljev (ki so po-

večini še lajki na tem polju) želel več in obširnejših. Zelo skrbno zbran je bibliografski pregled domačih in tujih (predvsem nemških) razprav in knjig, na katere se pisec ozira in v katerih si čitatelj lahko poišče podrobnejše razprave o posameznih literarnih problemih, ki se jih naša knjiga more le mimogrede spomniti.

Knjigo naši inteligenci toplo priporočamo, Novi založbi gre pa priznanje. —a.

Dijaški koledar za šolsko leto 1927/28. Izdala in založila Slov. dijaška zveza v Ljubljani. I. letnik. Uredil Niko Kuref. Tiskala brata Rode in Martinčič v Celju. — Prav lepa in okusna oprema koledarjeva je vreden okvir zanimive vsebine. Stiri dele ima: 1. Koledarski del z najbolj znamenitimi zgodovinskimi dnevi, 2. članke o »Našem življenju«, 3. spise o »Naši rasli« in 4. »To in ono.« — Koledarček je lepa in jasna slika današnje delavne in vesele, požrtvovalne in pogumne dijaške mladine!

POMENKI Z NAJMLAJŠIMI.

Bogojančar: Samota.

Somrak se plazi med hišami.
Samoten hodim nad vasjo
in iščem v oslro meglo
nad ravnanjo.

Samota naokrog blesti.
Nekoga ni —
Pogrezam se v tegobo srca
in z mislijo blodim v noč...

Više in više se pnem.
Vsevdilj gluha noč.
Nekoga ni —
Beli stolp sije v jesensko noč.

Moderna pesem! Da ne bo kdo potožil, da ne razume ali da nič ne najde v njej, poskušajmo prevesti pesem v komentirajočo prozo! Pesnik hoče povedati tole: Jesenski večer je. Grem v hrib za vasjo, kot da nekoga pričakujem. Morda prijatelja, ki se bo odtrgal iz megle v ravnini, morda dobrega človeka, ki ga čakam, sam ne vem zakaj. A ni ga. Sam sem, samota krog mene mi pada boleče na dušo, bridko in nepremagljivo (»blesli«!). Noč pada. Srce se mi potaplja v žalosti in me žene dalje. Še vedno nekoga pričakujem, dasi brez upanja. Noč se gosti, a čustvo samote ne zamre v njej, siloma in boleče mi leži na duši (»Beli stolp sije v jesensko noč«).

Doživetje je močno in konkretno, predmet pesniško zajemljiv. Vendar nisem popolnoma zadovoljen s pesmijo. Za vsebino se moraš boriti, da jo moreš izluščiti iz verzov in jo živo gledati pred seboj. Res je, da mora pesnik marsikaj znati zamolčati, vprav najgloblje se ne da izraziti; a položiti mora med vrste tako, da z lahkoto zaslutimo ono najgloblje. Ako moraš frudoma iskati za jedrom, se ukaniš za ves umetniški užitek. Prehod iz prve misli v drugo, od prve slike do druge mora biti v pesmi čisto naraven, spontan, misel se mora v misel prelivati. Zato je poslednji verz v zgornji pesmi pri prvem branju temen; ker pač ni živo zvezan s prejšnjimi. Zato se zdi ta verz prazna gesta, običajna sklepna slika iz manire in epigonstva po mnogih modernih pesnikih. Šele po razmišljanju odkriješ zmisel verza: bridko čustvo samote ne utone v moji žalosti kakor zvonik

ne ugasne v temni noči. Zdi se mi, da bi tu mnogi upravičeno tožili, kako nerazumljiva je moderna poezija, ne le tisti, ki jim je za umetnost malo mar in jim je zato vsaka pesem, ki jo slučajno dobijo v roke, španska vas. Pesem ni jasna. Jasnost pa je nujni element naravne in umetniške lepote, saj so mnogi trdili, da je jasnost, svetli blesk celo poslednje bistvo lepote.

Dalje se mi zdi, da je tisto instinktivno in nejasno pričakovanje premalo izraženo. Ker je to osnovno razpoloženje v pesmi, bi ga moral pesnik bolj poudariti, da bi dovolj močno odzvenelo v nas. Podoba »v osrto meglo« je vendar malo drzna in premalo pripravljena, da bi mogli občutili »vzporednost čutov«. Pomen je: megla vzbuja v meni isto čustvo kakor zbadajoča ostrina. Slika se mi zdi pretemna, da bi jo mogli hipoma z ugodjem uživati.

Oblikovno je pesem zgolj prosti verz. Notranji ritem se preliva v trozvoku pojmov od verza do verza, le verz »Nekoga ni« odtehta s svojo čustveno močjo ves verz s trozvočjem. Le »nad ravanjo« ne spada v ta notranji ritem. Zato čutiš tu pomanjkljivost, rekel boš, da tu ritem opeša, postane plehek in je slab, morda bo kdo zato obsodil vso pesem, češ, da nima nobene oblike. Pa ni res, dasi bi z uporabo tudi zunanjšega ritma, stopic in rim, pesem veliko pridobila, zlasti ker ta zgolj notranji ritem ni tako elementarno močen, da bi te po sili zazibal v razpoloženje pesmi. Zato pesem nima izrazite melodije, premalo pojočega je v njej. Je pa dober primer za studij notranjega ritma in nudi zgled, kako je treba moderno pesem razumeti in razložiti.

Bogojančar: »Bridki slap« je premalo enoten:

Videnja v srcu zoré do belega dne, videnja daljnih dni. — — — — —	A naenkrat bridkih misli slap mi dušo objame, ruši, ruši in pada, pada vso temno noč.
--	--

Vsebini in razpoloženju obeh delov je nemogoče vzporediti v enotno pesem, vsaj takole ne. Želel bi, da se seznaniš tudi z zunanjim ritmom, z melodijo poudarkov in rim. Potem boš globlje pojmoval tudi notranji, prosti verz. Poetična polnost je v sintezi obeh.

Milvinski: Vi ste pravo nasprotje gornjega pesnika.

List za listom.

List za listom raz vejevja golega že drevja pada v noč.	Liste blede veter veje in raz drevja seje smrti v dlan.
Pada listje in nastilja sredi gozdnih (?) bilja mehko pol.	Zadnji listič raz mladike stvari slednje slike naših dni.

Ta pesem — kakor tudi druge — dokazuje, da mehko čustvujete, nežno in iskreno. Toplote je dovolj v Vaših delcih. Pesniško zajemljivih motivov znate poiskati in jih preživljati. Zunanja oblika je opiljena, le — žal — preveč razvita na račun miselne logičnosti. Zaradi forme se zapletate v nemogoče podobe in nasprotja, plehkost in nezmisel — poglavilne grehe formalistične poezije. Par primerov: kako more padati listje z drevja, ki je že golo? Veter seje liste smrti v dlan — navadno umira listje že na drevju. Kako stvari poslednji list

poslednjo sliko naših dni (smrt?), si ne morem misliti. Otipljiv primer, kako Vas je ritem zapeljal, je verz: »sredi gozdnih bilja« — pol pelje kvečjemu »sredi gozdnega bilja«. — Gledam z nekoliko priostrenim kriličnim očesom, da Vam pokažem Vašo glavno hibo: pomanjkanje logike, zlasti ker sami želite ostroti, »da bo kmalu kaj rodilo«. Zastavite tukaj, pa bo kmalu kaj godnega! In še eno: v obdelavi motivov ste nekoliko starokopitni (Ave Marija: »Čez hribe dehteče — in rožice speče« — ... Na drevju: »Poslavlja se listje in solnce — in svetle zvezdice« (?) — ...). Pojdite še k moderni v šolo! A da pesniško doživljate, sem o Vas prepričan.

Lado J.: Koroške pesmi.

Po rodni grudi se mi toži, po gorah, v molk odetih, po valovih reke Drave, po daljnih dragih...	Oj, kje so sanje, dnevi mladi, upa polni? Nekoč so bila poša z rožami posuša...
--	--

Kar velja za to, velja tudi za druge pesmi: kamenčki brez mozaika, drobci brez celote, utrinki, ki le blisknejo in že oblede. Motivi so le načeti, komaj se melodija začne, že umolkne. To so bolj pesniške zamisli, zapiski, a niso obdelane pesmi. Stavil bi, da si začelnik — vsakdo tako začinja. Ako je kaj sile, se mora šele pokazati. Okus imaš, jezik je pesniški in ne jeclja:

Svojo mladost ostavim.
»Hitri so moji koraki
na polju,
na belih cestah
koš spomin...«

Posameznosti imaš dobre, vendar nimaš še prave pesmi. »Slovenske gorice« in »Ptuj« le opisujeta, a ne slikata, zato ostaneta nekako prazni, sta okvira brez slik.

»Slovenske gorice,
naše zemljice
večni ste kras.«
— — — — —

Podobno »Pomlad«, »Begunka« je idejno preveč nepoetična:

»Čujte, uslišite klice
onih, ki tožijo
v mrazu in noči!«

Za pesem »Ob oknu« velja isto kot za prvo izmed zgornjih. Pesem moraš nositi s seboj, dokler se sama ne zgosti v celoto, v enoten in polnokrven organizem. Ni prav doživetja zavijali v refleksije, ki so privesek. Treba je znati čakati, škoda bi bilo s slabim koncem ubiti vtisk dobrega začetka. Pričakujem, da kmalu speš kaj pošlješ. Vzemi ta razgovor za prijateljsko mnenje in svet!

Kaufman: Grajski spomenik.

Kdo pred grad te sem postavil?
Kdo ob tebi bival?
Ponosno gledal si v planjavo,
kjer upornik kri je lival.

Si bral pesmi? Verjamem. Beri jih še dalje, a piši jih nikar! So sami spomini iz branja.

Jakob Jaki: Šolska naloga! »Poljski pridelki so večinoma pospravljeni...« To ni poezija. »Oložnemu hrepenenju po mladosti« je kumoval Slomšek, naš veliki lepobesednik, a zato stvar še ni umetnost. Take stvari spadajo v mladostni dnevnik!

ZIMSKO SPANJE ŽIVALI.

Ko se začne nagibati leto proti jeseni in nastopijo za vsa živa bitja manj in manj ugodni življenjski pogoji, se prične vsa priroda pripravljati na zimske razmere, ki so še slabše, ali pa se jim poizkuša kolikor mogoče izogniti.

Drevje se obleti, ptice, katere morejo preleteti morje, odlete v toplejše kraje, ostale se pa približajo človeškim bivališčem. Gorske živali se pomaknejo v nižave, kjer se jim obeta vsaj nekaj hrane.

Da pa živali lažje prestanejo zimo, jim zraste debel, gorak kožuh, pod kožo si pa naberejo med letom še plast masli, ki jih greje in tudi hrani.

Nekateri živali pa bi nikakor ne mogle prebiti zime, če bi jim narava ne pomagala na prav poseben način: namreč z zimskim spanjem.

Zimsko spanje živali je neka otrplost telesa. Organizem doseže na ta način velik uspeh z majhnimi sredstvi. Toplota telesa se zelo zniža, pade na nekaj stopinj nad ničlo, srce utriplje še prav rahlo, dihanje pa toliko, da se opazi. Živali, ki so sicer zelo občutljive, ne vohajo, ne slišijo in ne čutijo več.

Ker telo skoraj nič ne deluje, zato žival tudi ne potrebuje dosti hrane. Pri zimskem spanju je pomembno, kako je žival velika in kateri vrsti pripada. Dočim morejo vztrajati plazivci več mesecev v otrplem stanju, pa porabi medved precejšnjo množino podkožne masli in tudi dobršen del lasnega mesa v zimskem spanju. Vendar pa je za dobo ene zime tudi to zelo malo za tako veliko žival.

Navadno trdijo, da prespe živali zimo zato, ker v tem času ne najdejo nobenega živeža. To pa ni povsem resnično.

Mnogo živali odide v svoj brlog že takrat, ko je zunaj še gorko in je tudi še dosti hrane. Tudi je n. pr. ježa nemogoče zadržati, ako ga imamo na gorkem, da ne bi »zaspal«, pa najsi ima še toliko hrane!

Kje je tu pomanjkanje hrane in toplote vzrok zimskega spanja? In vendar smemo trditi, da so bile nekoč živali primorane spati pozimi.

Stvar je precej enostavna. Po dolgem ponavljanju zimskega počitka so se mu živali tako privadile, da so ga prenesle na svoje potomce kot novo, v dolgih rodovih pridobljeno lastnost. Sprva so živali same uravnavale svoj zimski počitek, danes pa jim je prirojena in podedovana navada, ki nima več svojega vzroka samo v prirodi, to je v pomanjkanju hrane, nego je zdaj vzrok notranji, v telesnem ustroju. Zimsko spanje se ureja avtomatično (neodvisno od volje živali).

Dandanašnji zaspe živali v jeseni, ko otrpnejo in so tako prisiljene zaspali, ne pa samo radi pomanjkanja hrane.

Naravoslovci so se že od nekdaj bavili z vprašanjem, kaj sili živali jeseni v brlog, pa se jim rešitev tega vprašanja ni nič kaj posrečila.

Prav v zadnjih letih je objavil znanstvenik Adler uspeh svojih poiskusov na ježu. Pri raztelesenju ježa je opazil, da je njegova golšna žleza v otrplem stanju manjša kakor pri budnem med letom.

Golšna žleza je ena najvažnejših notranjih žlez, ki izloča prav posebne snovi, imenovane hormone, katere uravnavajo in vzdržujejo življenje in delovanje posameznih organov in vsega organizma. Menil je

tedaj, da povzroča zmanjšanje golšne žleze tudi zmanjšano izločevanje hormonov. Ti ne dražijo in ne vplivajo več zadosno na organizem, ki se ga zaradi tega loti otrplost, zaspanost. To svoje mnenje je Adler skušal podpreti takole: Vbrizgal je pod kožo otrplega ježa sok golšne žleze. Čez dve uri je jež popolnoma oživel, hodil okrog in brskal po kotih. V tem umetno vzbujenem stanju je bil več ur, potem pa se je zopet počasi zazibal v globoki sen. S tem se je Adlerju prvič posrečilo premagati naravo, sicer res le za malo časa, a vendar je bil to lep uspeh.

Biologom (življenjeslovcem) je pa znano, da vplivajo hormoni golšne žleze na oni del živčevja, ki uravnava toploto telesa. Ako ima organizem manjšo golšno žlezo, kakršno ima navadno, tedaj ima tudi nekoliko nižjo temperaturo; obratno pa ustvarja prekomerno razvita žleza previsoko telesno toploto. Nepravilnost golšne žleze se razodeva tudi po nepravilni telesni temperaturi.

Adlerju se je pa posrečilo zbuditi ježa tudi še s sokom dveh drugih žlez. S tem je dokazal, da njegova domneva ne drži popolnoma. Brezdvomno ima pa za slugo, da se je prvi uspešno lotil tega vprašanja.

Nekaj časa za tem poskusom je pa dognal Zondek, da predramijo žival tudi drugi soki žlez iz otrplega stanja. Da, popolnoma tudi zadostuje, ako ji vbrizgamo triprocentno raztopino kuhinjske soli! Učinek je popolnoma isti.

Po Zondekovem mnenju ni toliko važna snov kakor temperatura soka, oziroma raztopine. In sicer ne sme biti med temperaturo vbrizganega soka in droba živali več razlike kot osem stopinj, pa se pojavi učinek. Ako je razlika večja, da je sok za več ko osem stopinj hladnejši od droba, se žival ne prebudi. Zondek sodi, da je na ta način mogoče žival ohraniti 10 do 15 ur budno.

Zondekovi poskusi uče, da golšna žleza pri tem vprašanju ni takega pomena kot trdi Adler. A po mnenju prirodoslovcev ni Adlerjevo odkritje, zlasti glede velike važnosti golšne žleze, majhnega pomena. Saj je znano, kake motnje nastanejo, ako odstranimo živalim to žlezo. Rast zelo zastane, oči imajo top, neumen izraz, za življenje je žival sploh nezrela.

Tudi ljudje, kateri imajo nepravilno razvito golšno žlezo, zaostajajo v rasti ter sploh v telesnem in duševnem razvoju.

Pravimo, da trpi tak organizem za kretinizmom (ljudje so bebasti, topoglavil).

Kaj torej povzroča zimsko otrplost, ali zaporedno menjavanje golšne žleze in s tem njena spreminjajoča se delavnost ali pa kaj drugega, še ni zadovoljivo rešeno.

Zanimiva je pa posledica zimskega spanja. Nekateri naravoslovci trdijo, da si te živali z dolgim postom daljšajo življenje. Prvič so številni organi dolgo počivali in si s tem gotovo opomogli. Drugič pa, kar je važnejše, se mora del organizma iznova prenoviti, žival dobi vnovič del mišic, se torej pomladi. Sicer pa je znano, da je post (ne glad in stradež!) zelo učinkovito sredstvo za dolgo življenje, saj umrjejo mnogi prezgodaj radi prebilega uživanja. Seveda post še ni vse; potrebno je tudi redno življenje sploh. Res pa je, da doseže mnogo živali z zimskim spanjem precej visoko starost.

M. Maleš: Asiški ubožec.

St. Cuderman: Gladijoli

NAŠE SLIKE.

Z naših razstav. Meseca novembra sta v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani priredila kolektivni razstavi dva mlada umetnika, Miha Maleš in Stane Cuderman. Oba sta bila naši javnosti še prav malo znana in znači zanju ta prireditev takorekoč prvi korak pred široki svet občinstva.

Miha Maleš je bil rojen l. 1903 na Jeranovem pri Kamniku. Studiral je na umetniških akademijah v Zagrebu, na Dunaju in v Pragi, kjer je tudi dokončal svoje slikarske studije. V domovini je doslej razstavljal le slučajno in posamezna dela, dočim je priredil dve lastni razstavi v Zagrebu in v Pragi, poleg tega je pa sodeloval pri mnogih drugih v inozemstvu (v Florenci, Varšavi, Krakovu, Lvovu itd.). Maleš je predvsem grafik. Na tem polju goji vse vrste grafične umetnosti od bakroreza, ujedenske in lesoreza do litografije in monotipije. Po stilu spada med skrajne moderne ekspresioniste, ki jim je poglavitni cilj točno podajanje notranje resničnosti predmeta, prvega bistvenega izraza njegovega. Prirodne oblike uporablja samo toliko, kolikor mu pri tem poudarjenem izražanju prave bitnosti morejo koristiti — v nasprotnem primeru jih predela, preuredi, kakor zahteva njegov višji smoter. — Upodablja po večini ljubezenske motive in prizore iz velikomestnega življenja. Doma je v gledališču in v kasarni, v cirkusu in predmestni ulici. Maleš je dober portretist, ki točno pogodi oblike modela in poleg tega jasno očrta tudi njegov značaj. Bravci »Mladike« ga poznajo po lesorezih za članke o slovenskih znamenitih možeh. — V značilni Maleševi tehniki je izvršen naš »Asiški ubožec«. Izraz ekstatične vere in ljubezni je prav prepričevalno močan.

Stane Cuderman je tudi Kamničan. Rojen je bil l. 1895 in je studiral po akademijah v Zagrebu in v Pragi, kjer so bili njegovi profesorji Bukovac, Fr. Thiele, V. Hynajs in Nechleba. Doslej doma v večjem obsegu še ni razstavljal. Cuderman je skoro

izključno slikar. Razstavil je veliko zbirko oljnih slik, med katerimi je več uspešnih portretov, cvetličnih tihožitij (eno prinaša »Mladika«) in drugih kompozicij. Zanimivo je, da prav pogosto uporablja religiozne motive. Obdeluje jih običajno v nekem modernem, močno stiliziranem načinu, dočim je v mnogih drugih njegovih slikah opaziti dosti konservativnosti. Na široko občinstvo je njegova zbirka napravila velik vtisk, ker je mladi slikar tehnično res odličen in ima prirojen slikarski talent, okus in zmisel za barve.

Lansko jesen je umetniška šola »Probuda« uprizorila na ljubljanski tehnični srednji šoli razstavo izdelkov svojih učencev. Udeležilo se je te razstave nad trideset učencev in učenk, poleg njih pa še slikarja Makso Gaspari in Hinko Smrekar ter vodja šole medaljer prof. Anton Sever. Izmed medalj in plaket, ki jih je razstavil, je ena najboljših portretna medalja generala Maistra-Vojanova. Portretirani general-poet, ki je slovenstvu rešil Maribor in lep kos severne meje, je dobro pogojen, medalja pa izdelana v solidnem, nekoliko konvencionalnem načinu, s precej visoko dvignjenimi višinami. —a.

Jezusovo rojstvo. Devica in sv. Jožef z Detetom pa četvero pastirjev: to je vsebina naše slike. Njen zadržaj je bogatejši: tiha materinska radost, vdanost v božjo voljo, živo občudovanje in presenečenje, vse to obsega. Od Jezuščka izhaja jaka svetloba, ki slepi pastirce in jih obenem vabi. Sveta mati vsa srečna razgrinja plenice, da pokaže novorojenčka, blagi rednik ji skrbno gleda preko ramen. Vsenaokoli je temna noč, da ne veš, kje se skupina nahaja, v hlevcu ali na širnem polju. V daljavi le je videti, kako malce žari nebo na horizontu.

Ta harmonično pristrčna slika je delo Ivana Groharja, enega največjih slovenskih slikarjev. Koš sin ubogega kmetskega delavca je bil rojen l. 1867 pri Sorici nad Železniki in v zgodnji mladosti okušil bridko usodo revnega pastirčeka in hlapca. V starosti, ko drugi že odhajajo z umetnostnih akademij, se je

slikarstva on komaj začel šele učiti. Zato ni čudno, da je bilo Groharju l. 1896, ko je nastala naša slika, ki še nosi nekatere znake začetništva, že devetindvajset let. Vendar čim dalje in čim resneje se je Grohar bavil s slikarstvom, tem hitreje se je razvijal in ko je po bednem in pomanjkanju polnem življenju l. 1911 umrl za jetiko, star šele 44 let, je stal na prvem mestu med sovitsniki. Priznanja je v domovini užil le malo, a zato več briakosti in preganjanja. Zunaj slovenskih meja je pa njegovo ime po razstavih na Dunaju, v Varsavi, Londonu, Berlinu, v Beogradu in Šotiji zaslovelo kakor morala dolej se podobno drugo slovensko ime. Vso obsesnost Groharjeve umetniške osebnosti smo v pravi luči spoznali šele o prihodki izanske spominske razstave, ki je zdajta prvikrat pokazala vsa njegova dela. Pokazala je, da je bil ta nesrečni umetnik globoko čuteč človek in venka, samosvoja osebnosti. V vsem slovenskem slikarstvu ni mnogo moz, ki bi se mogli meriti z njim — ce je sploh kateri, ki ga dosega po moči, po iskrenosti in pravi slovenski značnosti.

Pril »Kojstvu Jezusovem« je Grohar v kompoziciji skupine in razdelitvi svetlobe uporabil deloma neko sliko iz porcelanske galerije Uffizzi, ki jo je naslikal italijanski slikar Gerard van Pontormo. Ta je bil rojen v Firenci l. 1590 in prav tam l. 1656 umrl. Slovel je kot posnemovalec slavnega italijanskega mojstra naturalizma Caravaggia in je bil imeniten portretist. Zavoje mojstrskega ravnanja in uporabljanja svetlobnih efektov so mu na neki casini priimek Pontormo Nočim taale Noim. Vendar se Grohar predloge ni arzal suzejnjsko in je ni prosio kopirati. Znan je, da je posamezne figure na sliki slikal po živih modelih iz svoje sorške domacije. — Slika visi zaa v zupnici v Šotici. —a.

Sveia Genoveia beui nau Parizom. Slavna paniona pariškega mesta je bila rojena l. 422 v Nantieru, bna dogu posvecena se kot oltrok in je v peinajstem letu postala reoovna. Njeno zivljenje je polno cuzezev. Z goreco momivjo je prepredna, da in nunski kraj Anna zavzel in razuelal Pariza. Umrla je 512 in so jo pokopali v cerkvi, ki je dobia njeno ime. Njena godu praznujemo 3. januarja.

Naša slika kaže svetnico, ki stoji v jasni noči na visoki terasi kraljevske palače in čuva svoje mesto. V ozraju vidimo ozitaje mesta Pariza, ki se je tedaj imenovalo se po rimsko Lutetia Parisiorum, in reko Sequano (današnja Seine). Prizor si je misliti nekako ob casu, ko je nunska »šiba božja« divjala po zapadni Evropi in rusila pod svojimi kopiti, kar se ji je ustavljalo. To je bila doba, ko se je tudi stara Emona, nekdanja rimska Ljubljana, sesula v prah. Sveia Genoveia stoji na višini in v vroči molitvi gleda preko pariških streh in ozidja v daljavo. Njena molitev čuva speče mesto.

Naša slika je le en prizor iz vrste slik, ki ponazorujejo življenje pariške zaščitnice in se nahajajo v Panthéonu. Naslikal je vse slavni slikar Pierre Puvis de Chavanne, rojen v Lyonu l. 1824, umrl l. 1898. Chavanne je eden največjih francoskih slikarjev 19. stoletja, nenavadno močna in originalna umetniška natura, ki je kljubovala vsem vplivom in nasprotju. Sredi naturalističnega in pozneje impresionističnega

slikarstva je ohranil svojo osebno svojstvenost in jo tako mogočno razvil, da je priklenil nase s svojim vplivom celo vrsto drugih umetnikov. Njegove zasnove so predvsem poetične in nekam glasbeno ubrane in navzlic trpkosti in strogi enostavnosti, ki mu jo narekujejo motivi, ni nič dolgočasne suhoparnosti v njegovih velikih stenskih kompozicijah. Mnogo je uporabljal mitološke in krščanske srednjeveške motive, ki jih je znal oblikovati v dekorativnem in resnično monumentalnem zmislu, tako da med modernimi slikarji v stenskem slikarstvu skoro nima tekmeca. Bisivo njegovih stenskih slik je v risbi, a je ostrá, odločna, jasna in navzgor kipeča. V uporabi barve se kaže njegova sanjarska narava. Barve so medle, nežne, prozorne, tako da predmeti izgube svojo težo in učinkujejo kot prisposodbe. Vsa njegova dela nosijo zato izrazito simboličen pomen.

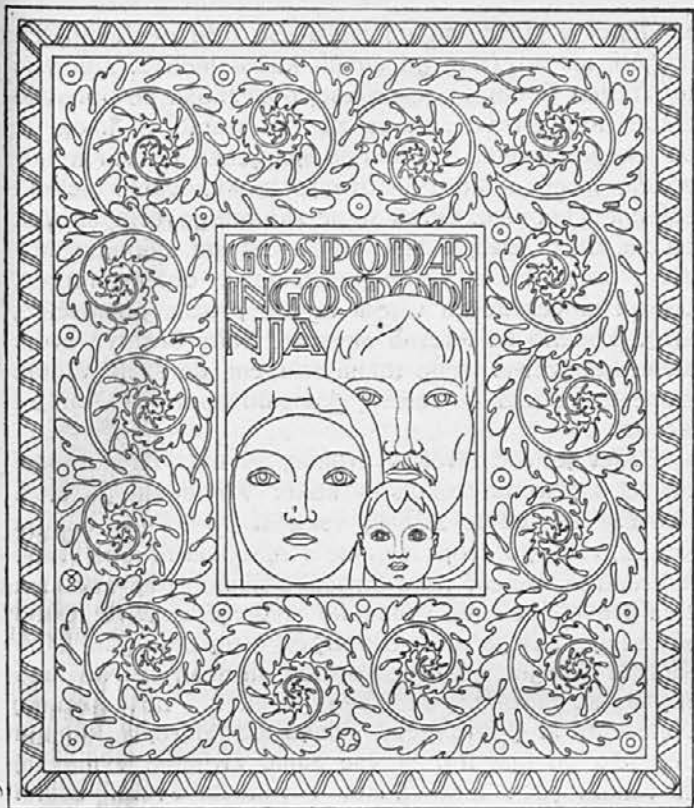
Chavanne je imel srečo, da se je lahko udeležoval v velikih stenskih kompozicijah. Poslikal je slavnosno dvorano pariške Sorbonne (univerze), okrasil je več prostorov rotovza, slikal v Amiensu, Lyonu in drugod. Med najznamenitejša dela spada zbor slik svete Genoveie v Panthéonu. Tako se imenuje zaaj nekdanja cerkev, ki stoji na prostoru, kjer je bila prej cerkveca istega imena, v kateri je našlo grob truplo pariške zaščitnice. Zgradil je ogromno poslopje arhitekt Soufflot v drugi polovici osemnajstega stoletja (v zaceiku leta 1764), in sicer v novogrskem slogu. To cerkev sv. Genoveie so po veliki revoluciji spremenili v pantheon (= hram, kjer so pokopani slavni možje), jo potem spet posvetili v cerkev, jo po drugi revoluciji leta 1830 iznova spremenili v tempelj Slave, na kar je bila po letu 1848 spet cerkev, dokler je sedanja takozvana »trejta« republika ni določila za počivališče za sluznih mož.

Vazen posveti. Tam, kjer se izgublja veliko mesto, tam prav na robu, kjer postajajo mise reakcije, kjer se dolgočasne ulice neopazeno koncujejo med slabino rastočo travo in pustimi grobljami, tam poleg ograjenih preamesnih stavbisc je doima beaa in pomanjkanje. Tam stanuje siromasno ljudstvo, tam je torisce, tam je tudi igrišče biednične venkomesne mladine. Na vogalu za pločom se shajajo ti mladi junaki, da se pogovorijo o junaskih činih za prihodni dan. Štiri, pet jih je, ki tvorijo ta vojni svet, imajo deset do peinajst let. Večji del »ptički brez gnezda«, nedogljena deca ubogih staršev, ki nanje paziti ne morejo in ne utegnejo. Tudi velemestna mladina ima svoje veselje, svojo romantiko, ki ni manj lepa od vaške. — Nič prida ne bo, kar jim nasvetuje najstarejši, skrbno in pozorno ga poslušajo mlajši sodrugi. Ce bi tako pazljivo poslušali učitelja!

Naša slika je delo ženske, Marije Baskirčeve. Mlada, bogata Rusinja je bila ena najboljših učenk znamenitega francoskega naturalističnega slikarja kmečkkega življenja Julesa Bastieu-Lepagea. Umrla je v Parizu za sušico l. 1884 v zgodnji mladosti. Dosegla ni niti trideset let, vendar je s svojim delom dokazala veliko slikarsko nadarjenost, svojevrsten dar opazovanja in iskrenost v izražanju, brez postranskih namenov in misli. Naša slika spada med najbolj znana njena dela.

—a.

GOSPODARSKE MISLI.

Kdor je prehodil kaj svela, mora priznati, da tako lepega koščka pisane zemlje, kakor je naša Slovenija, ni zlepa našel. Majhna je Slovenija, pa tako raznolika, da tujec kar sirmi: gore in gorovja se vrste z vinskimi goricami, lepe ravnine z gorskimi sofskami, ki jim ni zlepa enakih, polja in planine, slapovi in reke. In vsa ta lepa zemlja je skrbno obdelana. Našim poljem so rekli srbski kmetje: To so vrtovi! In vendar je resnica, da naša zemlja sama in delo na grudi ne more več preživljati. Na tisoče vagonov živil moramo uvažati, izvažamo pa jih zelo malo. (O tem poda letos Mladika svojim bravcem natančne podatke s številkami.) Nobene kmečke hiše ni več, ki ne bi skoraj vsak dan pošiljala v štacuno po razne potrebščine. Za te pa je treba denarja, in sicer rednega denarja. Tisti gospodar, ki čaka na to, da plača v štacuni blago šele tedaj, ko odproda pridelek ali žival iz hleva, je na trhljih gospodarskih nogah. In vendar je, žal, takih pri nas že mnogo. So mali posestniki, ki ti nimajo vselej niti par »kovačev« pri hiši! Nekdaj so taki pustili dom in šli v tujino (v Ameriko, na Nemško), da so tam pridelali in pristradali toliko, da so oteli dom. Danes celo za to ni več prilike, ker je izseljevanje v Ameriko silno omejeno, drugod pa ni takega zaslužka, da bi se izplačalo izseljevanje. Komaj zase in za sproti zaslužijo. Pa tudi nekoliko večje kmetije danes komaj še rijejo, ker ne morejo tekrovati, zlasti ne z žitom, z drugimi pokrajinami v naši državi. Kdo bi še sejal žito za prodaj, če dobiš z vso pridnostjo sležka petkratni posevek, dočim daje Banat in Srbija mnogokje osemnajstkratni posevek. In koliko nas ta pičli pridelek stane? Gnojiš, orješ, pleveš in božaš njivo kakor dete, da ti rodi, dočim na jugu niti tretjine tega in troška ni treba.

Kaj bo torej z nami?

Odgovor na to je kaj lahak, izvedba je težja. Tri poglavitne reči so v naši domovini nujno potrebne: 1. razvoj industrije; 2. povzdiga živinoreje in vsega, kar je z njo v zvezi; 3. poljedelstvo in sadjerejo napraviti kar se da dobičkonosno.

Glede industrije samo to: imamo dokaj sirovin, imamo pa vse polno vodnih sil, ki so do malega neizrabljene. Skrbeti za industrijo je brez dvoma naloga države s tem, da jo pospešuje, da jo štiti z modro carino, da je ne mori s prevelikimi davki in bremen. Naloga podjetnikov in delavstva pa je, da z delom in s prvovrstnimi izdelki morejo tekrovati s tujimi izdelki. Če danes marsikak tuj izdelek — boljši od domačega — stane pri nas kljub carini manj kot domač, je to dokaz, da je še mnogo težkega dela zmagati, preden bo tekma uspešna.

Nasa živinoreja, ki je bila med vojsko skoraj uničena in po vojni od države kar nič oprta, se mora avigniti, in sicer s tem, da bo redila najbolj dobičkonosne živali, naj je za mleko, naj je za plemo. Mlekarstvo ne sme ostati v povojni. Če zmorejo drugod, da proizvajajo najboljše in najrazličnejše vrste sira, ga moramo mi tudi. Če dobivajo drugod za plemensko živino dvojno, trojno in še večkratno mesarsko ceno, zakaj je ne bi pri nas? Koliko travnikov je pri nas zapuščenih: dela na njih veliko, pridelka malo in slabega. Rajsji manj — pa to prvovrstno! Delavec je drag. Povsod stroje na polje, kjer je le mogoče.

Sadjarstvo je pri letošnji razstavi na velesejmu v Ljubljani pokazalo, da ima že krasne uspehe. Mora jih biti še več! Kaj pa koristijo krivuljasta, stara drevesa po vrtovin, ko sadež nima nobene cene. V kad gre — in žganje iz njega je navadno le nov sovražnik kmetu. Zlahino sadje, pravo, drago kupčijsko sadje na vrtove! Prebrisani Svicar pridelal na vrtnu, ki je komaj za dobro plahto velik, več vrednosti pri sadju kot pri nas, ko ga na vozove za slepo ceno — seveda slabega — vozijo na trg. Tudi goja zlahkih drevesc je pri nas zelo zanemarjena. Poleg te pa bi se moralo razviti pridelovanje semen. Vse to skoro brez izjeme moramo uvažati. Koliko denarja gre iz domovine! In vendar se vrtnarstvo že lepo razvija tudi pri nas. A še to (zlasti zelenjadarstvo) ubija tuji uvoz. Tudi zoper to bi bilo treba nekaj ukreniti. Če povzamemo te misli, moramo reči: Nič več ne gre pri nas za to, koliko bomo pridelali, marveč kakšno blago bomo vzreli; ne količina, kakovost bo odločevala. Za to poslejanje je pa treba velike gospodarske izobrazbe, za marsikaj žive skupne miselnosti in skupnega dela, zlasti, kjer gre za kapital, ki ga posameznik nima, zadruška pa bi ga imela ali vsaj laže in poceni dobila. In ce n koncu opozorimo na neko našo veliko gospodarsko napako, ne bo odveč. Prehrana delavstva je danes predraga — in premalo redilna! Zares! Koliko prezene delavstvo danes nepotrebnega čaja in ruma! Brez hranilne vrednosti je to — za telo delavca škoda, za gospodarjev žep škoda. Kos kruha in sira in kozarec vode, bi bila malica kot le kaj — pa jo vse zaničuje! Sila razmer nas bo prisilila, da si Slovenci tudi glede takih in podobnih potrat prav temeljito izprašamo svojo gospodarsko vest.

VZGOJA.

EN SAM OTROK.

Tale čudna zgodba, ki ni čudež in ni godčevska, ni iz Matjaževih časov in ne iz devete dežele, je pa taka šola sreči med nami, da jo velja rešiti pozabe.

Ni dolgo tega — nekaj mesecev. Pride mati po stopnicah k zdravniku. V naročju prinese živ tovor — svojega šestletnega sinčka. Posadi ga na stol in pove: Ta naš edini sinček je hudo bolan. Shodil nam je pravilno, pa kar kmalu so mu noge spet omagale in sedaj se drsa samo po fleh, na klop ne more, na stol ne more, prenašamo ga, vzdigujemo, in strašno smo žalostni, ko imamo edinega in še tega tako nesrečnega. Ali bi ga mogli ozdraviti?

Zdravnik ogleduje fantka, ki se je živo-brižno oziral po sobi in se za materine vzdihe in tožbe kar nič ni zmenil. Ko je mati vse razodela, se je lotil fantka zdravnik. Od uga do uga je šel, vse sklepe, kosti, misice mu prepal, poslušal srce, iskal živčnih bolezni — nič in nič. Vse zaravo, vse v redu. Oagovarjal je deček modro — kakor velik. Zdravnik se zamisli, nato veli materi: »Pojdite ven, prav tja na hodnik in nekoliko počakajte, da Vas spet pokličem.« »Da vendar ne boste kaj huji nanj — je revček...«

Zdravnik ni poslušal materinih strahov, odprl je vrata in ženo oaslovil. Za njo pa je zaklenil — in sicer prav ropotaje, da je bolnička opozoril na to dejanje. Nato se je vstopil pred fanta, ga odločno premeril od pete do vrha ter mu velel:

»Fant, veš, kje si ti sedaj? — Pri zdravniku, ki vse ve, pozna vse bolezni in ve tudi za vse trme in muhe otrok. Poglej!« — Pokazal mu je na električne aparate, ki jih je zvezal ta hip s tokom, da so brneli, sičali in bliskali. — »Viš, kaj imam za bolne in tudi za poredne. Natančno vem, da si popolnoma zdrav in da se samo cerkljaš in se miluješ, mamó in očeta pa žališ.« (Tedaj je spustil še več toka v aparate.) »Tega mora biti pri priči konec. Stopi hitro s stola in hodi!«

Fant je začel lesti s stola. Toda v očeh ni bilo nikake zbegane plahosti. Gledal je kakor tak, ki ima slabo vest.

»Le hitro! Kaj se obotavljaš?«

Deček je stopil trdno na tla.

»In sedaj hodi po sobi gori in doli: ena — dve, ena — dve, ena — dve, ena — dve!«

Bolnik je korakal kot telovadec.

»Dobro! Sedaj pokličem mamó, da ji pokažeš, kako znaš izvrstno hoditi.«

Mama pride.

»Hodil! Ena — dve, ena — dve!«

Sinko maršira, mati strmi in gleda in sklepa roke od veselja.

»Dečko, pomni: Če se še enkrat potuhneš in se zadršaš po fleh in ne boš hotel sam v posteljo in na stol in na klop, mati, potem k meni z njim. Ali si videl?« je zdravnik še enkrat pokazal na aparate.

Odšla sta. Zdravnik je pogledal skoz. okno za njima in videl, kako jo je ta spetovanček moško mahal za materjo, ki ga je še pred pol ure morala prenašati v naročju.

Kaj je bilo povod tej umišljeni otrokovi bolezni? Malikovavska ljubezen staršev do sinčka-edinčka. Ta je v svoji prebrisanosti to slepo ljubezen izkoristil in

si vtepel v glavo, da ga mora vsa hiša pestovati, ga dvigati, mu streči in ga častiti kakor malika. Zares je to izreden slučaj, ki se po vsej obsežnosti ne ponavlja zlepa; toda prava šola je za vse starše, ki imajo le po enega otroka. Na takega ljubljenca se izliva ljubezen, igračkarško prilizovanje in kupovanje pokorščine kar kupoma. Otroci še ne zna niti govoriti, spozna pa že, da je kralj v hiši. To zavesť mu stopnjuje Miklavž brez šibe in parkeljna, in božič, obleke, igrače, piškoti in ves nered v jedi in vse prazne poslastice, ki ga končno še telesno skvarijo. Silne krotitve svoje slepe ljubezni je treba takim staršem, da si ne vzgoje namesto veselja — žalosti, namesto opore — šibe za starost.

Kjer je več otrok v družini, se uveljavljajo kar sam od sebe prirodni zakon — kakor v mladem gozdu. Drevesčki raste iz zemlje; vsak si po svoje pomaga kvisku, vsak po svoje teknuje s sosedom in sice litane in zraka in sonca. Tako otroci. V najbolj rami mladosti žive pravo socialno, družabno življenje. Zdrava tekna se razvije, mnogo morajo potrpeti drug z drugim, marsikaj si priirgati na korist bratcu ali sestrici. Navadijo se, da so skromni, da nimajo vsak hip novih oblek, ponoseno in popravičeno nosijo od starejših, knjige dedujejo po njih itd. — vse samo življenje v materin, in vendar prav tako kakor v velikem svetu. Starši ljubezen razaele. Vse morajo ljubiti. Prenapeeta skrb, da ne bi kateri obolel, ne gospodari v taki hiši in so otroci zato dosti bolj utrjeni in sposobni za življenjski boj, ki jih čaka. Ludi zgodovina velikih mož — kar z le malo izjemami — potrjuje, da je velika večina teh prirasila iz družin, kjer je bilo več otrok. Zato je prav gotova zmotá — kljub vsem gmoim težavam sedajnjega časa — trditve, da je en sam otrok — sreča. Ni, rečno ne za otroka in ne za starše. Tam pa, kjer pač niso obarjeni z več nego enim otrokom, naj bi vzgojali čanca z vso skrbjo in močrostjo, da si ga ne skvarijo telesno in duševno.

R. C.

USTA.

Vrtinci, klinčku, malinjevemu šopku jih primerjajo pesnika. Med ali pelin pijejo iz njih. Naš kmečki fant sanja o »znabelcih rdečih kakor v štacuni pankeljci«, kitajski pa pove o ustnicah, ki so kakor »dve debeli gosenici«. Pa hitro se izpreminjajo oči ljubezni. Žena, ki je imela pred poroko »golobji kljunček«, »tako srčkan gobček«, »tako sladki trobček«, ima kmalu po poroki »grdo golljo«, »kuha na vatle dolg rilec«, ima »mrdo« in »šobo«.

Ker izhaja beseda iz ust, se ustavi naš pogled na njih. Marsikdo, ki ne vidi najlepših oči in najbolj plemenite oblike nosu, še prevelikih ušes ne, pa ti pove takoj, da imaš usta »do ušes«. Nič ti ne pomaga, ako imaš oči kakor zvezda danica, nos kakor boginja lepote in ušesa kakor pomerjena, če imaš »gobec po strani« ali usta »kakor ljubljanska vrata«. Kosmetika veleva: Ni lepega obraza brez lepih ust. Lepo oblikovana usta, žareča v barvi zdravja, so pglavni del človeške lepote, s svojim prijetnim gibanjem oživljajo obraz in dopolnjujejo lepoto drugih delov.

Gibanje ust je tista tajna sila, ki privlači ali odbija. Gibanje je skoraj bolj važno kakor oblika ust;

tudi nelepa usta se polepšajo, če je njih pregibanje plemenito; skvari pa se najlepši obraz, če ni pregibanje ust prikupljivo. Dostikrat slišimo sodbo: »Ta ženska je lepa, dokler ne odpre ust.«

Res povzroči včasih tako sodbo glas tiste osebe in smisel izgovorjenih besed; največkrat pa neprimerno pregibanje ustnic. Drugi toži: »Ne prenesem te osebe. Kadar govori ali je, premika usta od ušesa do ušesa, kakor da bi se vrtela mlinska kolesa.«

Vsako pačenje ust, vsako nepotrebno razteganje in kremženje žali oko. Z enim gibljajem ust izpremeniš obraz, posebno še v joku ali smehu. Poglejmo otroka: angelski je njegov obrazek — dokler se ne joče, jok pokvari obraz najlepše ženske, če se ne joče samo z očmi, nego tudi s kremženjem ust. Zato se bojijo moški tako zelo jokajočih se otrok in žensk, zato doseže žena vse od moža, kadar mu zagrozi: »Jokala se bom.«

Tudi smeh je nevaren lepoti. Dr. Klenke omenja gospo, ki je imela usta kakor Venera. Ta lepa usta so bila privlačna tudi v govorjenju in pri jedi. Kakor hitro se je pa gospa zasmejala, je raztegnila usta preveč in obraz se ji je spačil. Preveč smeha škoduje ustom in licu, koža se nabira pod očmi in ob nosu, ustne mišice se razlegnejo. Kosmetika obsoja vse glasno hohotanje in raztegovanje ust. »Na smeh ji gre,« »na smeh se drži,« poje fant o dekletu in opisuje s tem oni lepi odsev vedre duše, ki izraža veselje na ljubkomiren način. Vesel smeh je res nekaj lepega, toda duhoviti ljudje ne izbruhnejo v krohot in uživajo smešni dogodek zmerno. Usta pokvari tudi strastno govorjenje, prepir, zadirčnost, jeza. Komu se ne smili govornik, ki razvneč giblje usta, brizga pene iz široko odprtih ust? Ali pevka, ko se muči, da spravi iz grla najvišji glas? Vsako pačenje ust pri govorjenju, vse napihovanje in grizenje ustnic, vse povečanje ustnih kotov, po katerih tvorijo usta lok namesto ravne črte, vse nabiranje ust »podolž«, ko morajo biti »počez«, je zoprno in grdo. Kosmetika zahteva, »da ohrani obraz v veselju in žalosti izraz tistega miru, ki izvira iz premagovanja samega sebe in ki so ga vliči antični umetniki v najbolj strastna dejanja in gibanje svojih umotvorov. Paziti je treba pri otrocih, ki se tako radi spakujejo in si s tem kvarijo obraz. Mati, če pusti otroku, da se bo za vsako stvaritev grdo kremžil, narcjal šobo, povešal spodnjo ustnico, se trmasto kujal, mu boš s tem pomagala, da si bo spačil poteze v obrazu, da se bo tega navadil in mu bo kesneje celo v poklicu škodovalo. Kakšen govornik pa bo taka kremža, kak uradnik, kaka služkinja, kakšna žena! Kdo ga bo gledal!? Paziti je pa treba tudi v starosti, ko začnejo popuščati mišice in se povešajo ustnice.

Barva ust. »Bleda usta ima — v slabi koži je,« sodi naš svet, še hujša sodba je, če so usta »kar plava«. V tem so usta res zelo glasna, vsak more spoznati iz njih, ali smo zdravi ali ne. Lepa, čista rdečica oznaka zdravje, zamolkla, ki se preliva v rjavkasto ali modričasto, vzbuja pomisleke naših sosedov. »Take rdeče ustnice«, pravi dr. Klenke, »imajo pogostoma prav najlepši in duševno najbolj razviti mladeniči in deklice; to pomeni, da se loteva bolezen njih notranjih delov.« Drenežna rdečica, ki je lastna dekletom nežne polti in slabotnega zdravja, opominja starše k paznji. Bledične deklice imajo trajno bleda usta; tu je treba zdravnika in okrepitev krvi. Po dolgi bolezni

in po močni zgubi krvi imamo bleda usta, in sicer toliko časa, dokler ne pridobimo, oziroma ne pozdravimo krvi. Začasno prebledijo usta od strahu ali od jeze, v omedlevici, pri živčnih napadih, v mrazu, od mrzlice, griže in drugih bolezni. Pri vročinskih boleznih so usta opečena.

Rdeča usta poživijo obraz. Ni pa rdečica enaka, če je blede ali zamolkle polti. Lepa »malinja« usta imajo samo deklice tiste blede polti, ki nikdar ne zardi, plavolaska nima nikoli tako žive rdečice kakor črnolaska, star človek ne more imeti barve mladosti. Zato je čudno videti, če si barvata ustnice plavolaska in kostanjevka ali rjavka z enim in istim barvnim mazilom; zato so barvane ustnice takoj vsakemu vidne in zdravemu okusu tako zoprne.

Navada barvanja ustnic je sicer zelo stara, vendar ni bila še nikdar tako razširjena kakor v zadnjih letih. Najbrž je spoznala ženska že v pradavni dobi, da so ustnice lepše, če so bolj živordeče, in si jih je barvala s sokom kake jagode. Na dvorih so si barvale gospe ustnice iz potrebe, da so zakrile svoje zdravstveno stanje. V ostankih ali izkopaninah mesta Kartage so našli raziskovavci nekaj podobnega našim sedanjim »mazilom za lepoto«. Bilo je tam polno posodic z barvili za lase in obraz, med njimi tudi ozke majhne trobice, o katerih sodijo, da je bilo v njih barvilo za ustnice.

Barvane ustnice so naravnemu okusu zelo zoprne, pravzaprav ni niti snažno, nadevati si na ustnice plast barvnega mazila, higienično pa tudi ni. Če se ne dajo madeži po ustnem mazilu izprati iz prtičev, kakor so izjavili gostilničarji v Pragi, ki so uvedli radi tega papirnate prtiče, potem gotovo niso taka mazila čisto nedolžna. In če bi tudi bila brez škodljive primesi, človeška koža je tudi na ustnicah organ za dihanje in je ne smemo zadelavati. Mnogo bolezni nabarvanih žensk pride od tega, ker si zamašijo kožo z mazili in s praški. Neki profesor v Parizu je preiskal namazane in nenamazane ustnice in je izjavil, da se prime namazanih dosti več bacilov kakor čistih. Holandska je dežela, kjer je največja snaga doma. Ana Marvell z Angleškega je poročala več časopisom, da je Holandska obljubljena dežela tistih, ki sovražijo namazane ustnice in obraz. Holandka se odlikuje samo s svojo čisto, svežo poltjo. Tudi Kanadčanka Norma Ribok, ki je dobila nagrado za lepoto, je izjavila, da ni še nikdar uporabljala nobenega olepševalnega sredstva. Tudi Slovenkam ni treba, da bi si barvale ustnice, saj se tujci, ki prihajajo v naše dežele, čudijo naravni, sveži barvi naših deklet. Lea Fatur.

ZIMSKE OBLEKE.

Ženska je ženska... Pravijo, da je bila prva stvar, katero je prišla v roke ameriška zrakoplovka Ruf Elder, ko je po velikem trudu priplula čez Ocean — barvnik za ustnice... Ni se torej bati, da bi prišla moda kdaj iz mode...; ženska bo zmeraj in povsod taka, da bo hotela biti komu všeč, in bo verjela, da »obleka naredi človeka«. Zato tudi nikoli ne bo kake enotne uniforme za vse, in bodi poletje ali pomlad, jesen ali zima — ženske obleke bodo tvorile vedno važno poglavje za razmišljanje in preudarjanje. Tako je bilo, je in bo.

Kaj nam svetujejo za zimó? Za izlete in sport tesno prilagajóci se žemper z visokim ovratnikom ali pahovko. Za navadne dni in vsakdanje opravke kostim z majhno pelerinico, ki je podložena s krznom in se posebej ogrne čez jopico. Letos je tudi moderna kratka kožuhovinasta jopa, prepasana z usnjatim pasom. Čeprav so že govorili, da bodo krila daljša, vendar so še zmeraj kratka. Priljubljene so obleke iz žamefa in satina. Prazniške, slavnostne obleke so iz črnih čipk, okrašene z rožastimi obšitki. Tenka svila, pajčevinasti muslin in čipke tvorijo razne zveze in skupke, da so obleke iz teh kakor v pravljicah. Take »obleke« (saj jih skoraj nič ni) so zelo široke, da plapola krog živoča »en tenek nič« iz pajčevine. Celó obleke iz nojevih peres imamo in se nehoče spomnimo naših sester tam daleč v Afriki, Aziji, Avstraliji (ki se seveda ne kretajo po parketu, marveč po gozdu). Vse to velja za krog »višjih desetih tisočev«. Za nas, navadne Evine hčere, je lepo, prav, dobro, okusno in moderno, da imaš primerno kratko krilo, da je plašč ravno urezan in se vrhnji del na široko zapenja čez spodnjega, da so rokavi ozki, vrat zakril in obleka pod plaščem taka, da moreš vedno sleči plašč ali jopo. Čim manj oblek premoreš, iz tem boljšega blaga naj bi bile. Drago (najboljše) blago je najcenejše — to velja še posebej za fiste, ki ne morejo z modo v vsaki prismođariji. Obleka — čeprav ni obleka — je pa tudi tvoje vedenje in tvoj obraz. Zakaj je časih gospa v najfinejši, najmodernejši obleki tako prostaška? In zakaj je druga gospa v najpreprostejši, po več let stari, a prenovljeni obleki zmeraj okusna in nova in moderna? Obleka vendarle ni vsel Km.

Ob tej priliki že danes opozarjamo, da se je zasnóvala misel, kako bi žensstvu po vsej Sloveniji dali poseben, pripraven krog za poletje — in sicer iz blaga, ki bi bilo síkano po vzorcih naših narodnih noš in bi bila tudi obleka krojena po načinu nekdanjih, narodnih. Tej obleki so dali ime »d e č v a« in je uresničenje zagotovljeno. Nosile bi jo mestne in kmečke, bila bi zelo poceni, stara in vendar moderna. Pred pomladjo bo »Mladika« o njej še več poročala in prinesla tudi kroje zanjo in slike. R. C.

KUHARICA.

Čudno: ženska in kuha je skoraj enó in isto, pa vendar ne ve zgodovina ničesar povedati o slavni ženskih kuharskih umetnikih! Zgodovina kuhe pač omenja dosti slavni kuharjev, tudi dandanašnji jih je veliko, o kuharicah pa govorimo le mimogrede.

Res je, da so pri nas napisale tudi ženske nekaj prav izvrstnih kuharskih knjig (prvo je napisal pa le Val. Vodnik!), res je pa tudi, da je ženska pravzaprav le za dom umetnica kuhe. Zato so kar genljive in dragocene fiste kuharske »bukve«, ki jih napišejo matere svojim hčeram in ki romajo od roda do roda. Ljubez en je tu, ki je narekovala peresu in ga vodila; take kuharske »bukve« so kakor svetlinje za družine. Tudi naš list »Mladika« tvori s svojimi naročnicami družino zase. Zanjo vodi »našo kuhó« in daje navodila, recepte za poedina jedila naša sotrudnica Marija Remčeva, ki jih — nič preveč ne rečemo — piše z ljubeznijo — kakor mali za svoje hčere. Saj je v vseh teh navodilih življenje, duša; zakaj

vsak recept je preiskúšen na domačem ognjišču, preden roma v svet, v »Mladiko« do naročnic. Té podzavestno občutijo, kako se trudi njih voditeljica domá, da jim nudi najboljše, ker se večkrat oglašajo z vprašanji pri njej in iščejo še nadaljnjih pojasnil. Povabljene so tudi letos! Vse, katere zanima »naša kuha«, se strnimo krog »Mladike« in verno sledimo svojim kuharskim »bukvam«!

Se nekaj moramo dostaviti: Dobri recepti so večkrat tajnost, ki je »zavidljiva« kuharica po nobeni ceni ne izda. To »skrivanje«, je umljivo, socialno in krščansko pa ni. Zato prosimo naše naročnice, ki so premnoge res kuharice, ki nanovo ustvarjajo jedila, naj bodo socialno čuteče in to, kar so morda po mnogih poizkusih same odkrile, v ljubezni razódenejo še drugim po »Mladiki«.

Vranični vložki za v juho z enim jajcem (za osem oseb).

Vmešaj eno žlico masti, en rumenjaka, dve v vodi napojeni in ožeti žemlji, 10–15 dkg izstrgane vranice, nekoliko drobno zrezane čebule, strok česna in zelene peteršilja, prideni sneg enega beljaka, šest krušnih droblin, ščep popra, velik ščep majaronovih plev, žlico moke, šest krušnih droblin in prav malo soli. To vse narahlo zmešaj; ko juha zavre, vzemi žlico, jo vtakni v vrelo juho in zajemaj testo, pa ne preveč polno, in ga spuščaj v vrelo juho. Vložke kuhaj v prostorni pokriti kozi 8–10 minut.

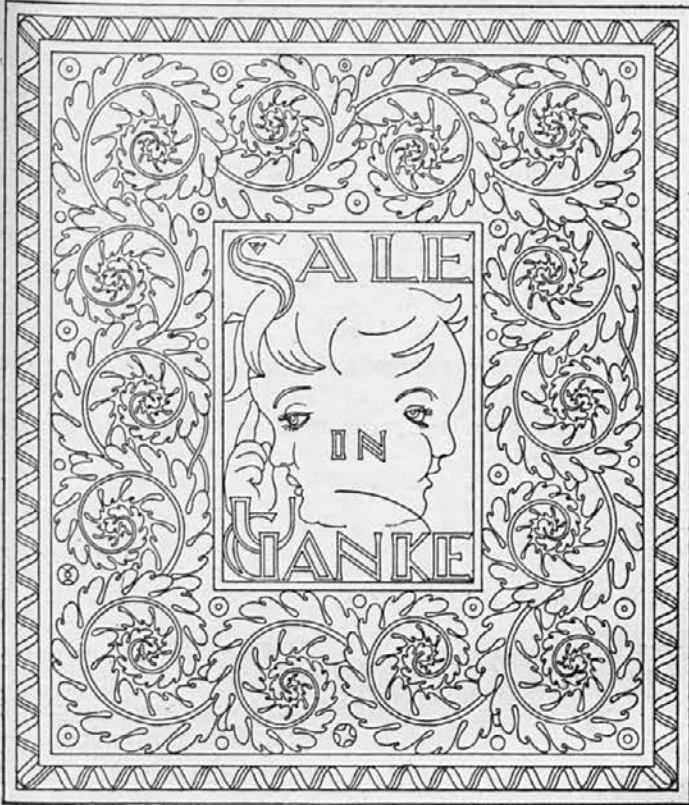
Novoletna torta brez jajc.

Stresi na desko 25 dkg moke, prideni 10 dkg sladkorja, za polno kavno žlico cimeta, pol pecivnega praška, 8 dkg kuhanega masla in 8 žlic rdečega ali črnega vina. Iz vsega tega napravi testo, razvaljaj ga za pol prsta na debelo, odreži s tortnim modlom kolobar in ga položi v pomazan tortni model. Iz ostalega testa razvaljaj z rokami za mezinec debele paličice in jih položi v obliki mreže po torti; rob obmeji tudi s testom, in sicer ga zvaljaj v paličice kakor za mrežo in zvij po dve paličici skupaj. Med mrežo pa devaj v vsako kótanjo pol žličice mezge. Postavi torto v pečico in jo počasi peči tričetrt ure. Pečeno polresi s sladkorjem in postavi mrzlo na mizo. Ta torta je zelo poceni in ostane več dni sveža.

Krompirjevi rogljiči brez jajc.

Stresi na desko 30 dkg moke, 20 dkg kuhanega olupljenega in na krušnem strgalu nastrganega krompirja (krompir je najboljši od prejšnjega dne), prideni nekoliko soli, 5 dkg masti, 1 dkg v dveh žlicah mlačnega mleka razmočenega drožja, žličico sladkorja in osminko litra mlačne vode. Iz vsega tega napravi testo, ki ga ugnetaj četrt ure. Položi testo na pehar, s prtičem pogrnjen, in ga postavi na gorko, da vzide. Vzšlo testo razvaljaj za mezinec na debelo, ga razreži na dlan velike štirioglate plošče in še vsako od enega ogla do drugega tako, da nastaneta iz vsake plošče dva trikotnika. Na vsak trikotnik deni od široke strani pol žličice mezge, jih zvij od široke strani ter upodobi rogljiče. Polagaj jih na pomazan pleh in postavi za pol ure na gorko, da nekoliko vzidejo. Domaži jih z mlekom ali raztepenim jajcem in speci v srednje vroči pečici. Na mizo postavi gorke, s sladkorjem polresene. M. R.

ZA SMEH.

O, te ženske!

God žene je bil pred vrati in fisto leto je imela ona prav posebne želje. Toda njen mož, ki ji je prva leta zmeraj ustregel, je postal zadnje čase precej gluh.

»Ti, mož,« mu reče neki večer, ko je prav udobno sedel v naslanjač in se pripravil, da se zaopni v časnik, »rada bi ti prečitala neko pismo, ki sem ga dobila, če hočeš. Boš poslušal?«

»Prosim, prosim!« pritrđi on radovedno.

»Ali obljubiti mi moraš,« pravi žena, »da ne povprašaš, kdo je pisal pismo, dokler ga ne prečitam, in da me tudi pollej ne boš mučil z vprašanji.«

»No, naj bo! Beril!« odgovori mož ravnodušno.

»Preljuba moja!« začne žena čitati, »dan in noč mislim nate. Kjerkoli hodim, mi plava tvoj obraz pred očmi. Jaz kar ne morem prav verjeti, da me ljubiš...«

»Kaj?« zavpije mož, »kdo, hudiča...«

»Tiho! Saj si obljubil, da boš molčal do konca!«

»Toda...«

»Nič! Molči in poslušaj!«

In ona nadaljuje: »Kako jih ljubim tiste čudovite oči, lista sladka usta, ki sem jih včeraj prvič poljubil!«

»Tristo tisoč milijonov...« poskoči mož ves divji.

A žena se ne da zmotiti: »Preljuba, komaj čakam ure, da te spet vidim. Piši mi takoj par vrstic, kdaj smem priti, sicer skoprnim od...«

»Kaj pa to pomeni?« kriči mož, rdeč od jeze kakor kuhan rak. »Kdo je tisti norec, ki se ti upa tako pisati. Pri tej priči ga hočem vedeiti!«

»Ta norec si ti,« se zasmije ona. »To so tvoja prva pisma, ki si mi jih bil pisal.«

Mož sede zopet, vzame časopis in molči... »Ti,« pravi kar nenadoma, »kaj si že zadnjič rekla, da bi imela rada za god?«

Sreča.

V listih časih, ko so še morivce na vozéh vozili na morišče, so nekega takega hudodelca tja peljali. Zraven njega je sedel na vozu rabinec (judovski duhoven). Pot je bila dolga, vročina neznošna. Ko so se že eno uro vozili, si obriše zločinec pot s čela in zagodrnja: »To je strašna pot v tej vročini.«

Nato pa odgovori rabinec: »Ti si še srečen, ker boš kar tam ostal, jaz se bom pa vso to pot spet nazaj peljal.«

Zapravljivec.

»Kdor nima pametnih staršev, da kaj podeduje po njih, ta dandanes težko živi. Od dne do dne je življenje težje — jaz sem le vesel, da nisem sam svoj sin.«

Prezadolžen.

Upnik (hišni): »Gospodična, pet kovačev Vam dam, če mi poveste, kako bi jaz pri Vašem gospodu prišel do denarja, ki mi ga je dolžan.«

Hišna: »Ko bi jaz to vedela, bi lahko vsak dan po tisoč dinarjev zaslužila.«

Praktičen računar.

Učitelj (pri računstvu): »Janezek, pri vas doma vas je šest otrok, jeli?«

Janezek: »Da, gospod.«

Učitelj: »Recimo, da imajo mama 15 jabolk in vam jih hočejo razdeliti. Kaj bodo naredili?«

Janezek: »Čezano.«

Tajna seja.

Občinski svet je imel tajno seja. Med seja se župan in neki občinski mož tako grdo sporečeta, da prisloni nazadnje le-ta županu gorko klofulo.

Župan: »Boga zahvali, da je sedaj tajna seja, sicer bi te prav za gotovo tožil.«

V muzeju.

Dva kmečka fanta prideta v muzej in obstaneta pred kipom rimskega gladiatorja. Kipu je manjkalo ene roke, ene noge, čelada je bila ubita in obraz na več krajih poškodovan. Na podstavku je bilo zapisano: »Zmagovavec.«

»Prmej!« pravi eden, »kakšen je bil neki tisti, ki je bil tepen, če je že zmagovavec tak.«

Umevna previdnost.

Fant je bil obtožen, da je ukradel hlače. Branitelj ga je pa tako dobro zagovarjal, da je bil oproščen. Po razpravi zapuščajo stranke dvorano, oproščene pa še vedno sedi.

»No, zakaj pa ne greste tudi Vi?« ga vpraša branitelj.

»Čakam, da odidejo tožitelj in priče,« odgovori fant, »sem namreč v ukradenih hlačah.«

Upor.

Štric: »Če napraviš doktorat, plačam vse tvoje dolgove.«

Visokošolec: »Še tega se manjka; za upnike bom študiral!«

UGANKE.

Urednik: PETER BUTKOVIČ - DOMEN, Zgonik, p. Prosek, Italija.

Zlogovnica.

(Mirosljub, Kočevje. — 12 točk.)

Do, du, fe, ge, geli, gore, grad, ja, jic, ko, ko, kri, križ, le, lev, me, me, ne, nec, nik, nik, nja, pod, pre, rajc, sem, slom, stan, stik, strin, šek, šek, tel, vo, za, zbaš, žič.

Sestavi iz gorenjih zlogov imena 16 slovenskih pisateljev ter jih uredi tako drugega pod drugega, da boš čital v tretji navpični vrstici od vrha navzdol imeni dveh slovenskih časopisov!

Aforizem.

(France, Središče. — 10 točk.)

Kdor je bral, pozna življenje grešnika in mene.

A. I. Stojc.

(Slovenski pisatelj in troje njegovih del.)

Zamorec.

(B. J., Ljubljana. — 13 točk.)

Na ladji je 20 mož, med katerimi je tudi eden zamorec. Radi pčle hrane morajo vreči enega moža v morje. Vsak sedmi je prosl; ~~boš, li pri šiču~~ ostane zadnji, ~~moš marci~~. Zamorec (ki je zaznamovan z glavo navzdol) se lahko postavi, kamor se hoče. Kje boš začel prešteti, da bo zamorec zadnji?

Mali.

(Domen, Zgonik. — 8 točk.)

Božično drevesce.

(Domen, Zgonik. — 8 točk.)

Knjiga.

(Iztok, Ljubljana. — 15 točk.)

Besedna uganka.

(A. D., Ljubljana. — 7 točk.)

2 ena, 5 krivica, 2 čer, 1 nič, 5 vinarstvo, 5 desetica, 5 pravica, 1 čaj, 3 nihalo, 3 sneg.

Dnevi v tednu.

(Miklavič Oskar, Livek. — 8 točk.)

Ponedeljek, torek, sreda, četrtek, petek, sobota, nedelja, nedelja. — Kako se imenuje obrat, v katerem so delali vse te dni?

Crkovnica.

(A. Ramovž, Stožice. — 8 točk.)

V.	3.	•	•	•	•	•	•	•	1.
X.	1.	•	•	•	•	•	•	•	2.
I.	5.	•	•	•	•	•	•	•	3.
VIII.	5.	•	•	•	•	•	•	•	4.
III.	1.	•	•	•	•	•	•	•	5.
IX.	4.	•	•	•	•	•	•	•	6.
VI.	4.	•	•	•	•	•	•	•	7.
II.	3.	•	•	•	•	•	•	•	8.
VII.	3.	•	•	•	•	•	•	•	9.
IV.	4.	•	•	•	•	•	•	•	10.

Pomen besed: 1. domača žival, 2. tekočina, 3. žuželka, 4. kraj v Sloveniji, 5. nočna ptica, 6. moško krstno ime, 7. drevo, 8. otok v Dalmaciji, 9. rastlina, 10. država v Evropi.

Preštevavnica.

(Št. Jerko, Črnuče. — 11 točk.)

